

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טו"ר ל) כי במצוותך האמתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנן, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל: מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תברך - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו - סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, למד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

1.1 שמות יתרו יחא,

שמות יתרו כ"ג:

לא תרצח ס לא תנאף

ס לא תגנב ס לא-תענה ברעף עך שקר:

מקור בזוהר לתפקיד טעם טפחא בשינוי משמעות פשט הכתוב, המרמז להלכות לתיקון העולם והתר אשה לבעלה. תיקון קוראים המפואר "סימנים" קובץ מנחת שי, לרבי שלמה ידידיה מנורצי זצ"ל המכון התורני ערך הרב שמואל מאיר ריאחי, שנת 2001, הוצאת פלדהיים ענין "לא תרצח, לא תנאף לא תגנב" הסבר ע"פ ספר "כמוצא שלל רב" שמות יתרו ... שלקורא ביחיד כ"ף של"כל מלאכתך" דגושה מפני הטפחא שבמילה "ועשית" הקודמת לסוף פסוק ושלשת תוי"ן רפי"ן (לא תרצח, לא תנאף לא תגנב) שאין טפחא לפני אם אחת מהן במילה "לא" (ונקראים בטעם התחתון) לקורא בצבור כ"ף של "כל מלאכתך" רפה-שאיין טעם מפסיק לפני ושלשת תוי"ן דגושים מפני הטפחא שלפניהם. לכן אמרו בספר הזוהר **זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב** (סוף פר' יתרו) פסקא טעמא בכל הני תלת וז"ל: **לא תרצח** - אי לאו דפסקא טעמא לא הוי תקונא לעלמין ויהא אסיר לן לקטלא נפשא בעלמא אף על גב ביעבור על אורייתא אבל במה דפסקא טעמא אסיר ושרי.

- להתיר לצורך תיקון העולם ארבע מיתות בית דין, הריגת הבא במחורת, הריגת רוצח בשגגה ע"י גואל הדם, הריגת רודף אם אי אפשר להציל הנרדף ע"י הברחת או עצירת או פגיעה באחד מאברי הרודף.
- לא תנאף** - אי לאו דפסקא טעמא אסיר אפילו לאולרא או למחזדי באתתיה חדוה במצוה, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי. (ע"י שהטעם הפסיקון ניתק הלא מן התנאף האיסור המוחלט מותר לדברים מסויימים)
- להתיר אשה לבעלה
- לא תגנב** - אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבייה באורייתא או דעתא דחכם לאיסתכלא ביה או דינא דדאין דינא לפום טענה דאצטריך ליה למגנב דעתא דרמאה ולמגנב דעתא דתרוויהו לאפקא דינא לנהורא, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי.
- להתיר גניבת דעת העומד לדין ע"י הדיין כדי להוציא דין אמת, גניבת דעת רבו בתורה כדי להשכיל בה

הרחבה בנושא היתר הריגה:

שמות משפטים כב,א:

אם-במחצרת ימצא הנגב והקה נמת אין לו דמים:

רש"י (א) **אם במחצרת** - כשהיה חותר את הבית. **אין לו דמים** - **אין זו רציחה**; הרי הוא כמת מעיקרו. כאן לימדתך תורה: אם בא להורגך השכם להורגו; וזה להורגך בא, שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו. **במדבר מסעי לה, כז:** **ומצא אתו גאל הדים מחוץ לנגיל עיר מקלטו ורצח גאל הדים את-הרצח אין לו דם:** **ורצח גאל הדים את-הרצח** - אמר רחמנא **ורצח**, התיר לגואל הדים בלשון רצח להרוג את הרוצח בשגגה אם יצא מעיר מקלט **דברים כי תצא כב:**

ס [כה] **ואם-בשדה ימצא האיש את-הנער הנערה המארשה והחזיק-בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר-שכב עמה לבדו:** [כז] **ולנער ולנערה לא-תעשה דבר אין לנער ולנערה חטא מות פי כאשר יקום איש על-רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה:** [כז] **כי בשדה מצאה צעקה הנער הנערה המארשה ואין מושיע לה:** **ס רבי יוסף בבור שור ... ולמד (ראה סנה' עג,א):** מה הנערה ניתן להצילה בנפשו, דכתיב **אין מושיע לה** - הא יש מושיע, צריך להושיע בכל מה שיכול להושיע, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ... ואיכא דרבי (ראה סנה' עג,א-ב) מהאי קרא הרודף אחר הזכור, מדכתיב: **נער**; ונערה **המאורסה** - מדקרי: **נערה**; אחר חייבי כריתות - מדכתיב **חטא**, דמשמע חייבי חטאות; (ואחר) חייבי מיתות בית דין - מדכתיב **מות**. דכולם ניתן להצילו בנפשו.

רלב"ג ... ולזה, אם לא יוכל הרואה לאסרו בדרך שלא יוכל על זה, הנה יש לו רשות להכותו או לחבול בו בדרך שתשלם לה ההצלה ממנו, ואפילו בנפשו של הרודף אחריה, אם לא יוכל להצילה בצד אחר. ולפי שכבר הקיש לזה הקם על רעהו ורצחו נפש (ראה לעיל, כו), למדנו שהרודף אחר חבירו להורגו, יש רשות לרואים להושיעו, ואפילו בנפשו של רודף; ולזה אמרה התורה: "לא תעמוד על דם רעך" (וי' יט, טז). ואינו דוקא דבר שיש מן הסכנה המגיע בנרדף לידי דם, כי אפילו ממה שיגיע לו מן הפגם והבושת, ואפילו אין בו היזק מן הממון כמו זה העניין המגיע לנאנסת זאת; כי כולנו חייבים בכבוד האחד על חבירו.

המשך זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב

לא-תענה ברעף עך שקר: הכא לא פסקא טעמא בגין דאסיר הוא כלל כלל, ובכל מילי דאורייתא קודשא בריך הוא שוי רזין עלאין ואוליף לבני נשא ארחא לאתתקנא בה ולמהך בה, כמה דאת אמר (ישעיה מוח) אני יי' אלהיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך, אוף הכי:

לא תחמד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא, אבל אורייתא איהי חמודת תדיר שעשועים גנזי דחיי ארכא דיומין בעלמא דין **ובעלמא דאתי**, הני עשר אמירין דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעלמא ותמא כללא דכל עשר אמירין דבראשית אלין אחתקו על לוחי אבנין וכל גנוזין דהו בהו אחווון לענייהון דלא למנדע ולאסתכלא ברזא דתרי"ג פקודין דאורייתא דכלילן בהו כלא אחתחי לעינין כלא איהו בסכלתנו לאסתכלא בלבא דישראל כללהו וכלא הוה נהיר לעינייהו, בההוא שעתא כל רזין דאורייתא וכל רזין עלאין ותתאין לא אעדי מינייהו בגין דהו **לא תחמד** לא פסיק טעמא כלל כתב ב- **ספר אמרי פנחס** (מקאריין), פ' יתרו, ד"ה לא תחמוד (כ"ד) אמר בשם הרב ז"ל, שלכך על דיבור לא תחמוד אין רוב העולם עוברין, כי איתא בגמרא (שבת פח,ב) בכל דיבור נתמלא העולם בשמים, אך נכנס לגן עדן להיות מקום פנוי לדיבור השני, וכן כולם. רק האחרון נשאר בעולם הזה, לכך אין עוברים עליו כל כך.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; מצות ההשערת; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מעניין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיירה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיירה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

שמות יתרו כ"ד:

לא תחמוד בית רעך

ס לא-תחמוד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו ונחמלו וכל אשר לרעך:

דברים ואתחנן היח:

ולא תחמוד אשת רעך

ס ולא תתאנה בית רעך שדהו ועבדו ואמתו שורו ונחמלו וכל אשר לרעך:

הדיבר העשירי בעשרת הדברות, **לא תחמד וגו'**, כל הקרא מרמז על לימוד בכעין כלל ופרט וכלל בשני אופנים.

זוהר ח"ב הוא ע"פ הכתוב **בדברים ואתחנן** :

לא תחמוד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי

עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא,

ונסביר בשלבים:

לא תחמוד לא פסיק טעמא כלל, (לא מוטעם בטפחא להפסיק בין לא למלת תחמוד שאחריה) ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא

אסיר כיון דלא פסקא (ואם תאמר שגם חמוד התורה אסור כי לא מוטעם בטעם מפסיק כגון טפחא), ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל

(בא וראה כל מעשים הקשורים לתורה כתובים בלשון כלל) ובהאי עבדת פרט,

בנושא החימוד והתאוה כתבה בפרטים ובסיום ריבתה לכל הדברים שבעולם שאינם קשורים לתורה.

הסבר ע"פ תבנית הטעמים:

ולא תתאנה – קדמא ואולא מרמז על לימוד בכלל והפרטים אחרי

ובהאי עבדת פרט, **בית רעך שדהו ועבדו וגו'** וכן המשך הפסוק **ואמתו שורו ונחמלו**

וחזר וכלל **וכל אשר לרעך**; ובלשון הזוהר בכל מילי דעלמא,

הלימוד הנדרש מהפרטים: הפרט הראשון **בית רעך** – מונח רביע – לפחות ארבעה תנאים לפרטים.

תנאי הפרטים ע"פ **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ:** כל דבר שאסור לך כמו שאשת רעך אסורה, שחייבין עליו מיתת בי"ד

כמו על אשת איש, דברים הנקנין בכסף ובשטר ובחזקה כמו בית ושדה, דברים שהם כקרקע כמו עבדו ואמתו, דבר ששמירתו עליך

כמו שורו וחמורו, וחזר וכלל כגון מקלו מנעלו ופונדתו, דברים שאפשר להן לבוא תחת ידיך וחבירך חסירן,

ומותר להתאוות ליטול בתו לאשה, להתאוות להידמות לחבירו במראה

הפרט השני שדהו ועבדו ואמתו – אולא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מענינו לדון כענינו יצא להקל ולא להחמיר, הלכה אסור להתאוות \ לחמוד דבר מסוים השייך לרעך, הוציא מכך שמותר להתאוות להשתדכות עמו, להידמות לו במראה, בתורה, ולתורה בכלל.

... וכל אשר לרעך – טפחא מרכא סלוק – חזר וכלל לומר שלא יחמד כל השייך לרעך דווקא, ובוה מיעט דברים כמו תורה וחתן וכד'

לימוד מוסר שעבירה מתחילה במחשבה, גסות רוח בחמדת השייך לאחר ועלולה להביא עד למינות וע"ז הדיבר הראשון והשני

אופן לימוד שני בכלל ופרט וכלל ב- **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרק כ** למד כלל ופרט וכלל באופן הבא:

(י) לא תחמוד בית רעך. ... **[לא תחמוד בית רעך. כלל, ועבדו ואמתו ושורו ונחמלו פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ת"ל]**

וכל אשר לרעך; חזר וכלל לרבות כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שהוא קונה ומקנה, אף כל שהוא קונה ומקנה, ואם

תאמר מה הפרט מפורש מטלטלין, אף כל מטלטלין, ת"ל במשנה תורה שדהו (שם), ריבה אפי' שאינן מטלטלין: **תנאי הפרטים**

דבר שהוא קונה ומקנה, מטלטלין, ושאינן מטלטלין.

שמות יתרו כ"ג:

ולא תעלה במעלת על-מזבחי

אשר לא-תנלה ערותך עליו:

ולא-תעלה במעלת על-מזבחי – מרכא טפחא **על-מזבחי** אתנה **אשר** – תביר **לא-תנלה ערותך** – מרכא טפחא **עליו** – סלוק

ולא-תעלה במעלת... ע"פ **כלי יקר** לא תעלה במעלות דווקא במזבחי, במקום ענוה יתירה שהקרבן מכפר על האדם וכאילו הוא עצמו

מוקרב. אבל במקום הדורש גאווה כגון כסא שלמה ובעזרות ולאולם אתה עולה במעלות

אשר – תביר בתפקיד של לא ממש גילוי ערוה, או שיצמם – ימעט בגודל פסיעותיו כפי' **רש"י** שאינו גלוי ערוה **ממש** שהרי כתיב ועשה

להם מנסי בד מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תברך – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תברך טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תברך טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תברך מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

1.2 שמות יתרו יחא,

שמות יתרו יחא, וישמע יתרו, שמות יתרו יחא, ויבא יתרו, שמות יתרו יחא, ויבא יתרו

תבנית גרשיים קדמא, באופן כללי מרמזת על שנוי בסדר הזמנים, דבר הכתוב או מצווה במקום מאוחר מכאן או ארע מאוחר, כתוב לפני הכתוב או המצווה או שארע מוקדם. אפשר כי מעיד כי כל הפרשה אינה על סדר הזמן, וארעה אחרי מתן תורה, אפשר שמספר על סדר האירועים אצל יתרו, ועוד דורשים כי לעולם לא מאוחר ללמוד תורה.

שמות יתרו יחא, וישמע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו
כי הוציא ה' את ישראל ממצרים:

וישמע יתרו כהן מדין גרשיים קדמא מהפך פשטא, **תורה שלמה זהר ח"ב סח א** "וכי יתרו שמע וכל עלמא לא שמעו? והכתוב שמעו עמים יגזון, אלא כל עלמא שמעו ולא יתברו והאי (טט - יתרו) שמעו ויתברו ויתכפיא מקמיה דקב"ה ויתקרב לדחלתיה". התבנית גרשיים קדמא מהפך פשטא משרה הסבר כי הפעולה הראשונה של ההשברות של יתרו מפני השם ארעה כשעברו את ים סוף ועבר זמן עד שהגיע למחנה ישראל או סמוך לפני מתן תורה או אחרי מתן תורה והתגיייר.

שמות יתרו יחא, ואת שני בניה אשר שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי בארץ נכריה:

אשר – קדמא, **שם האחד גרשם כי אמר גר הייתי** – שלוש זקף בין שני קיסרים, מרמז לענין עצמתי מאד, אפשר כי טעם קדמא מרמז למדרש כי משה הסכים עם יתרו, אולי קודם ללידת ילדיו, שאחד מבניו, יכיר עניני עבודה זרה, ויצא ממנו הלוי שהיה הכהן לפסל מיכה, שעשה נזק רב לבני ישראל בארץ-ישראל, כגון המעטת עבודת ה' בשלה ואותו כהן האריך ימים מאד.

שופטים יח, ל: [ל] ויקימו להם בני-דן את-הפסל ויהונתן בן-גרשם בן-מישה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדני עד-יום
גלות הארץ: [לא] וישמו להם את-פסל מיכה אשר עשה כל-ימי היות בית-האלהים בשלה: פ

[רש"י] בן-מישה - מפני כבודו של משה כתוב נז"ן לשנות את השם ונכתב תלויה לומר שלא היה מנשה אלא משה: **הדני עד-יום**
גלות הארץ - בימי סנחריב בגלו' ראשונה:

שמות יתרו יחא, ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל-משה

אל-המדבר אשר-הוא חנה שם הר האלהים:

מחלוקת במסורת הטעמים של הכתוב **אל-המדבר** -

- גירסת כתר, מאור **אל-המדבר** – רביע, גירסת פנינים מ"ג פירושים, מגנס **אל-המדבר** – זקף-גדול
- גירסת מישור עם מדרשי הלכה ומלבי"ם, קורן – **אל-המדבר** – קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות, כעין מידה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי מוקדם שהוא מאוחר בענין,
- נשתמש בפירוש **[רש"י] אל-המדבר**. אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב וגו'... שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת **אל-המדבר** מקום תהו לשמוע דברי תורה.
- טט – מפ' **[רש"י]** משמע שיתרו יצא **בראש ובראשונה** לשמוע דברי תורה ו**שנית** אותם ילמד ממשה. וע"י כעין המידה ל"א יובן שהמוקדם הוא לכבוד התורה המרומזת במלים **הר הא-לקים** והמאוחר הוא **משה** החונה שם. לפיכך כאילו נכתב **ויבא יתרו ... אל-המדבר הר האלקים** (= מקום מתן תורה) **אשר הוא** (משה המלמד תורה) **חנה שם**
- אבל מסיבה אחרת נכתב באופן שנכתב.

ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו [תורה שלמה תורה שבע"פ (סעיף ל"א)] – ובניו בניו דיתרו, דהא לכתר דאתא משה לגביה הוו ליה בנין והכי הוה ביעקב דכיוון דאתא לגביה דלבן ושוי דיווריה ביה הוו ליה בנין כו' ליתרו דכתיב ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים, ובנוי שבק עם משה. (**ח"ב טט**)

[תורה שלמה תורה שבע"פ (סעיף ל"א)] – ראה בתנחומא שמות ט"ז ובת"י: ובניו דמשה, לאפוקי שלא נימא כפ' הזהר שקאי על בניו של יתרו שנולדו לו אחרי שבא אליו משה.

(סעיף ל"ה) – ד"ה... כמ"ד יתרו לאחר מ"ת בא, או כמבואר בכתובות ו: על שם העתיד. בכת"י נר השכלים: ומניין שבא יתרו אחר המעמד שנאמר אשר הוא חונה שם הר האלקים, אמרו חכז"ל מיום שנברא העולם היה שם ההר חורב ומשניתנה עליו התורה נקרא הר האלקים. ובת"י: סמיך לטוורא דאתגלי עליו יקרא דה' למשה מן שירויא, כלומר לכן נקרא ה' האלקים וזה כמ"ד שיתרו קודם מ"ת בא וע"י רמב"ן כאן.

ויבא יתרו – גרשיים קדמא, (א) בתפקיד המרמז על שנוי בסדר הזמנים, יתרו הקדים התעוררותו, ואח"כ יצא מכלל העולם כמוסבר להלן. (ב) **ויבא** – גרשיים, יצא מן הכלל של כל העולם, שכולם שמעו על יציאת מצרים, קריעת ים סוף, ומלחמת עמלק שיצא נגד ה' במלחמה זאת, וכל העולם לא התעוררו לקבל על עצמם עול מלכות שמים, אבל **יתרו** – קדמא, הקדים התעוררותו לדבר אמת מכל העולם, יצא מכלל העולם ומכבודו של עולם כפ' **[רש"י] אל-המדבר**. אף אנו יודעים שבמדבר היה, אלא בשבחו של יתרו דבר הכתוב וגו'... שהיה יושב בכבודו של עולם ונדבו לבו לצאת **אל-המדבר** מקום תהו לשמוע דברי תורה.

חתן משה ובניו ואשתו – מרכא תברך מרכא טפקא, כעין קבוצת פרטים קשורים בנושא המאפיין אותם **אל-משה** אלא שהקשר שלהם אל הנושא מחולק, יתרו חתן משה מגיע לשמוע דברי תורה, בניו ואשתו מגיעים כי הם משפחתו של משה, אבל בניו הם בעלי קשר דם, אשתו בעלת קשר נישואין ויש מחלוקת האם גרשה לפני שחזר למצרים (כי כתוב אחר שילוחיה) ואז אינה אשתו אלא אם ילדיו בלבד או האם רק הרחיקה בעצת אהרן שלא תצטער במצרים.

חתן משה - מרכא תברך, **התביר מרמז** על אפשרות שלא חותן בפועל אלא לשעבר כי גרש אשתו לפני שחזר למצרים, או שנאמר כי ביציאת מצרים בני ישראל התחילו בגיורם ממעמד של בני נח ובכך ניתקו עצמם מקשרים משפחתיים מבני נח האחרים, לכן יתרו הפסיק להיות חותן משה.

אל-משה – אתנח, מגביל ללמד על ענוותנו כפ' **[רש"י] וישתחו וישק לו** - איני יודע מי השתחוה למי; כשהוא אומר: **איש לרעהו**, מי הוא הקרוי 'איש'? זה משה, **[שנאמר "והאיש משה" (כמ' יב,ג)]**.

משה הענו מכל האדם בין מישראל ובין שלא מישראל כי אותה שעה יתרו היה עדיין גוי.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרנא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק 1** – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כולל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **פור** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

הפסוק הבא מובא כהקדמה לפסוק **שמות יתרו יט, ט**

שמות ג'יח: ושמעו לקולך

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

זה הפסוק הוא יסוד לעיקר השביעי שנוסח ע"פ רמב"ם ספר המדע הלכות יסודי תורה פ"ז "אני מאמין באמונה שלמה כי נבואת משה רבינו הייתה אמיתית ושהוא היה אב לנביאים (ועוד גי' ולחכמים) לקודמים לפניו ולבאים אחריו. ויש להסבירו במעגלי הסבר הולכים ומתרחבים כדי לבנות את ההסבר נדבך על נדבך.

בפסוק זה עשרים ושש מלים ועשרים ושש טעמים כולל מקף, ללא געיות. מספר זה מרמז למקור הנבואה משם הוי' **ושמעו לקולך** – טפחא אתנה, תבנית טעמים של שמע ישראל, עיקר האמונה הראשון והשני הבורא אחד ויחיד (עיקר היחוד), מרמז

לעיקר מעיקרי האמונה

ובאת אתה וזקני ישראל אל-מלך מצרים ואמרתם אליו ה' אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה נלכה-נא הרהר שלשת ימים במדבר ונבחה לה אלהינו:

תבנית טעמים **וזקני ישראל** קדמא ואולא ... **נלכה-נא הרהר שלשת ימים** - גרשיים מהפך פשטא כעין קל וחומר עם דיו, היינו ידיעה על הנלמד,

[רמב"ן] (שמות ג,ב) (בסנה) שמתחלה נראה אליו מיכאל ושם כבוד השכינה, והוא לא ראה הכבוד, כי לא הכין דעתו לנבואה, וכאשר כיון לבו וסר לראות, נתגלה אליו מראה השכינה, ... לא הגיע עדין למעלתו הגדולה בנבואה, כי בהר סיני נגש אל הערפל אשר שם האלהים (שמ' כ, כא); וכן ענין הסתרת הפנים, שעדין לא עלה למה שנאמר בו "ותמונת ה' יביט"

והדיו – כשם שמשה בתחילת נבואתו היה כעין מקרה בלי הכנה, כך כל הנביאים הבאים מכה נבואתו, בתחילה כעין במקרה גם שהכינו עצמם, ואח"כ מתפתחים, לכן אין הנלמד עולה על המלמד.

והדברים מחזקים ע"י תבניות הטעמים הבאות: (א) רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – עוצמה אדירה של הנבואה (ב) פעמיים רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין סתום שלא בא לסתום אלא לפרש כיצד נביא מתחיל לנבא (ג) פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים – כעין היקש, בנין אב, דבר החוזר וקורה כדוגמא להתחלת נביאות אצל שמואל, שאול, וכן חיזוק האמונה בנבואת אהרן שקדמה לנבואת משה במצרים, משה אלהים לאהרן

ובאת – פור, אולי כאן מייבא העקרון של עיקר מעיקרי האמונה, לומד מעיקר הראשון והשני (עיקר הבורא והיחוד) אל העיקר השביעי **אתה** – טרסא, בתפקיד בעל בחינה נעלה כעין במחיצה לעצמו, ובתפקיד שורש ומקור, משה כאב לנביאים ולחכמים **וזקני ישראל** – קדמא ואולא, קדמא במובן שמשה אב בנבואה לבאים לפניו, ואולא - שמשה אב בנבואה לבאים אחריו

שמות יתרו יט, ט: ויאמר ה' אל-משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך ונגם-בך ואמינו לעולם ונגד משה את-דברי העם אל-ה':

הנה אנכי בא אליך בעב הענן ... בעבור ישמע העם

תבנית הטעמים קדמא ואולא ... גרשיים מהפך פשטא, כעין דרשה במידת קל וחומר עם דיו, ע"פ **[רש"י]** דיו לנידון שיאמינו העם בנביאים הבאים אחרי משה, להיות כהבא מן הדין היא האמונה במשה אבי הנביאים ע"פ ציטוט **[ראב"ע]** בדברי **[רמב"ן]** דיו לנידון הוא העם ... וזהו שאמרו אליו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה, כא)**, כי לא היו מאמינים כן מתחלה. וזה טעם **בעבור ישמע העם בדברי עמך**, עשרת הדברים, להיות כהבא מן הדין הוא משה **ונגם-בך ואמינו**, שאתה נביאי, כי מעתה יתאמת אצלם ענין הנבואה.

ע"פ **[רמב"ן]** דיו לנידון הוא העם להיות עצמם נביאים בדברי ה' כי ה' דבר עמם ישירות ולא שיאמינו מפי אחרים, כהבא מן הדין הוא משה שה' דיבר עמו ישירות ולא צריך להאמין לאחרים, **[רמב"ן]** ע"פ **[מכילתא]** **ונגם-בך ואמינו לעולם**, **ונגם-בך** – המלה בלשון יחיד, טעם **ונגם-בך** – טפחא, מרבה ללא הגבלה ואלו הנביאים העתידים לעמוד אחריו. **ואמינו** – מונח, רבוי - התרבות נבואת משה והנביאים העתידים מעל נבואת העם בדרגת עב הענן, **לעולם** – אתנה, הגבלה היות והיה לכולם גלוי נביאי אזי ולכן כל אחד מישראל יכחיש וידחה נביאי שקר

[רמב"ן] ... והנכון בעיני שאמר, אני בא אליך **בעב הענן**, שתגש אתה אל הערפל בעבור ישמע העם דברי, **ויהיו הם עצמם נביאים דברי**, לא שיאמינו מפי אחרים, כמו שנאמר **באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדו ליראה אותי כל הימים (דברים ז, ד)**, וגם כך יאמינו לנצח בכל הדורות, ואם יקום בקרבם נביא או חולם חלום כנגד דברך יכחישוהו מיד, שכבר ראו בעיניהם ושמעו באזניהם שהגעת למעלה העליונה בנבואה, יתברר להם ממך מה שכתוב **(במדבר יב ו-ח) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו**, לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא פה אל פה אדבר בו, ולכן אמר בעבור ישמע העם בדברי עמך, כי ישמע דברי מתוך האש וידעו שאני ה' מדבר עמך ויאמינו בדברי וגם כך לעולם.

וכן מה שאמרו היום הזה **ראינו כי ידבר אלהים את האדם וחי (דברים ה, כא)**, לומר הנה נתקיים הדבר אצלנו בראיית עינינו כאשר היה חפץ אלהים, ומעתה קרב אתה שידענו כך שהגעת למעלה הגדולה ושמע כל אשר אמר ה' אלהינו ושמענו מפיך ועשינו, שכבר נאמנה נבואתך כי היא העליונה על כל הנביאים: ובמכילתא (כאן) ראיתי בעבור ישמע העם בדברי עמך, מלמד שאמר הקב"ה למשה, הרי אני קורא לך מראש הרהר ואתה עולה, שנאמר **(להלן פסוק כ) ויקרא ה' למשה, וגם כך יאמינו לעולם**, גם כך גם בנביאים העתידים לעמוד אחריו. מטין דבריהם לדעת ר"א (ראב"ע):

וההסבר ע"פ פ"א **[אור החיים]** ו-**[תורה שלמה]**, יהיה כי הקב"ה רצה במתן תורה להתגלות לבני ישראל בדרגה נבואית שבה בני ישראל יוכלו לעמוד ודיו לבא מן הדין, כאן משה רבנו להיות כנידון, כאן בני ישראל, וגם הוא יהיה במתן תורה בדרגה הנבואית של בני ישראל והיא עב הענן ולא בדרגה הנבואית הגבוהה ממנה והיא אספקלריה המאירה שהיא דרגת נבואתו הרגילה של משה רבנו.

ב"ה טוב טעם ודעת לדברי (טטור) ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעותם חלק מפרטיה מענין מסוים; מקרף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ...; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.**

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 שמות יתרו יח,א

שמות יתרו יח,ו:

וַיֹּאמֶר אֶל-מֹשֶׁה אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ בְּאֵל אֱלֹהֶיךָ

וְאִשְׁתְּךָ וּשְׁנֵי בָנֶיהָ עִמָּה:

בדרך משה עם משפחתו למצרים, אמר לו אהרן **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק פרשה א ...** א"ל על הראשונים אנו מצטטרים (בני ישראל שבשעבוד) ועכשיו נצטטר גם באלו. באותה שעה אמר לצפורה, לכי לבית אביך. ובאותה שעה הלכה לבית אביה ונטלה שני בניה, לכך נאמר אחר שלוחיה. היינו גרשה.

... **וְאִשְׁתְּךָ** קדמא זקף-קטן במילה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, אפשר מרמז לכך שמשה גרש אשתו בדרך למצרים, יתרו השיבה, אבל משה מדעתו פרש מן האשה אחרי מתן תורה כדי להיות תמיד מוכן לדבר ה' והסכים ה' עמו, ולכן כנראה כבר לא החזירה. רוצה לומר אשתך בעבר אבל כדי לא לביישה שמשה לא החזירה הזכירה בלשון אשתך. וזהו גירוש מוקדם שנמצא נכון אח"כ.

שמות יתרו יח,ט:

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר-עָשָׂה ה' לְיִשְׂרָאֵל

אֲשֶׁר הִצִּילוּ מִיַּד מִצְרַיִם:

וַיַּחַד יִתְרוֹ - מונח זקף-קטן - **רש"י** פשט וישמח, מדרש אגדה נעשה בשרו חידודין - מיצר,

על - יתיב - אכן כך הדבר, לא פחות ולא יותר, והדבר הינו **כָּל-הַטּוֹבָה** - מקף זקף-קטן, מקף בתפקיד ענין בעל מספר מצבים, (א) אמר

הרב דב גרינצייג נ"י שמחה בהכרה שכל הנעשה הוא על רצון ה', וזה התעוררות דלתא

מיצר במובן של יראה עילאה, משהגיע להכרה הנ"ל עומד ביראה עילאה, יראת הרוממות בפני ה'

(ב) זקף-קטן מרמז על שני מיני מצבים: (א) מצבי - טעמי מן, (ב) מצבי - טעמי באר, **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דעמלק**

פרשה א ... וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה וגו'. ר' יהושע אומר: בטובת המן הכתוב מדבר, אמרו לו: המן הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם הפת, טעם בשר, טעם דגים טעם חגבים, טעם כל המטעמים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה. ר' אלעזר המודעי אומר: בטובת הבאר הכתוב מדבר; אמרו לו: הבאר הזה שנתן לנו המקום, אנו טועמין בו טעם יין ישן, טעם יין חדש, טעם חלב, טעם דבש, טעם כל המתקים שבעולם, שנאמר טובה, הטובה, כל הטובה, על כל הטובה.

וַיַּחַד יִתְרוֹ עַל כָּל-הַטּוֹבָה - ... זקף-קטן ... זקף-קטן, בתפקיד דבר החוזר וקורה. (א) **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא**

דעמלק פרשה א ר' אליעזר אומר: בטובת ארץ ישראל הכתוב מדבר, אמרו לו: עתיד המקום ליתן לנו שש מדות טובות, ארץ ישראל, והעולם הבא, ומלכות בית דוד, ועולם חדש, וכהונה ולויה. לכך נאמר: טובה, הטובה, כל הטובה, **על כל הטובה**. [מיד פתח ואמר: ברוך ה'].

(ב) **בבלי שבת לא** ... והיינו דכתיב (מלכים א' ח) ביום השמיני שלח את העם ויכרכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב **על**

כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו:

שמות יתרו יח,יב: **וַיִּקַּח יִתְרוֹ חֲתָן מֹשֶׁה עִלָּה וּזְבָחִים לְאֱלֹהִים**

וַיָּבֵא אֶתְרוֹ וְכָל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לֶאֱכֹל-לֶחֶם עִם-חֲתָן מֹשֶׁה לְפָנֵי הָאֱלֹהִים:

וַיִּקַּח יִתְרוֹ - גרשיים קדמא, מרכא תביר מרכא טפחא

שמות יתרו יח,יג: **וַיְהִי מִמְּחֻרָת וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם**

וַיַּעֲמֵד הָעָם עַל-מֹשֶׁה מִן-הַבֶּקֶר עַד-הָעֶרֶב:

התוכן **וַיְהִי מִמְּחֻרָת** הינו תיאור המוטעם בתבנית טעמים (סלוק) פשטא זקף-קטן, והכתוב אחריו הינו והפעולה **וַיָּשָׁב מֹשֶׁה לְשֹׁפֵט אֶת-הָעָם**, זאת תבנית לדרישה של אלפניו ולאחריו

● טט – (ח,יג) **רש"י** מוציא יום הכפורים היה, כך שנינו ב-**ספרי**, ... למחרת רתנו מן ההר וגו'. בלימוד אלפניו ודיענו שהנאמר ב-(ח,יג)

וַיִּקַּח יִתְרוֹ - גרשיים קדמא, ארע כנראה אותו יום, וגרשיים קדמא יאמר שאין מוקדם ומאוחר בשני ענינים שונים אפילו סמוכים באותו מקום. כי קדמא ואולא באחד מתפקידיהם מייצגים סדר של מוקדם ומאוחר, אבל כאשר הסדר ביניהם מתחלף משמע שפעולת האמורה להיות מוקדמת נדחקה מפני הפעולה המאוחרת שהקדימה בהתבצעותה.

שמות יתרו יח,יט: **עָתָה שָׁמַע בְּקֹלִי אֵינְעֲבֹד וַיְהִי אֱלֹהִים עִמָּךְ**

וַיְהִי אִתְּךָ לְעָם מוֹל הָאֱלֹהִים וְהִבֵּאתָ אֶתְּךָ אֶת-הַדְּבָרִים אֲלֵ-הָאֱלֹהִים:

וַיְהִי אִתְּךָ לְעָם – דרגא מונח רביע, בהצעת יתרו, משה מהווה פרט מרכזי, בלשון הזוהר צד האמת עמוד האמצעי, וכדוגמתו כל דיני ישראל מול הא-לקים, שם המשלב הוי' אדנות (חסד בגבורת הדין של בי"ד של מעלה), עליהם לדון דין אמת כמו בבית דין של מעלה.

וַיְהִי אִתְּךָ לְעָם – דרגא מונח רביע, תיקון חטא אדם הראשון, דיין הדין דין אמת נעשה שותף לקב"ה בבריאה, מוציא השכינה מגלותה.

תיקוני זוהר נספח (מעמ' קלט) דף קמג עמוד א

... ולעילא לית משוא פנים בין זכאה לחייבא וכן צריך להשוות לתתא גבי דינא זכאה עם חייבא **מסטרטא דאמת עמודא דאמצעיתא** ולא יחא דינא רשאי למעבד משוא פנים לחד מינייהו בדינא דבדינא דלעילא אתמר לא ישא פנים ולא יקח שחד ווי ליה לדינא לתתא **דאשתי מדינא דלעילא דאכחיש עובדא דבראשית ולא יימא דא מהימנא מדא דכמה דאיהו לתתא שופטים ושותרים תתן לך בכל שעריך לדינא גופין הכי אית לעילא שופטים ושותרים לדינא נשמתא ולא יוקיר לדא יתיר מדא אלא תרוייהו בהשוואה בדינא ואינן צריכין למשמע קדם דינא ולא ימללון עד דשאל לון דינא ויהיב לון רשו למללא ויהון קדמיה בדחילו בגין דשכינתא שרייא עליהו ומאן דתבע קשוט כאלו מקיים על עלמא דיין אמת וכל שכן מאן דדן דין אמת כאלו מקיים אמת מארץ תצמח ווי ליה למאן דאוקים שקרא ואפיל אמת דגרים ותשלך אמת ארצה ומאן גרים דא דינא דלא דן דין אמת ובוודאי דיין דדן דין אמת כאלו הוא אפיק לשכינתא ולישראל מגלותא ואוקים לון מארעא:**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; מצצת ההשערות; אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"פ.

התשע"ד. לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.4 שמות יתרו יחא,

שמות יתרו יחא, יט: עתה שמע בקלי איצצך ויהי אליהם עמך
יהיה אתה לעם מול האלהים והבאת אתה את-הדברים אל-האלהים:

רש"י (יט) איצצך ויהי אליהם עמך - בעצה; אמר לו: צא הפלך בגבורה (ראה מכיל' יתרו עמלק ב). **יהיה אתה לעם מול האלהים** - שליח ומליץ בינותם למקום, ושואל משפטם מאתו. **את-הדברים** - דברי ריבותם. **עתה שמע בקלי** – גרשיים מהפך פשטא, כעין תבנית יצא להקל ולא להחמיר, וזה מרמז לפרש"י צא הפלך בגבורה (ראה מכיל' יתרו עמלק ב). כדי (שמ' יתרו יחא, כב) **והקל מעליך ונשאך אתך**:

איצצך – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, יתרו נותן עצה בענין חלוקת השפיטה בין דרגות שופטים, ע"פ פ' רלב"ג (יח – יט) עצה זאת מועילה למנוע לאות מן העם המצפים למשפט, עצה זאת מועילה למנוע לאות ממש, ועצה זאת מאפשרת למשה התעלות בנבואה והדבקות ב-השם יתעלה, (יט) **עתה שמע בקולי**, ואתן לך עצה בדרך שיהיה **אלהים עמך** תמיד, ולא תפריד הדבקות אשר בינך ובינו מצד רבוי הלאות בדברי ריבות העם: **היה אתה לעם** אצל השם יתעלה; ורצה לומר, שלא תטריד מחשבתך בדבר אחר, **הבאת אתה לפני האלהים את הדברים** אשר ישאלוך על דרך הנבואה, ותבואך הנבואה מצד הדבקות שיהיה לך תמיד עם השם יתעלה.

שמות יתרו יחא, כא:

ואתה תחנה מכל-העם אנשי-חיל וראי אלהים אנשי אמת שנאי בצע
ושמת עליהם שרי אלפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות:

ואתה תחנה מכל-העם – מונח מונח תלשא, כעין שלושה טעמי תלשא, נברר תפקידי תלשא שכאן.
(א) בנוגע למשה רבנו כפ' **רש"י ואתה תחנה**, ברוה"ק שעליך: ולכן רומז טעם תלשא במלים **מכל-העם** בלימוד אלפניו, בתפקיד מחיצה של בעל בחינה נעלה מהאחרים, מובחר, בנבואה, בחכות שונות להבחין במהות הפנימית של הנבחרים. וכך פ' **רבינו בחיי ואתה תחנה**. היה ראוי לומר ואתה תבחר כמו שאמר במעשה ויבחר משה אנשי חיל, אבל לפי שהאדם יראה לעינים והי' יראה ללבב על כן הוצרך לומר לשון תחנה שהוא לשון נבואה מלשון מחזה וחזון, והכוונה שיצטרך לנבואה בבחירה הזאת. או יאמר **ואתה תחנה** בהכרת פנים מכת חכמת הפרצוף שהיה משה יודע ובקי בה בהיותו שלם שבשלמים גדול שבנביאים וחסם הרוים ולכן הזהירו במלת ואתה כלומר ואתה בעצמך ולא על ידי צווי:

(ב) בנוגע לנבחרים לשופטים כפ' **רמב"ן** אמר שיחזה אנשים ראויים להנהיג העם הגדול במשפטים, וטעמו המובחר מכל ישראל, והם שיש בהם כל המדות הללו, כי כיון שאמר מכל ישראל, אמר שהיו המובחרים מכלם, בידוע כי הטובים שבישראל כל מדות טובות בהם

(ג) בנוגע לקשר בין משה ובין הנבחרים, תוצאת הבחירה היא שכאילו משה רבנו הוא השופט כפ' **אור החיים ואתה תחנה**, פירוש לא שהעם ימנו עליהם, אלא הוא יחזה, עוד רמז כי לצד זה יחשב כאלו הוא השופט כיון שהם שלוחיו ויטול חלק במצוה:

יראי אלהים אנשי אמת – דרגא תבר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא הדיינים, שעל כל אחד מהם חלה אותה הלכה. שבכל הדרגות הדיינים יהיו בעלי כל התכונות המנויות. יתרו חשב שצריך להקל בדרגות הנמוכות, אבל משה מצא בעלי כל התכונות לכל הדרגות. כפ' **אור החיים** שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק במדרגה קטנה כנזכר: והנה **פשיטא** שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל שיעור שיספיק לכולם, וכו'

אנשי-חיל וראי אלהים – אולא-גרש ... תבר כעין יצא להקל ולהחמיר. לשרי האלפים תכונות מלאות, לשרי המאה

וכך פ' **אור החיים - אנשי חיל וגוי**, אמר ארבע הדרגות כנגד ארבעה מינוים המוזכרות בדבריו,

כנגד שרי אלפים אמר **אנשי-חיל**, תיבת חיל תגיד עוצם השלמת האושר והמדות והגבורה וכללות השלימות וכו'

וכנגד שרי המאות אמר **יראי אלהים**, וכו' יראת העונש, כי יש לך לדעת כי הירא בבחינת שם הוי"ה לצד שיהיה בדעתו כי ה' רחום וחנון, לפעמים יחטא ויסמוך על רחמיו כי יאריך אפו וכדומה, אבל יראת העונש תרעיד המשכיל, וכמו שתמצא שכל גדולי עולם יראים מדקדוקי המשפט הגם כי יודעים שמעשיהם ישרים ונכונים, וכו' בגדר יראה מדקדוקי המשפט באין רחמים, ובחינה זו ישנה גם כן בשרי האלפים אלא שנוסף בהם פרטים אחרים שאין צורך להם בשר המאה,

וכנגד שרי חמשים, אמר **אנשי אמת**, שיספיק לגדר זה, הגם שלא השיגו לבחינה זו של יראת עוצם הדין אלא שיהיו אנשי אמת שישתדלו על העמדת האמת לבל תהיה נעדרת,

וכנגד שרי עשרות אמר **שנאי בצע** די להם גדר זה, וכו'

וכל מדות הג' ישנם ב-**אנשי-חיל**,

וכל מדות הג' ישנם ב-**יראי אלהים**, ומדת **שנאי בצע** ישנה ב-**אנשי אמת**, והם זו למעלה מזו, ולזה לא אמר ויראי וגו' ו **אנשי**

אמת שנאי בצע, אם כולם יתקבצו יחד באדם אחד היה צריך לומר וא"ו בכל אחת, או לפחות בחלוקה האחרונה, אלא ודאי כמו

שכתבתי, שאין צורך לזה בכל הפרטים, והנה פשיטא שאם ימצא ממין המשובח שבכולן לכל המנויים מה טוב ומה נעים, ולזה

כשביקש משה בישראל, מצא ממין המשובח אנשי חיל שיעור שיספיק לכולם, וכו'

אלא ודאי כדברינו שלא הזכיר יתרו שאר הפרטים, אלא לצד שחש יתרו שלא ימצא שיעור המספיק מבחינה הגדולה, והיה מסתפק במדרגה קטנה כנזכר:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זקא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול; יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

שמות יתרו יח,כב, כו

[כב] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עַתָּה וְהָיָה כָל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלַיךָ וְכָל-הַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ-הֶם וְהָקֵל מֵעַלְיָד וְנִשְׁאוּ אַתָּה:

[כו] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עַתָּה אֶת-הַדָּבָר הַקָּטָן וְהַדָּבָר הַקָּטָן יִשְׁפָּטוּ הֶם: [כז] ו

[כב] וְשַׁפְטוּ אֶת-הָעָם בְּכָל-עַתָּה – מונח זקא סגול, מוסף ו/או גורע דבר חלקי או מלא מענין הנושא, ע"פ **בבלי סנהדרין לד,ב**, כאן גורע מ- "בכל עת" כי אין המשפט בכל עת אלא תחילתו ביום חול בשעות האור בלבד וסיומו לרבנן בלילה, לרבי מאיר רק ביום. אלא שלרבי מאיר יש קולא שהיא גם לרבנן שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן ולא כמו בנגעים (שמהם ר"מ מקיש לריבויים) שאין רואים אותם ביום המעונן. **וְהָיָה כָל-הַדָּבָר הַגָּדֹל יָבִיאוּ אֵלַיךָ** - גרשיים מהפך פשטא מונח זקא-קטן, כעין יצא מענינו לדון בדבר אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. לר"מ שדנים בממונות ונפשות גם ביום המעונן. שפטו הראשון משמעו דברים שבאמירה בממונות אתה חייב, אתה זכאי, בנגעים אתה טהור, אתה טמא. שפטו השני בעונשי הגוף מלקות ומיתות.

שמות יתרו יט,י:

[י] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵךְ אֶל-הָעָם וְקַדְשֵׁתָם הַיּוֹם וּמָחָר וּכְבַסוּ שְׂמֹלֹתָם:

[יא] וְהָיוּ נֹכְחִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִהְיֶה ה' לְעֵינֵי כָל-הָעָם עַל-הַר סִינַי:

רש"י (י) וקדשתם - וזמנתם, שיכינו עצמם **היום ומחר**. (יא) והיו נכונים - מאשה. **ליום השלישי** - שהוא ששה בחדש. ובחמשי בנה משה את המזבח תחת ההר, ושמים עשרה מצבה, כל ענין האמור בפרשת 'ואלה המשפטים' (ראה שמ' כד, ויא'), ואין מוקדם ומאוחר בתורה וגו'.

[י] וַיֹּאמֶר – קדמא, בתפקיד מקדים לרמז על דברים הכתובים במקום אחריו, כי זה כתוב בפרשת יתרו ופירוטו כפירש רש"י כל ענין האמור בפרשת 'ואלה המשפטים'.

מכילתא - רבי יוסי ברבי יהודה אומר בו ביום נעשו כל המעשים. וכבסו שְׂמֹלֹתָם ומנין שיטענו טבילה.

הריני דן ומה אם במקום שאין טעונין כבוס בגדים טעונין טבילה כאן שהוא טעון כבוס בגדים אינו דין שיהא טעון טבילה. (מידת ק"ו) אין כבוס בגדים בתורה שאינו טעון טבילה - היינו טבילת הגוף

וְקַדְשֵׁתָם הַיּוֹם – מרכא טפחא, יתור לרבות קדושה ע"י ההגבלה המרומזת בטעם אתנח במלת **וּמָחָר**, שלא יגשו לאשה ואל כל טומאה, כפי **רמב"ן** ... ומה טעם הַיּוֹם וּמָחָר ואין צריך לרחוץ אלא פעם אחת. והנכון שיהיו קדושים, שלא יגשו אל אשה ואל כל טומאה.

שמות יתרו יט,יח - כ:

[יח] וְהָרַח הָיָה עֹשֶׂן כִּלְאוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בַּאֲשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כַּעֲשֵׂן הַכַּבֹּשֶׁן וַיִּנְחַד כָּל-הָהָר מְאֹד:

[יט] וַיְהִי קוֹל הַשֹּׁפָר הוֹלֵךְ וְחוֹק מְאֹד מֹשֶׁה יִדְבֹר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל:

[כ] וַיִּרְדַּה ה' עַל-הָרַח סִינַי אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיַּעַל מֹשֶׁה:

[יח] וְהָרַח סִינַי עֹשֶׂן כִּלְאוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בַּאֲשׁ - אֲשֶׁר – קדמא, קדמה ירדת שם ה' הנכבד ושכן באש ובעקבות כך היה הר סיני עשן כולו.

[יח] וְהָרַח סִינַי עֹשֶׂן כִּלְאוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר יָרַד עָלָיו ה' בַּאֲשׁ - מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר וענין שיעור, חציצה ומחיצה.

מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר היא ירדת השכינה במחיצה לעצמה ופי' **הרמב"ן יט יט** ... אבל ירד השם הנכבד אל ההר ביום השלישי, והוציא משה את העם מן המחנה לקראת הכבוד הנראה להם, ויתיצבו הם בתחתית ההר, ומשה עלה למעלה קרוב לראש ההר ששם הכבוד מחיצה לעצמו ... **יט כ וירד ה' על הר סיני** - אם תשכיל בפרשה תבין כי שמו הגדול ירד על הר סיני ושכן עליו באש, ... **כ יח** ואמת הוא כי השם בשמים וכבודו בהר סיני כי באש ה',

ענין של בחינה נעלה ביותר ושיעור מספר הקולות **מחזור ויטרי סימן תנד** ... זימן בקרבנו. ראש הר סיני. תבינו בשתק. ורגליו על הר סיני: טהורים בלב אחד נתן להם בסיני. יתגדל הר חורב ויתקדש סיני: כח עז ותעצמות הראם בסיני. לסבול אש באש. מורשה סיני: מאמר קול ראשון השמיע בסיני. נחלק לשבעה קולות ולשבעים בסיני: סובב לארבע פיאות ומתפוצץ בסיני:

שיעור כ"ב אלפים של מרכבות מלאכים הנלמד מהפסוקים

במדבר בהעלתך ילו: ובנחה יאמר שובבה ה' רבבות אלפי ישראל: פ

תהלים סח,ח: רכב אל'הים רפתים אלפי שנאן אדני' כם סיני בקדש:

(יט,ח) ... מִפְּנֵי – תלישא-גדולה, ענין של בחינה נעלה ביותר חציצה ומחיצה של אש לענין הדבור של ה' אל משה.

(ט,כ) ... וַיִּקְרָא ה' לְמֹשֶׁה אֶל-רֹאשׁ הָהָר וַיִּקְרָא – קדמא, קדמה קריאה לדיבור, והגענו לכך בזכות **אור החיים ויקרא א,א** ... ואמרו שם בתורת כהנים (טט – ספרא להלן) מה לצד השוה של סנה וסיני שהיו באש וכו' ... הרי באותה הנבואה היה אש, ונשתנית נבואה זו ונבואת סנה מנבואת אוהל מועד, שלא היה בו אש, וגו'.

ספרא ויקרא - דבורא דנבחה פרשה א (ה) אי מה הצד השוה שבהן (סנה וסיני) שהן דבור ובאש ומפי קדש למשה והקדים בהן קריאה לדבור אף כל שהוא דבור ובאש ומפי קדש למשה נקדים קריאה לדיבור, יצא דבור אהל מועד שאינו באש ת"ל ויקרא וידבר הקדים קריאה לדיבור.

[כ] וַיִּרְדַּה ה' עַל-הָרַח סִינַי – דרגא תביר מרכא טפחא, בשם רבי אברהם המלאך ה' ירד על הר סיני בצמצום אחר צמצום עד אין קץ

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א - התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא - מצרף; תבר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרנא - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא - קב' שעשויה לגזול; יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפקא - קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפקא - קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפקא - קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר - בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקא-קטן - 2; זקא-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק - היקף השלישיה; קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפינו שיעור. מחיצה. עיררה. שגגה = שכהה: פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

1.5 שמות יתרו יחא, - התשע"ה

שמות יתרו יט,יא:

[י] ויאמר ה' אל-משה לך אל-העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלתם:
 [יא] והיו נכנים ליום השלישי כיו ביום השלישי יקרד ה' לעיני כל-העם על-הר סיני:
 [טז] ויאמר אל-העם היו נכנים לשלשת ימים אל-תגשו אל-אשה:

בבלי שבת פו,א משנה. מנין לפולטת שכבת זרע ביום השלישי (שאתה) [סמורת הש"ס: [שהיא]] טמאה - שנאמר (שמות יתרו יט,טו) **היו נכנים לשלשת ימים.** אפשר שיש ללמוד גם מ-(שמות יתרו יט,יא) והיו נכנים ליום השלישי כיו ביום השלישי

בבלי שבת פו,א תנו רבנן: פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות, פעמים שהן חמש עונות, פעמים שהן שש עונות. רבי עקיבא אומר: לעולם חמש. ואם יצאתה מקצת עונה ראשונה - נותנין לה מקצת עונה ששית.

אמרוהו רבנן קמיה דרב פפא, ואמרי לה רב פפא לרבא: בשלמא רבי אלעזר בן עזריה - כרבנן, דאמרי בחמש עביד פרישה. ורבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר - בארבע עביד פרישה. אלא רבי עקיבא, כמאן? - לעולם כרבי יוסי, כדאמר רב אדא בר אבהו: משה בהשכמה עלה, ובהשכמה ירד.

כיו ביום השלישי - מונח לגרמיה מונח רביע, כעין שם אחד המורכב על שני ענינים. השם כאן ענין של חמש או יותר, דרשה אחת לעונות של 12 שעות ודרשה אחת לימים.

דרשה אחת לענין מתן תורה וממנו לסוגיה לכמה זמן שכבת זרע מסרחת. רמז מסוים נמצא בס"ת 'מ' י' ובר"ת 'ב' ה' כאילו נאמר ימי כבה, כלומר מספר ימים עד שמשוהו כבה, כאן לא יזריע עוד.

כיום השלישי פולטת שכבת זרע ביום השלישי - טהורה, דברי רבי אלעזר בן עזריה. לומד כפשט הכתוב.
כיום השלישי רבי ישמעאל אומר: פעמים שהן ארבע עונות (טעם רביע), פעמים שהן חמש עונות (טעם מונח רביע), פעמים שהן שש עונות (טעם מונח רביע במשמע של יותר מארבע, או בקריאה ללא פסק מונח רביע).
 רבי עקיבא מונה חמש עונות במדויק המרומזות במונח רביע **כיום השלישי** ואחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק), לכולם אחרי זה פסקה מהנשים טומאת זרע (טעם פסק),

כיו דרשה אחרת לענין מדרבנן אם פסקה ראת דם וסת עד סוף יום רביעי למחבר שו"ע, או עד סוף יום חמישי להרמ"א (כעין כבה אור השמש המרומז בשילוב ר"ת וס"ת **כיו ביום השלישי** ימ"י כב"ה) אז יכולה לספור שבעה נקיים.
 החמישה ימים המרומזים בשילוב ר"ת וס"ת **כיו ביום השלישי** ימ"י כב"ה ותבנית הטעמים מונח רביע של הכתוב **כיום השלישי** או רק רביע עוברים לימן הפסק ומורכבים על מלת **כיו** שהיא עצמה גי' 30 כעין רמז לאחת מהעונות הבינוניות. תפקיד פסק כאן - שם אחד היינו ערך ארבע או חמש ושתי מצוות.

האם התוספות הבא שייך ??? **תוספות שבת פו,ב** ד"ה וליטבלו בצפרא דשבתא ... והשתא דקפיד אימיה אינה טהורה עד יום רביעי ומיהו מצינן למימר דפריך דילמא קפיד אעונות ואימיה אתרווייהו לחומרא כששימשה בתחילת הלילה ניזיל בתר יומי וכי שימשה בסוף היום ניזיל בתר עונות.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצו סעיף יא

לא[הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה, אם הוא תוך יד לבן ו' עונות לשמושה סותרת אותו יום. לפיכך המשמשת מטתה וראתה אחר כך ופסקה, אינה מתחלת לספור שבעה נקיים עד שיעברו עליה ו' עונות שלימות טו שמא תפלוט; לפיכך אינה מתחלת לספור טז עד יום ה' לשמושה, כגון אם שמשה במוצאי שבת אינה מתחלת לספור עד יום ה', דקיי"ל <ה> אין שכבת זרע מסריח עד שיעברו עליו ששה עונות שלימות יז מעת לעת; ואם שמשה במוצאי שבת ופלטתה ליל ד', קודם עת שימושה במוצאי שבת, עדיין היא עומדת בתוך עונה ששית לשמושה יח וסותרת, הילכך יום ה' יהיה ראשון לספירתה.

(רמ"א) הגה: ותפסוק יום ד' לעת ערב, ויום ה' עולה למניין. ויש שכתבו שיש להמתין עוד יום אחד, דהיינו שלא תתחיל למנות יט עד יום הששי והוא יהיה יום ראשון לספירתה, דחיישינן שמא תשמש ביום הראשון בין השמשות ותסבור שהוא יום, ואפשר שהוא לילה, ואם תתחיל למנות מיום חמישי יהיה תוך ששה עונות לשמושה, על כן יש להוסיף עוד יום אחד דמעשה אי אפשר לבא לידי טעות (ת"ה סימן רמ"ה והאגור בשם ר"י מולין ושי"ד וכ"כ מהרא"י ומהר"ק שורש ל"ה), וכן נוהגין בכל מדינות אלו, ואין לשנות. לגן ויש נשים שנהגו להחמיר עוד להמתין עד שבעה ימים (שם בת"ה), <ו> ואין טעם בדבר והמחמיר יחמיר והמיקל נשכר להקדים עצמו למצוה. ויש שכתבו (טו) שעכשיו <ז> אין לחלק בין שמשה עם בעלה כ ללא שמושה, כא וכל אשה שרואה, (טז) <ח> אפילו כתם, כב צריכה להמתין ה' ימים עם יום שראתה בו ותפסוק לעת ערב ותספור ז' נקיים (שם בת"ה בשם א"י ומהר"ק) וכן נוהגין במדינות אלו ואין לשנות (סה"ת וסמ"ג).

שיעורי שבט הלוי, הלכות נדה, סימן קצו סעיף יא א - הפולטת שכבת זרע בימי ספירתה ... סותרת אותו יום, מעיקר הדין אפשר למנות שבעה נקיים מיד שפוסקת לראות אלא שאם תפלוט שכבת זרע תספור אותו היום ומשלת עליו עוד יום ואינה סותרת למפרע, וחשבה שזאת תפלוט ולא תדע ולכן תקנו שתספור רק אחר זמן פליטה, וקיי"ל כמ"ד בשבת (פו). שהוא שש עונות שלימות, והביא הרא"ש בשם הראב"ד דשכבת זרע סותרת רק לטהרות אבל לא לבעלה, אבל הרא"ש (נדה פ' בנות כותים) דחה וס"ל דסותרת גם לבעלה. וזמן שש עונות הוא ארבעה ימים כמ"כ המחבר, דיום הראשון אינו שלם וא"כ שש עונות שלימות מעת לעת נגמרו רק אחר התחלת ליל ד', וכש"כ ברא"ש, ואע"ג דספירת לילה אינה ספירה וכבר שלמו שש עונות בבקר, אך בעינין שיהיה כל היום נקי מתחילת הלילה ולכן א"א להתחיל השבעה נקיים רק למחרת שהוא ליל ה'.

ז עד שבעה ימים: כן יש מנהג אצל התימנים, ולמעשה המנהגים שונים, יש ספרדים יוצאי ארץ ספרד שנוהגים ד' ימים כמחבר, והאשכנזים מליטא ופולין והונגריה וכד' נהגו ה' ימים כרמ"א וכמנהגינו, וכן נהגו רוב הספרדים, ובאפריקה כאלז"יר ותוניס נהגים ו' ימים, והתימנים ז"י, ובתקופה מסויימת נהגו כן גדולי אשכנז, והרמב"ם כתב דהמנהג של ז' ימים הוא טעות.

טט - האשה צריכה להיות נקיה מכל הפרשות כדי שתוכל לספור ז' ימים נקיים, ופליטת שכבת זרע מקלקלת הנקיות.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשקפה: תנ"ך, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – מהפך פטא – מוציא מפשט; מרכא = מברך, דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בר"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנהלך, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מינוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשאא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

שמות יתרו כ"א: וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר: וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים,

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"כ וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים מלמד שדברים שנאמרו כאן הן שנאמרו להלן (ע"פ תו"ש [ט] דב' ואת') שניהם לענין אחד מה שאי אפשר לו לפה לומר ואי אפשר לה לאוזן לשמוע. כאן הוא אומר וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה ולהלן הוא אומר (תה' סב"ב) אַתְּהוּ דָבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זָוַי שְׁמַעְתִּי ואומר (דמ' נב"ט) הַלּוֹא קָה דְבָרֵי פֶאֶשׁ נֶאֱמַר-הָ' מה אש זה נחלק לכמה ניצוצות כך דבר אחד (הוא שרש ה') יוצא לכמה מקראות. ד"א וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. וכן הוא אומר (דב' ואת' ה, ד) פָּנִים | פָּנִים דְבָר ה' עֲמָכֶם. ד"א וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים מלמד שהיה אומר להם על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

תורה שלמה [ח] ... כדרש חז"ל שכל עשרת הדברות נאמרו בבת אחת, לְאָמֹר בפרט השמנה דברות. [ט] להלן רד"ה מפרש להלן במשנה תורה וזהו כהדרש לקמן (תו"ש רנה) (שרק) זכור ושמוך בדבור אחד נאמרו. ושיטה אחרת ב-משנת ר"א פ"א דף רכא (שלא רק זכור ושמוך בדבור אחד נאמרו ומלמד כי) מדת בשר ודם אינו יכול לדבר שני דברים כאחת, אבל הקב"ה דבר עשרת הדברות שתי פעמים בדבור אחד, מה שאין הפה יכול לדבר ואין האזן יכולה לשמוע, ע"כ. ומכאן נראה שס"ל ששתי פעמים דיבר היינו מ"ש כאן ובמשנה תורה. ובסגנון אחר בתרגום תהלים שם (תה' סב"ב): אורייתא חדא ממליל אלהא (תורה אחת דיבר ה') ותרתין זימנין דגן שמעית מן פום משה ספרא רבה (ופעמיים שמענו מפי משה הסופר הגדול, כנראה הכוונה של שמיעה אחת של עשרת הדברות ביתרו, שמיעה אחת של עשרת הדברות בואתחנן). וראה בראב"ע ורמב"ן מובא במילואים על דבר השינויים בין שמות לואתחנן, וע"ז דרשו חז"ל ששניהם (עשרת הדברות שבייתרו ושבואתחנן) בדבור אחד נאמרו, ולמשנת רבי אליעזר הקב"ה אמר שתי פעמים (ולפי לעיל בדבור אחד), וראה לקמן אות (תו"ש פא) מכת"י מדרש הביאור שדורש (תה' סב"ב) שְׁתֵּים-זָוַי שְׁמַעְתִּי על שמות ומשנה תורה. והרמב"ם במו"נ (מורה נבוכים) ח"ב פל"ג מבסס שיטתו בענין עשרת הדברות: וסמכוהו לאמרו (תה' סב"ב) אַתְּהוּ דָבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זָוַי שמענו (לענ"ד ט"ס כי לפי דברי המו"נ צ"ל שְׁמַעְתִּי), ע"כ. ובפרקי דרבי אליעזר פמ"א מנין תורה תרי"א ושתיים דבר ה' (טט) - שְׁתֵּים-זָוַי (שתי דברות) שְׁמַעְתִּי (מה) שנאמר אַתְּהוּ דָבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זָוַי שמענו ראה בפ' הרד"ל אות פז.

ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג ... יתבאר לי שבמעמד הר סיני לא היה המגיע למשה מגיע לכל ישראל, אבל הדבור למשה לבדו ע"ה, ... וכתוב בתורה גם כן (שמ' ית' יט, ט) בַּעֲבֹר וְשָׁמַע הָעָם בְּדַבְרֵי וגו', מורה כי הדבור היה לו והם ישמעו הקול ההוא העצום, לא הבדל הדברים, ועל שמע הקול ההוא העצום אמר (דב' ואת' ה, ב) שְׁמַעְתֶּם אֶת-הַקּוֹל, ואמר (דב' ואת' ד, ב) קוֹל דְבָרִים אֲתֶם שְׁמָעִים, ולא אמר דברים (דברות ברורות) אתם שומעים,

וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן, מונח בתפקיד רבוי דרשות של זקף-קטן בתפקיד של שתיים, (סעיפים א – ד ע"פ תורה שלמה [ט])
(א) שהקב"ה דיבר בעת ובעונה אחת (במקביל) אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה את עשרת הדברות של פר' יתרו ואת עשרת הדברות של פר' ואתחנן. ואפשר כי מלת אֶת מרבה את האמירה החוזרת המתחילה מפסוק (כב), שבה הקב"ה פירט כל דיבר לעצמו. אפשר כי המדרש שבמלת אנכי נאמרו כל עשרת הדיברות מכוון לכל אחד מהאנכי שבשתי עשרת הדיברות.
(ב) דבר אחר וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אני שנפרע על ידי כך ואני שמשלם שכר על ידי כך. שתי תוצאות למשפט (מלת א-לקים) שכר ועונש.
(ג) **ספר מורה הנבוכים חלק ב פרק לג (תה' סב"ב) אַתְּהוּ דָבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זָוַי שְׁמַעְתִּי** (הכוונה למשה) הקב"ה השמיע קול, משה שמע בבירור שתי סדרות של עשרת הדברות והעם לא שמעו בבירור. ואפשר שידעו ששמעו קול שתי הדברות הראשונות, מכך שפרחה נשמתן פעמיים. לפי כך אפשר כי אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות למשה דברים רבים נעלים וברורים, אֶת – תביר, ממעט העם מדברים ברורים ושומעים רק קול.
(ד) **פרקי דרבי אליעזר פמ"א (תה' סב"ב) אַתְּהוּ דָבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-זָוַי** שמענו משה והעם שמעו שתי דברות ברורות, ואה"כ בקשו משה לשמוע שאר הדברות.

הערה על (ג) ו-(ד) בהמשך **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ** נדרש שעל כל דיבר אמרו הן לקבלה או הן ועל לאו לאו, ואם לא שמעו היאך אמרו, אלא שכאשר משה חזר על הדברות אמרו הן ולא.
(ה) **תנחומא (ורשא) יתרו טו ...** אם תהיה בן תורה לא תהא רוהך גסה לומר דבר לפני הצבור, עד שתפשוט אותה בינך ובין עצמך ב' ג' פעמים ... (כמו) **וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** בינו ובין עצמו ואחרי כן **לְאָמֹר** (לבני ישראל). פ' **עץ יוסף טו** כן פסק שו"ע או"ח ס"י קלט ס"ב הקורא בתורה לצבור יכין עצמו ב' וג'. ובכ"ר פכ"ד ותנחומא ויקהל ס' ב' או ד' ודעה זו בר"ש תשא ס'. טט-(א) זקף-קטן ב' – הכנות, מונח – רשות להכנה ג' (ב) ג' לא גם לדבר תורה (ג) אפשר שהקורא בתורה בצבור זה כאילו ה' קורא עמו.

זוהר כרך ב (שמות) פרשת תרומה דף קלה עמוד א

וכתיב (שמ' ית' כ"א) וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמֹר ואנן נטלין מתורה שבכתב תורה שבעל פה, (התורה שבע"פ ניטלת מתוך התורה שבכתב)

זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף פג עמוד ב (הסוגריים משלבים את פ' הסולם)

שמז) אֱלֹהִים דא גבורה, אֶת, דאתכליל בימינא (נכלל בימין) כמה דתנינן (בר' א, א) אֶת הַשָּׁמַיִם דאיהו ימינא וְאֶת הָאָרֶץ דאיהו שמאלא דכתיב (יש' מח"ג) אֶף-דִּילִי יְסֻדֶּה אֶרֶץ וימיני טַפְתָּה שְׁמַיִם, וימינא דא הוא אֶת (דהיינו חסד), כָּל, לאכללא (בא לכלול) כל שאר כתרין (ספירות), הַדְּבָרִים, מתקשרן דא בודא (הדברים מתקשרים ונכללים זה בזה), הָאֵלֶּה, כל אינון טעמין כל אינון רזין כל אינון סתרין גזרין ועונשין (הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים),

כָּל-הַדְּבָרִים – מקף כרב-מצב (א) ספירה לעצמה (ב) ספירה מקושרת ונכללת מכל הספירות האחרות. אפשר כי זה מוליך גם לרעיון ש-כָּל-הַדְּבָרִים – מקף כרב-מצב (א) דיבור לעצמו (ב) דיבור הכולל את כל המצוות המבוססות עליו. ומזה לרעיון (א) כל מצוה לעצמה (ב) כל מצוה כלולה מכל המצוות

ב-תו"ש יתרו מילואים נושא תר"כ (כת"ר) אותיות בעשרת בדברות הביא במדב"ר פ"ג – טז אות תז: את מוצא תרי"ג אותיות יש מן אנכי עד (ולא עד בכלל) אשר לרעך כנגד תרי"ג מצוות וז' (אותיות אשר לרעך) יתירות רומזים לז' ימי בראשית ולפי מתנות כהונה בשם קדמונים שרומזים לשבע מצוות בני נח. והמקובלים כתבו שרומזים לשבע ספירות. ובדרשת ר' בנא בבית עקד האגדות כתב

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוטרול) כי במצוות האמנותי – הלהים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגלול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

בלוחות תרי"ג אותיות (כנ"ל) והן הם תרי"ג מצוות שמצטרפות לכל התורה כולה, וכולם ניתנו למשה. מסביר תו"ש שהאותיות הן לא רק רמזים אלא שכל התורה כולה כלולה בעשרת הדברות, שתרי"ג המצוות נחלקות לעשרה סוגים שישודותיהם המה עשרת הדברות. בהמשך מביא את מספר המצוות הכלולות בכל דיבר. וכן בירושלמי שקלים פ"ו, ה"א חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבר ודיבר [היו כתובים על הלוחות] דקדוקיה ואותיותיה של תורה וכן בירושלמי סוטה פ"ח, ה"ג, במדב"ר פ"ה-יד ועוד.

פ"ל-הדברים האלה – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על התורה שבכתב את התורה שבע"פ, עם הטעמים הסודות הסתרים הגזרות והעונשים. **את** – תביר, מחלק ברבוי הנ"ל בין הטעמים הגזרות והעונשים שמלמדים לכל ובין הסודות והסתרים שאין מגלים לכל אלא לתלמידי חכמים וגם ביניהם יש מדרגות כגון, מעשה מרכבה, מעשה בראשית.

שמוח **לאמור**, למהוי ירותא לכלא (להיות ירושה לכל ישראל) דכתיב **(ד' הברכה לגא, תנרה צנה-לבו משה מרשה קהלת יעקב: דאי תימא לגלאה** (כי אם תאמר כפשוטו לומר לכל ולגלות גם) מה דלא אצטריך לגלאה (לגלות) לכל ב"ע (אדם), כתיב **(שמי' ית' כ"ב) אַנְכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, (יורה) כמה דאנא טמירא וסתים כך יהיו מלין אלין טמירין וסתמין בלבך** (כמו שאני מכוסה וסתום כך יהיו דברים אלו (ט - **פ"ל-הדברים האלה**) מכוסים וסתומים בלבך) (כנראה הכוונה למשה רבנו ולחכמים)

לאמור – כעין נוטריקון לא אמור ותומך בו טעם סלוק בתפקיד הגבלה שלא כל מה ששמע משה מה' הוא גילה לכל. **שמט** ד"א **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** (הוא מדרגה א) חד, **את פ"ל-הדברים האלה לאמור**, הא חמש דרגין אחרנין (הרי חמש מדרגות אחרות), ר' יהודה אמר **וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים**, גבורה, **את**, ימינא (חסד), **פ"ל**, דא ודא (חסד וגבורה ביחד (ט - זה תפארת הנקרא גם רחמים)), ד"א **פ"ל** אמר ר' יצחק לאכללא אברהם דכתיב **(בר' ח"ש כ"ד) וְהָיָה בְרַךְ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל:**

שנ **הדברים** לאכללא שאר כתרין דאתכסיין (לכלול שאר הכתרים (ט - הספירות) שנתכסו), **האלה** אינון דאתגליין (לכלול אלו המתגלים ככתוב), וכתיב **(שמי' ית' כ"ט) וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת, לאמור** דא הוא דכתיב **(משלי יב' ד) אִשֶׁת-תְּהִיל עֲצֻרַת בְּעָלָה, וכתיב (רמיה ג, א) לַאֲמֹר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת-אִשְׁתּוֹ** (הרי שהמלה **לאמור** סמוכה אל אשה, אשר כאן יורה על הנוקבא דזעיר אנפין שהיא השכינה).

לאמור – סלוק בתפקיד הגבלת הגלוי מהתורה שהתגלתה באמצעות הספירות שמעל לספירת מלכות למלכות שהיא השכינה המייצגת את כנסת ישראל שהוא עם ישראל על דרגותיו וזהו הנאמר **(שמי' ית' כ"ט) וְכָל-הָעַם רֹאִים אֶת-הַקּוֹלֹת, וְכָל-הָעַם** – מקף כרב-מצב של דרגות שונות בעם ישראל, **את-הקולות** – מקף כרב-מצב ההבנה של התורה מהקולות לפי דרגות השגה של בני ישראל. **מדרש תנחומא (בובר) פרשת יתרו סימן יז** ... אמר ר' יוסי בר חנינא לפי כחן של כל אחד ואחד היה הדיבור מדבר עמו, ואל תתמה על הדבר הזה, שמצינו במן כשיורד לישראל וכל אחד מהן היה טועמו לפי כחו, הדיבור על אחת כמה וכמה, אמר דוד **(תהלים כ"ט, ד) קול-ה' בַּפֶּה בכחו אין כתיב כאן, אלא בַּפֶּה, בכחו של כל אחד ואחד,**

הדר זקנים (מבעלי התוספות) **שמות פ"כ וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים** וכו'. אמר ה"ר אכשלדר שיש במדרש כל העונה אמן היא **שמיה** רבא מברך. נעשה כמי שהיה שותף להקב"ה במעשה בראשית. וכמו ששמע יו"ד הדברות מפי הגבורה. ופוק וחזי בעניית קדיש יש י' תיבות וכ"ח אותיות. והכא נמי בפסוק ראשון של בראשית. וכן בפסוק זה שהוא תחלת י' הדברות. ולכך טעות לומר **ולעלמי דא"כ** איתא כ"ט אותיות. וצריך לומר **לעלמי בלא וא"ו** שהאותיות עולות כ"ח. לומר שצריך לאומרו בכח: (בנוסח ספרד: היא **שמה** רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי, כ"ח אותיות)

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים את פ"ל-הדברים האלה לאמור. מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד. מה שאין הפה יכולה לדבר. אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך מלמד שחזר על כל דיבור ודיבור בפני עצמו. וא"ת מאי קשה לרש"י אם בדבור אחד נאמרו. דקשיא ליה מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך נהי נמי דאמרן בדבור אחד הוצרך משה רבינו לאומרו כל א' בפני עצמו. וי"ל דהכי קשיא ליה אם בדבור אחד נאמרו למה פסק משה רבינו את הטעמים היה לו לאומרם בפסוק אחד. ויש לתרץ מלמד שחזר על כל דיבור ודיבור בפני עצמו. וה"ר ברוך פי' אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך דמשמע אלו לבד אמר הקדוש ברוך הוא שהרי שניהם בניגון א' נאמרו כאלו שניהם דבור אחד. וגם אין מחלק בין דיבור זה לזה. כמו שמחלק בשאר הדברות (כמו שמצינו בטעם עליון). וגם כתובים בשם הקדוש ברוך הוא אנכי ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני וכן לאוהבי אבל שאר הדברות יש בכל אחד ניגון לבדו (פסוק לעצמו). זולת לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לפי שהם קטנות (בטעם עליון כל אחד עם טעם סלוק לסוף פסוק). וכן יש פרשה בין זו לזו. וגם כתובים הם בלשון משה ולא בלשון הקדוש ברוך הוא. והה"ד במ' חגיגה אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו ופרץ אם כן מה ת"ל אנכי ולא יהיה לך והלא לא נשתנו אלו משאר הדברות. כי כל הדברות נאמרו בדבור אחד. ומשני שחזר ופירש (לפי ההמשך משה רבנו) כל דיבור בפני עצמו. אך לא שמענו מפי הגבורה רק השנים:

הקב"ה דיבר **את פ"ל-הדברים האלה** הן שתי סדרות עשרת הדברות במקביל, והפעם הנוספת בפירוט. אפשר כי תבנית הטעמים **את פ"ל-הדברים האלה** – תביר מרכא טפחא, מלמדת ע"פ הנאמר בירושלמי שקלים שכמו שבלוחות היה כתוב בין הדברות שאר המצוות, כך גם באמירת הדברות נאמרו שאר המצוות. בא טעם **את** – תביר למעט שאזון אדם לא יכלה לשמוע פרטי הדברים של שני הדיברים במקביל, **לאמור** – סלוק מגביל ללמד שכדי שבני ישראל יוכלו להבין הנאמר, הגביל הקב"ה את האמירה החזקה ואמרה אחת אחת, וגם בה אחרי הדיבר השני בקשו בני ישראל שמשה ימשיך לשמוע ויחזור בפניהם.

(תה' ס"ב) אַחְתּוּ דְבָר אֱלֹהִים שְׁתֵּים-נַי שְׁמַעְתִּי – אַחְתּוּ – מהפך לגרמיה, מהפך נקרא גם שופר הפוך, שמעו כעין קול שופר, והדבור הא-לקי הוא מדרגה אחת ששמע שמע תכנה וסודותיה ברור. לרמב"ם העם לא שמע ברור אפילו את שתי הדברות הראשונות. אבל מהוזהר מלה אחת נחלקת לשבעים ענפים שעולים מתוכה (הסולם סעיף שמה) אז אפשר כי כל אחד מהעם שמע לפי דרגות השגותיו אבל לא שמעו סודות. **דְבָר אֱלֹהִים** – עילוי רביע, אפשר כעין מונח רביע, והן חמש מדרגות אחרות (הסולם סעיף שמט). אחרי ירידת הקול במדרגות היה דיבור של שתי גירסות "עשרת הדברות" או שתי דברות ראשונות לכל ישראל והשאר באמצעות משה.

(תה' ס"ב) אַחְתּוּ דְבָר אֱלֹהִים – אַחְתּוּ – מהפך לגרמיה, אפשר להסביר ע"פ **הדר זקנים** (מבעלי התוספות) שבקריאה ללא פסק **(תה' ס"ב) אַחְתּוּ דְבָר אֱלֹהִים** מלמד שאמר הקדוש ברוך הוא כל י' הדברות בדבור אחד. בקריאה עם פסק **(תה' ס"ב) אַחְתּוּ דְבָר אֱלֹהִים** (א) מלמד שחזר על כל דיבור ודיבור בפני עצמו, (ב) שמשה פסק טעמים לפי השגתו בדברי ה'.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסוד"ל) כי במצותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **מצות ההשערה**: **אתנן**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב"שעויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעמדים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גזול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; תלישא-גזולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

1.6 שמות יתרו יחא, (התשע"ו) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כא: וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאַמֵּר: ס

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי (שמ' יתרו כא, ד)א – ד"א **וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶת כָּל-הַדְּבָרִים** יכול באחרונה (אחרי הדיבר העשירי) אמרו לו (בני ישראל לה) קיבלנו עלינו ת"ל (**שמ' ית' כב, א**) **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, אֲנֹכִי** היה בכלל (של עשר הדברות) ויצא מוצא מן הכלל ללמד על הכלל מה **אֲנֹכִי** היה לו דיבור בפני עצמו וקבלה בפני עצמו כך כל דיבר ודיבר היה לו דיבור בפני עצמו וקבלה בפני עצמו. מה ת"ל **לְאַמֵּר** מלמד שהיה אומר להן (לאשר) על כל דיבר ודיבר על לאו לאו (לאשר שיקיימו את הלאו) ועל הין הין (לאשר שיקיימו את הדין). **מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ד לְאַמֵּר**. מלמד שהיו אומרים על הין (על דיבר של עשה אומרים) הין ועל לאו (על דיבר של לא תעשה אומרים) לאו, דברי רבי ישמעאל; רבי עקיבא אומר, על הין ועל לאו הין.

אפשר כי הקבלה בפני עצמה מרומזת בטעם סלוק של מלת (**שמ' יתרו כא, א**) **לְאַמֵּר** – בתפקיד הגבלה, שיאשרו כל דיבר לעצמו. וטעם טפחא (בהטעמה בטעם תחתון) של מלת (**שמ' ית' כב, א**) **אֲנֹכִי** בתפקיד של טעם עוצר מרמז לדרשת רשב"י שהדיבר הראשון מדגים שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל, שכאשר ה' חזר על דבריו כל דיבור היה בפני עצמו וכל קבלה הייתה בפני עצמה.

לדיון הבא מוצגים הפסוקים הבאים:

שמות יתרו כב: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדֶיךָ: (כתר – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן דרגא תביר מרכא טפחא מונח אתנח)

שמות יתרו כב: אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּרִית עֲבָדֶיךָ: (ג"א – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן מונח תרסא קדמא ואולא מונח רביע)

בראשית א, א: בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו, ד: שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – בטעם עליון טעמיו: **אֲנֹכִי** – פשטא, ה' – "שופר הולך" (במנהג ספרדים) "מונח" (במנהג אשכנז) **אֱלֹהֶיךָ** – זקף-קטן

הסבר המלים בשילוב עם תבנית טעם עליון:

אֲנֹכִי – עצמותו ומהותו של בורא כל עלמין, טמיר ונעלם, שהוא אחד ויחיד ואין בלתו כמרומז בטעם **אֲנֹכִי** – פשטא בטעם עליון, אפשר כהסבר [תניא ליקוטי אמרים פרק כ] בתפקיד אחד, אותו אחד ויחיד שהיה לפני הבריאה הוא גם אותו אחד ויחיד אחרי הבריאה, פשוט ובלתי מורכב.

השמעתי את שמי ה' – במאמר, המרומז בשם הטעם "שופר הולך" (במנהג ספרדים) שעל-ידו ובראתי כל עלמין, והרבי מרומז באחד מתפקידיו של טעם "מונח" ללמד רבוי.

והנחתי (המרומז בשם הטעם "מונח" (במנהג אשכנז)) בבריאה שני עקרונות תורה שבשביל קיומם בראתי כל עלמין, והמרומזים בטעם זקף-קטן בתפקיד של שתיים במלת **אֱלֹהֶיךָ** ועל פיהם אני אדון (ואדון) ואנהיג לכל הברואים. (א) מצוות עשה (ב) מצוות לא תעשה. לתוכן ולתבנית הטעמים של הכתוב **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ** פשטא מונח זקף-קטן (בטעם עליון) ולתבנית הטעמים טפחא (=טרחא) מונח אתנח (בטעם תחתון) ויש הסברים נוספים אבל נסתפק במוצג.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת מכות כג, ... אבל הענין כמ"ש שנתן לנו הקב"ה תרי"ג מצות שס"ה לאוין ורמ"ח עשין ובא הרבוי מצד המקבל כי מצד הנותן ב"ה כולם הם כמצוה אחת וז"ש **אֲנֹכִי** ו- **לֹא-יְהִי-לָּךְ** מפי הגבורה שמענום ואמרו במדרש כל הדברים דבר ה' ומה ת"ל **אֲנֹכִי** ו- **לֹא-יְהִי-לָּךְ** מלמד שאמר המקום עשרת הדברות בדבור אחד מה שא"ל לב"ו לומר כן והוא מבואר כי הוא אחד ומצותיו אחד ולא יקבלו רבוי מצדו ית' ב"ה והוא כי במצות **אֲנֹכִי** שהיא אמנות היחוד והפוכה **לֹא-יְהִי-לָּךְ** שלא לשתף ש"ש (שם שמים) ודבר אחר נכללו כל הלאוין ועשיין

מאור ושמש שמות פרשת יתרו וזהו זכור ושמור בדבור אחד נאמרו פירושו, 'בדבור אחד' - הוא הכלול, דהיינו **אֲנֹכִי** - שם נאמרו 'זכור' ו'שמור', דהיינו אם יזכור שהוא יתברך שמו הוא אלהים - ממילא ישמור כל התורה כולה, כמו במצות שבת שבדברות ראשונות כתיב 'זכור' ובדברות האחרונות כתיב 'שמור' שזה תלויה בזה, כן כל התורה כולה הוא כלול ב- **אֲנֹכִי**; נמצא שבדיבור **אֲנֹכִי** יש גם כן 'זכור' ו'שמור' דהיינו כנ"ל - שאם יזכור שהוא אלהים ישמור תורתו כנ"ל, והבן.

תורה שלמה [צט] אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, ומהיכן זכו ישראל לקריאת שמע, אמר רבי פנחס בר חמא ממתן תורה זכו ישראל לקרות שמע, כיצד, את מוצא לא פתח הקב"ה בסיני תחלה אלא בדבר זה, אמר להם: (**דב' ואת' ו, ד**) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל (שמ' ית' כב, א)** **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**, נענו כולן ואמרו (**דב' ואת' ו, ד**) **ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**. ומשה אמר ברוך שם כבוד מלכותו (דב' רבה פ"ב – ב לא). (ובהערה על [צט] כתב) (**שמ' ית' כב, א**) **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ**, ומאותה שעה יחדו מלכותו של הקב"ה עליהם ואמרו אלו לאלו (**דב' ואת' ו, ד**) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, ... [ירושלמי ברכות פ"א ה"ה]** רבי לוי אמר מפני שעשרת הדברות כלולין בהן (בפרשת קריאת שמע) (**שמ' ית' כב, א**) **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ** – (**דב' ואת' ו, ד**) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** (**ה' אֱלֹהֵינוּ, שמ' ית' כב, א**) **לֹא-יְהִי-לָּךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עִלְּפִי וְגו'** – (**דב' ואת' ו, ד**) **ה' אֶחָד** ... ראשונים שלא מנו אנכי בכלל תרי"ג מצות משום שסוברים שזוהי בכלל מצות יחוד השם ומצות עשה דקריאת שמע. הרמב"ן בפיה"ת (כ, ב) מצות (אנכי) תקרא בדברי רבותינו קבלת מלכות שמים,

אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ – טעם תחתון: טפחא מונח אתנח, (**דב' ואת' ו, ד**) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** – טעם תחתון: טפחא אתנח, דמיון תבנית הטעמים הפותחת, עשוי לרמז למקבילה ולשילוב עשרת הדברות בקריאת שמע. מצות היחוד – מצות קבלת עול מלכות שמים.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מוציא; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרחה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכחה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

גשוה חלק מטעמי הפסוקים הבאים:

שמות יתרו כב, בטעם עליון)	אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ	אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עֲבָדִים:
שמות יתרו כב, בטעם תחתון)	אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ	אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עֲבָדִים:
בראשית א,א	בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים	אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:
דברים ואתחנן ו,ד	שְׁמַע יִשְׂרָאֵל	ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

הפסוקים בתבנית טעמים קרובה, (אשכנז) טפחא [מונח] אתנה, (ספרדים) טרחה [שופר הולך] אתנה. נתחיל בדרשת חז"ל ל- **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** המלה שמע היא בלשון יחיד, וחז"ל דרשו רבוי בכל לשון שאתה (הישראלית) שומע, העלתה ההשערה כי טעם טפחא = טרחה כאן תפקידו לרמז על רבוי לשונות, ותפקיד אחר פותח טפחא להתאפיין ע"י **יִשְׂרָאֵל** – אתנה, למעט עמים אחרים.

בדומה לכך **בְּרֵאשִׁית** – טפחא, רבוי ללא הגבלת מרכא (מאריך). להודיע כי המאמר **בְּרֵאשִׁית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן לסיודור הבריאה דבר במקומו, ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות, מלת בראשית מאופיינת ע"י **בְּרָא אֱלֹהִים** – מונח אתנה, אתנה ממעט כל אפשרות אחרת פרט לאמירה ובריאה ע"י א-לקים לבדו. בדומה לכך **אֱנֹכִי** – טפחא (טרחה) בטעם תחתון, במתן תורה כל הדברות נאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן. מלת **אֱנֹכִי** – טפחא, מאופיינת ע"י **הִי אֱלֹהֶיךָ** – מונח אתנה, אתנה מגביל לאמירה ע"י ה' א-לקיך לבדו.

ראיות לקשר בין הפסוקים **בראשית א,א** ו-**שמות יתרו כב**, **בבלי ראש השנה לב,א** רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני. רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי ניהו - ויאמר - (ויאמר) דבראשית תשעה הווי! - בראשית נמי מאמר הוא, כדכתיב (תהלים לג), **בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעֲשָׂו** **זוהר ח"ב יתרו צג,ב** הני עשר אמירן דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעילא ותחא כללא דכל עשר אמירן דבראשית וגו'.

עשרת הדברות כוללות כל מצוות התורה של מעלה ומטה וכוללות כל עשר האמירות של בראשית. ב-**בבלי שבת פח,ב**) למד כי כל דיבור נחלק לשבעים לשון, אז יוצא שגם עשר מאמרי בראשית נחלקו לשבעים לשון, וזהו גם ענין קריאת שמע בכל לשון.

תפקידי טפחא = טרחה, המתגלים כאן: (א) שנוי לרבוי הרבוי כאן הוא רבוי מאמרות, לשונות; (ב) פותח טפחא להתאפיין מהכתוב אחריו.

(שם' ית' כב) **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ** – מאמר ה' פותח בטעם עליון, כעין רמז למחשבה על בריאת העולמות, (שם' ית' כב) **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ** – מאמר ה' יורד לטעם תחתון, כעין רמז לדיבור על בריאת העולמות, (בר' א,א) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** – מאמר ה' באותה תבנית טעמים כמו טעם תחתון של (שם' ית' כב) **אֲנֹכִי** וגו', כעין רמז למעשה בריאת העולמות, מתגלה תכלית המחשבה של ה' (בר' א,א) **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ**: תכלית המחשבה של ה' אין מלך בלא עם והעם מקבל יחודו ומלכותו וזה (דב' ואת' ו,ד) **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד**: מצות היחוד – מצות קבלת מלכות שמים

שמות יתרו כב: **אֲנֹכִי הִי אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּתֵי עֲבָדִים:** (ע"פ ג"א (שלא ע"פ הכתר הממוחשב) – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן מונח תרסא קדמא ואולא מונח רביע) תבנית הטעמים כעין פרט וכלל ופרט.

פרט קדמאה: **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – טעם עליון: מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, (א) שיעור ע"פ **תורה שלמה [פז]** ע"פ **זוהר חדש יתרו לא** – ה' הבטיח לאברהם להוציאם מארץ מגוריהם, אבל לא הבטיח שלא יהיו עובדי עבודה זרה (ע"פ ז), וכאן הוציאם ממ"ט שערי טומאה, והכניסם בנ' שערי בינה ואלו הן שאנו מונים מיום טוב של פסח ימים ושבעות והמצוה למנות ימים ולמנות שבועות כי בכל יום מוציאנו מכח טומאה ומעלינו לכה טהרה. ה' הוציא כל אחד מישראל במצות פדיון שבועים **[תו"ש [פג] הערה]** ... בספר כד הקמח ערך צדקה: ... בדיבור ראשון אנכי, הזכיר מצות פדיון שבועים של ס' רבוא.

(ב) **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – מונח תרסא, בתפקיד לפחות שיעור אחד כרמז לרמ"ח מצוות עשה ויש מחלוקת על חלק מהן (כגון רמב"ם רמב"ן) כלל: **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – קדמא ואולא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **זוהר ח"ב יתרו צג,ב**, **תניא פ"כ** – דיבר ראשון כלל ושורש רמ"ח מצוות עשה. פרט בתראה: **מִבְּתֵי עֲבָדִים** – טעם עליון: מונח רביע, לפחות ארבע מדרגות עבודות: המזלות הם עבדי ה' **[תו"ש פט הערה]**, פרעה עבד למזלות, המצרים עבדי פרעה, שבויי המצרים עבדים למצרים, ישראל עבדים אפילו לעבדי המצרים.

שמות יתרו כג: **לֹא-יִהְיֶה-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי:** בטעם עליון תבנית הטעמים כעין פרט וכלל ופרט. פרט קדמאה: (שם' יתרו כג) **לֹא-יִהְיֶה-לְךָ** – מונח תרסא, בתפקיד שיעור כרמז לשם"ה מצוות לא עשה ויש מחלוקת על חלק מהן (כגון רמב"ם רמב"ן)

כלל: (שם' יתרו כג) **אֱלֹהִים אֲחֵרִים** – קדמא ואולא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **זוהר ח"ב יתרו צג,ב**, **תניא פ"כ** – דיבר שני כלל ושורש שם"ה מצוות לא תעשה.

פרט בתראה: **עַל-פְּנֵי:** רביע בטעם עליון, **תורה שלמה [קז]** (הערה) **[קז]** (א) לא תעשה זכרון למצוה שסופו להשתחוות לו ולעבודו, וכן לא תעשה זכרון לשמי (טט – בן ארבע האותיות) על שדיברתי עמכם מהשמים (ב) (הערה) **[קזז]** לא תעשה תמונת השמים העומדים לפני (כנראה הכוונה לארבע חיות המרכבה) **[קכב]** לא בדמותי ולא בדמות שמיש. (מכילתא דרשב"י).

[דף על הדף בבא בתרא צט,א] ... ולפי המבואר בר"ה שם רק צורת **ארבעה** פנים וצורות אדם או צורות שמיים שבמדור העליון חיות ואופנים הוא דאסור מלא תעשון אתי וצורות לבנה ג"כ אסור מהיי"ט אבל צורת ארי ונשר לבד אינו אסור דאינו ממשמשין לפני דרק צורות ארבע פנים ממשמשין במרום ולא צורה אחת לבד.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשקפה**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; **המקף** פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבי; **דרגא** – מחרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרחא – שנוי משמעות, רביי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשי"ם** – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, צבנת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רביי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.7 שמות יתרו יחא, (התשע"ז) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כב: אַנְכִי תִי אֶלְהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: (ע"פ הגרסה בחומשים הנפוצים) – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן מונח תרסא קדמא ואזלא מונח רביע. לעומת גרסת הכתר הממוחשב, השו"ת, מכון ממרא, קורן, מגנס **אַנְכִי תִי אֶלְהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים:** – טעם עליון: פשטא מונח זקף-קטן, התבנית הבאה משותפת לטעם עליון ולטעם תחתון – דרגא תביר מרכא טפחא מונח אתנה בטעם עליון מרכא סלוק בטעם תחתון.

[מנחת שי שמות כ בשם החזקוני] ... גם בדברו' אנכי ולא יהיה לך, יש נגינה גדולה (טט: טעם עליון), לעשותן שתיהן פסוק אחד, לזכרון שבדבור אחד נאמרו. כיצד, בתיבת **אַנְכִי** פשטא, ובתיבת **אֶלְהֵיךָ** זקף קטן, ובתיבת **הוֹצֵאתִיךָ** תלשא (טט: תלישא קטנה נקראת תרסא אבל כאן כמו **[אור החיים] (וי אמר כב,ג)** ובת-פה' תלשא, כמסורת עדתו המרוקאית שתרסא נקראת תלשא), ובתיבת **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** קדמא ואזלא, ובתיבת **עֲבָדִים** רביע, עכ"ד. ועיין עוד מ"ש בעל 'ערגת הבשם בפ' כ"ז. ולמען יבחיין וירוחן הקורא בהן ביחיד ובצבור, אכתבם בס"ד כ"כ בסוף ספר שמות, כמו שכתבם בעל א"ת, על טוב יזכר שמו. ודע כי תיבות **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, לפי דרכו אינן כי אם בטעם א', ותיבת **עֲבָדִים** בלא רביע. ובמקצת ספרים גם הם בב' טעמי, ותיבת **עֲבָדִים** ברביע, כמו שכתב החזקוני. (ב - ג) אשר הוצאתיך: ג' מלאי' דמלאי', מל' וי"ו קדים לצד", ומל' אל"ף קדי' לתיו, ומל' יו"ד קדים לכ"ף, וסי' הוצאתיך ז"מאור כשדים, אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך, "וחברו דמשנה תורה, "הרמ"ה ז"ל. וכן נמס' במסורת שלנו. "ובירושלמי פ' לולב וערבה, הוצאתך כתי' (טט: ראה פסיקתא רבתי). עיין "בע"פ פ' י' חביב. וכתב בעל "יפה מראה אף על גב דבספרינו הוא מל', כמה פעמי' שהגמ' חולקת עם ספרי' שלנו. **[פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כא - י' הדברות פ' קמייתא] (שמ' ית' כב,ג) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים** חנניא בן אחי ר' יהושע אומר הוצאתיך כתב כביכול אני ואתם יצאנו ממצרים.

להבדלים בין גרסאות הטעמים יש השלכות ללימוד בפשט עם מידת כלל ופרט וכלל, וללימוד בתורת האר"י שבספר "שער האקדמות" לר' חיים ויטל. **(שמ' יתרו כב,ג) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים:** לכתוב זה יש לנו הסברים רעיונים שונים המתחילים בתבנית טעם עליון ע"פ החזקוני ועוברים לטעם תחתון המשותף לכולם. תבנית הטעמים בכתוב זה היא כעין פרט וכלל ופרט וע"פ מסקנה מר' אלעזר בן עזריה ב-**[בבלי נזיר לה - לו]** זה פועל כעין כלל ופרט וכלל. תמיכה לכך שבפסוק זה יש לימוד באורה כלל ואורה פרט נלמד ב-**[זוהר - רעיא מהימנא פר' בהר]** שנשתמש בו אח"כ, אמנם לא במידת הדרישה כלל ופרט וכלל.

הסבר רעיוני (א): הפרט שבכלל ופרט וכלל מלמד כי בני חורין חייבים בשמירת המצוות מסיבות אחדות, עבדים פטורים. שתי סיבות ב-פרט קדמא: **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** – טעם עליון: מונח תרסא, כעין שני תפקידי תרסא, **(א) שיעור** ע"פ **[תורה שלמה [פז] ע"פ זהר חדש יתרו לא]** – ה' הבטיח לאברהם להוציאם מארץ מגוריהם, אבל לא הבטיח שלא יהיו עובדי עבודה זרה (עע"ז), וכאן הוציאם ממ"ט שערי טומאה, והכניסם בני' שערי בינה ואלו הן שאנו מונים מיום טוב של פסח ימים ושבעות והמצוה למנות ימים ולמנות שבועות כי בכל יום מוציאנו מכח טומאה ומעלינו לכח טהרה. ה' הוציא כל אחד מישראל במצות פדיון שבויים ע"פ **[תו"ש [פג] הערה]** ... בספר כד הקמח ערך צדקה: ... בדיבור ראשון אנכי, הזכיר **מצות פדיון שבויים** של ס' רבוא. פירש **[סמ"ג סימן מו - הלכות בבלי ב"ב ע' תקד]** פדיון שבויים מצוה רבה היא. הפרט בתראה מגלה מאיזו דיוטה נמוכה הקב"ה פדה את ישראל.

(ב) שיעור אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ – מונח תרסא, בתפקיד שיעור כרמז לרמ"ח מצוות עשה ויש מחלוקת (כגון רמב"ם רמב"ן) על חלק מהן האם לכללם או להחליף באחרות.

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – קדמא ואזלא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר **[זוהר ח"ב יתרו צג,ג]**, וכן ב-**תניא פ"כ** – דיבר ראשון כלל ושורש רמ"ח מצוות עשה. וע"פ **[זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קח עמוד ב] [הסולם ח ט]]** ידעת עבד את הבורא ותורתו בדרך כלל לעומת ידעת בן חורין את הבורא ותורתו בדרך פרט. סיבת פדיון מדיוטה נמוכה ב-פרט בתראה: **מִבְּיַת עֲבָדִים** – טעם עליון: מונח רביע, לפחות ארבע מדרגות עבדות: המזלות הם עבדי ה' **[תו"ש [פט] הערה]**, פרעה עבד למזלות, המצרים עבדי פרעה, שבויי המצרים עבדים למצרים, ישראל עבדים אפילו לעבדי המצרים. הסבר בטעם תחתון לכתוב **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – לפנינו שתי תבניות שמיצגות שני ענינים.

(א) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותו ענין אחד, **(ב) הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שהל חלק מהפרטים לא חלה ההלכה או הענין השני. **ענין אחד (א) אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה אותה הלכה או אותו ענין, כתב ב-**[תו"ש יתרו ב, מילואים, ע' רנז]** ... ואמר **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, כדי לתת מופת על אלהותו וקבלת מלכותו מכל מה שראו בעיניהם והם יכולים להעיד עליו. והכוונה לומר חייבין אתם לי האותות והמופתים הנכללים ביציאת מצרים. שתקבלו אלהות עליכם ממה שראיתם בעיניכם ומפני זה לא אמר אשר בראתי השמים והארץ. כי לא ראו זה בעיניהם ורצה להביא להם ראיה על האלהות ממה שראו הם בעצמם בעיניהם. ועוד כי ההוצאה מארץ מצרים כוללת בריאת עולם, שהנסים הנמשכים אחר ההוצאה היא רבים. ומה שנשתנה הטבע בהם יתבאר מזה חידוש העולם כי אם הקדמות לא ישתנה דבר מטבעו כלל. ומפני זה אמר **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ** כי בוודאי היתה ההוצאה מורה על החידוש ועל ההשגחה ועל היכולת שתקבלו עליכם אלהות ומלכותי ושאהיה אלהים לכם וידון עליכם ושתעבדוני אתם ותהיו לי כשם שהוצאתי אתכם מבית המצרים שהייתם עבדים להם.

לפיכך יש להסביר את תבנית הטעמים בטעם תחתון לכתוב **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם** – דרגא תביר מרכא טפחא, כמלמדת שכל אחד מהאותות והמופתים בארץ מצרים מעיד והיה מספיק לבד להעיד על חידוש העולם ע"י מבצע האות ומזה על אלהותו (וכל המשתמע מכך) ולכן כאשר ה' י"ש מצווה תורתו (שמצוותיה מרומזות בטעם עליון) לעם ישראל ככלל וכפרט עליהם לקבלם ולקיימם, שבשביל כך עשה את כל האותות המופתים בארץ מצרים להעבירים משעבוד עע"ז **מִבְּיַת עֲבָדִים** – (בטעם תחתון) מרכא סלוק במשמע רבוי מגבלות, שהיו רבוי מגבלות של אדם ועברו לרבוי מגבלות של מצוות כדי שלא יפלו שוב בידי עע"ז.

ענין שני (ב) עבד עברי וקיום מצוות בכתוב (שמ' ית' כב,ג) הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: התעוררנו לרעיון זה מהנאמר ב-**[פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא כא - י' הדברות פ' קמייתא] (שמ' ית' כב,ג) מִבְּיַת עֲבָדִים** ר' תנחום בר חנילאי בשם ר' ברכיה לא נתקלל לעבד אלא כנען **(בר' נח טבה) וְאִמְרָ אָרוּר פְּגַעוּ עַבְדֵי עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו:** ומנין שכל משפחותיו של חם קרוין עבדים, שנאמר **מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים**. שאלו תלמידיו את רבי יוחנן בן זכאי ומה ראה העבד לירצע באזנו מכל איברי, אמר להם אוזן ששמעה על הר סיני **(שמ' ית' כב,ג) אַנְכִי תִי אֶלְהֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים:** וקיבלה עליה עול מלכות בשר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא ותורה שבעל פה, התשפ"א; תמצית ההשקפה: תנ"ך, סלוק = סוף-ספוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשט – מוציא מפשט; מרכא = מאריך; רבוי – דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דוגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביעי – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי ספוק – היקף השלישי; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, נלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

ודם, אוזן ששמעה לפני הר סיני (שמ' ית' כג), לא-יהיה-לך אלהים אחרים על-פני: והלך זה וקנה ארון אחר (טט: מלת אלהים במשמע ארון), לפיכך תבא האוזן ותירצע שלא שמרה מה ששמעה, לשעבר היו ישראל עבדים לעבדים, מכאן ואילך הם עבדיו של הקדוש ברוך הוא, (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים עבדי הם אשר-הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלהיכם:

[תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ברכות פ"ג,ה"ג] מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורין מק"ש ומן התפילין וחיביבין בתפלה ובמזוזה ובכה"מ: גמ' נשים מניין (דב' עקב יאיט) וְלַמִּדְתָּם אַתֶּם אֲתֵּי-פָנֵיכֶם את בניכם ולא את בנותיכם. עבדים מניין שנאמר (דב' וא' יד) שָׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: את שאין לו ארון אלא הקדוש ברוך הוא יצא העבד שיש לו ארון אחר.

[זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קז עמוד ב] הסולם עה - עז] ובגין כך (שמ' מש' כא,ב) וּבִשְׂבַעַת יָצָא לְחַפְשֵׁי תַנְּסִים, חנם מהו חנם, דלא יהיב למאריה כלום, אלא, דא רזא הכא אוליפנא כתיב (במ' בהע' יא,ה) וְכָרַנְו אֶת-הַדְּבָרָה אֲשֶׁר-נִאְמַרְנָל בְּמִצְרַיִם תַּנְּסִים, בלא ברכה, דלא הוה עלנא במצרים עול דלעילא, דלא אקרי עבודה בעל מלכותא דלעילא ועל דא (הסולם: ועל כן) פטורין מן המצוות, מאי עול מלכות שמים, ... אצטריך ליה לב"נ לקבלא עליה עול בקדמיתא, ולבתר דיפלא ביה בכל מה דאצטריך. ואי לא קביל עליה בקדמיתא, לא ייכול למפלא. (הסולם ט) ... צריך אדם לקבל עליו עול מלכות שמים בתחילה, ואח"כ יעבוד בו כל מה שצריך, ואם אינו מקבל עליו עול הוה תחילה, אינו יכול לעבוד (טט: לבצע המצוות בשלימות)

[זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) פרשת בהר [המתחיל בדף קח עמוד ב] הסולם ח טו]] ידיעת בן חורין את הבורא ותורתו בדרך פרט לעומת ידיעת עבד את הבורא ותורתו בדרך כלל. (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים וגו', פקודא לעבוד בכל מיני עבודה במקדש ולבר ממקדש בכל אינון פולחנין דאקרי עבודה בצלותא לאשתדלא בתר פקודי אורייתא (טט: מצוים לעבוד ה' בעבודות המקדש ומחוצה לו בעבודת התפילה ולקיים מצוות התורה) דכלא אקרי עבודה כעבד דאשתדל בתר מאריה בכל מה דאצטריך (טט: כעבד המקיים כל מה שאדונו צריך) בגין דישראל קרי לון עבדים דכתיב (וי' בהר כה, נה) קירלי בני-ישראל עבדים עבדי הם. מ"ט אינון עבדים, בגין דכתיב אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, ובגין כך כתיב בעשר אמירן לכתר (טט: ולכן כתוב בעשרת הדברות אחר) דכתיב (שמ' ית' כג) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (טט: אח"כ כתוב מִבְּרִית עֲבָדִים: מכאן נלמד) למפלא ליה (טט:לעבוד ה') כעבד דפלא למאריה דפריק ליה מן מותא דפרק ליה מכל בישין דעלמא (טט: כעבד שאדונו גאלו / פדאו ממות וכל רע), (הסולם עז) בתרין זינין (נ"א שמהן אלין) אקרון ישראל לקודשא בריך הוא עבדים דכתיב (וי' בהר כה, נה) עבדי הם ואקרון בנים דכתיב (דב' ראה יד,א) בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם, בזמנא דידע ליה ב"נ לקודשא בריך הוא בארת כלל כדין אקרי עבד דעביד פקודא דמארי ולית ליה רשו לחפשא בגניזוי וברויין דביתיה (טט: ואינו רשאי לחפש בגנזים ובסודות הבית), בזמנא דידע ליה ב"נ בארת פרט כדין אקרי בן רחימא דיליה כבן דחפיש בגניזו בכל רזין דביתיה (טט: נקרא בן אהוב הרשאי לחפש בגנזים ובסודות הבית).

[שפת אמת שמות פרשת משפטים שנה תרנ] ובזוהר בהר (טט: הנ"ל) איתא ע"פ (שמ' מש' כא,ב) כִּי תִקְרָה עֶבֶד עֲבָרִי יָשָׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבִשְׂבַעַת יָצָא לְחַפְשֵׁי תַנְּסִים: דכ"ז שהיה עבד מה שקיים מצות ה' תַּנְּסִים ע"ש דמאן דכפית באחרא א"י (טט: הכפוי לאחר אינו יכול לקבל עול מלכות שמים וכיון דמהאי פטור מכולא פטור ע"ש (טט: היות ופטור מקריאת שמע כי אינו יכול לקבל עול מלכות שמים אז פטור משאר המצוות). ותמוה דהא עבד חייב בכל המצוות. אבל הענין הוא כנ"ל שא"י לזכות לפנימיות המצות רק מי שהוא בן חורין ויכול לקבל עול מ"ש בשלימות. וכ"ה במשנה שקדמה פ' שמע שיקבל מ"ש (טט: מלכות שמים) תחלה ואח"כ עול מצות. (טט: ובסיכום היות ואינו יכול לקבל עול מלכות שמים אינו יכול לבצע המצוות בשלימות)

[אוצרות היושלים, הרב ב"ס אברהם, פר' עקב, ע' 122 (אוצר החכמה)] התלמוד הבבלי (חגיגה ד, א) קובע שעבד כנעני חייב במצוות כאישה. ברור הדבר שלפי הבבלי עבד עברי חייב בכל המצוות. הירושלמי אינו מסכים עם מהלך זה. לפי דרשת הירושלמי יוצא שכל מי שמשועבד לציון אדונו פטור מקריאת שמע. אם עבד עברי פטור מקריאת שמע, דהיינו, קבלת עול מלכות שמים שהיא הבסיס לכל המצוות, על אחת כמה וכמה שפטור הוא משאר מצוות. חרות מוחלטת, לדעת הירושלמי היא תנאי בסיסי לקיום מצוות ולהתקדמות רוחנית.

הוכחה לחירות המוחלטת נמצאת ב-(שמ' ויאר ויג,א) וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיֹּצִיחֵם מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם וַיֹּצִיחֵם מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם הוֹצֵאתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ה' ירושלמי ר"ה פ"ג,ה"ה] א"ר שמואל בר רב יצחק על מה ציום על פרשת שילוח עבדים ... המצוה הראשונה שנצטוו ... היא המפתח לשאר המצוות. עבד אינו שייך בעבודת ה' (טט: לפי השפת אמת מפני שאינו יכול לקבל עול מלכות שמים בשלימות).

(שמ' ית' כג) הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים והרחבתם, שעל חלק מהפרטים לא חלה ההלכה. הכתוב מדבר על יציאה מעבודת לחירות. אפשר כי תבנית טעמי המקרא בטעם תחתון, מלמדת שהמוכר עצמו לעבודת ממעט עצמו מקיום המצוות המרומזות בטעם העליון באותם מלים. והבורא מזהיר שלא לא ימעט עצמו מקיום מצוות. כגון (שמ' מש' כא,ד) אִם-אֲדַנְו יִפְגְּלוּ אִשֶׁה וַיִּלְהֲדוּ בָנִים אִו בָּנוֹת שאדונו נותן לו שפחה כנענית והוא חייב לבוא אליה ולהוליד ילדים ממנה. בעוד שישראלי בן חורין אסור בזה. ובהסבר ה-[שפת אמת] הבורא מזהיר שלא לא ימעט עצמו מקיום מצוות בשלימות.

טעם טפחא במלת מִצְרַיִם בתפקיד כפוחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריו מִבְּרִית עֲבָדִים ואז תבנית הטעמים של מִצְרַיִם מִצְרַיִם – מרכא טפחא כיתור לרבות על ישראלי בן חורין כאשר העני ביותר שמ"מ התורה נתנה לו רשות לצאת ממעלתו זאת ולהיות עבד מרבה על עצמו את מצב העבודת שהיה בו במצרים.

טעם תביר של הוֹצֵאתִיךָ מרמז שאם ישראלי ימכור עצמו לעבודת ימעט עצמו ממצוות שונות, כאשר מצוות עשה מיוצגות בדבור הראשון באותן מלים ומספרן מרומז בטעם עליון תרסא של אותה מלה הוֹצֵאתִיךָ .

מִצְרַיִם מִצְרַיִם – בטעם עליון קדמא ואזלא, בתפקיד כעין כלל, היינו ידיעה כללית שיש בורא ואדון וע"פ (הסולם עז) העבד לא פנוי לשום עשיה בעבודת ה', הוא אינו יכול לחפש בגניזי המלך היינו שאינו יכול ללמוד ולכן הוא לא משפיע. אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם – בטעם תחתון דרגא תביר מרכא טפחא, בתפקיד הפרטים, ע"פ (הסולם עז) זו עבודת הבן שנוהג בו בעשיה וחיפוש בגניזין דמלכא, יכול ללמוד ולהוסיף ולהתחזק בקבלת עול מלכות שמים ועול מצוות, הוא משפיע.

הסבר רעיוני (ב): שורש לחיוב קיום מצוות ושורש לפטורין שונים בקיום מצוות. מִבְּרִית עֲבָדִים – בטעם עליון מונח רביעי משמש כעין כלל סוגר המרבה לפחות ארבע סיבות בנוסף על עבודת, שהן כעין אֶרֶץ מִצְרַיִם מצבי מיצר לפטור מקיום מצוות.

כגון פטור מעליה לרגל, נשים עבדים קטן חרש שוטה בעל ריח רע, מפאת מרחק, מפאת טומאה, מפאת חוסר נחלה, אשה ועבד כנעני פטורין ממצוות שהזמן גרמן, כהן בעל מום או בעל מוגבלות לא יעבוד במקדש, לוי מוגבל בגיל, ועוד מוגבלויות אחרות. פועלים יש להם כעין עבודת ולכן מקילים עליהם בק"ש, תפילה, וברה"מ.

בעשרת הדברות הצווי הראשון הוא להיות בן חירות שיוכל לקבל עול מלכות שמים במלוואה, לקבל עול מצוות במלוואה. מיד אחרי פרשת יתרו ובה מתן תורה, פותחת פרשת משפטים ברעיון להזהיר אדם ישראלי שלא ימכר לעבד עברי כי יהיה מוגבל בעבודת ה', מנוע מלהתקרב לקב"ה שאוהב אותו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור) כי במצוותך האמנתי - תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א - התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אתגן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) - להגביל; מונח - רבוי; מהפך פשטא - מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא - מצרף; תביר - מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה - שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא - קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא - קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 - סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול - מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא - פשוט, 1; זקף-קטן - 2; זקף-גדול - 3; רביע - 4; מונח רביע - לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק - היקף; השלישיה: (קדמא - סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם - יוצא מהענין; קדמא ואולא - בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא - דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא - דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור - דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.8 שמות יתרו יחא, (התשע"ח) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כג: לא יתנה לך אלהים אחרים על פני: (גירסת הכת"ר הממוחשב)

שמות יתרו כג: לא יתנה לך אלהים אחרים על פני: (גירסת השו"ת הממוחשב, פני: הנו"ן נקודה בקמץ בלבד, למרות שהביאו **מנחת שי** (מהשו"ת הממוחשב) **(שמות יתרו כג)** פני: הנו"ן נקודה בקמץ ופתח. [פני]. ויש לעיין האם כוונתו שהפתח הוא כאשר הטעם רביע, והקמץ הוא כאשר הטעם סלוק, או האם יש קמץ ופתח בלי קשר לטעם)

הערות על טעמי **לא יתנה לך** אם שלוש המלים קשורות בטעם עליון או בטעם תחתון בשני טעמי מקף אז לא היה צריך להיות טעם מונח במלת "לא" ולא טעם מרכא במלת "יהיה". אם "לא-יהיה" במקף אז מלת "לא" אינה אמורה להיות בטעם מונח, ורק מלת "יהיה" בטעם מרכא או מונח. אבל לא מצאנו בתנ"ך טעם מרכא לפני טעם תלישא-קטנה(=תרסא), פרט לעשרת הדברות בשמות יתרו ובדברים ואתחנן. זה מלמד כי טעם מרכא אינו באותה תבנית טעמים שבה משתתף טעם תרסא. מלת **יתנה** בטעם מרכא וטעם געיא(=מעמיד). שני הטעמים באות "יוד".

לפי הדפוסים השונים טעם מרכא הוא חלק ממערכת טעם תחתון (ללא טעם געיא) ואחריו מלת **לך** בטעם תביר. ואין מקף בין המלים.

יתנה לך

בטעם עליון מלת "יהיה" בטעם געיא(=מעמיד) אחריה טעם מקף ומלת "לך" בטעם תלישא-קטנה(=תרסא) **יתנה לך**. ההטעמה

אחרי השוא ועושה אותו שווא נח. פרט לעשרת הדברות בשמות יתרו ובדברים ואתחנן, בכת"ר הממוחשב רק מופע אחד של

געיא(=מעמיד) אחרי השואו **(במ' בהע' ט, ט) פיי יתנה טמא ולפנש או בדרך רחקה לכם**

בכת"ר הממוחשב מצאנו בתנ"ך 157 מופעים של מלת "יהיה" כאשר טעם געיא(=מעמיד) לפני השואו ומראה כי זהו שווא נע. מהם 58 מופעים של "יהיה-מלה" שתי מלים מחוברות במקף. כאן זה יראה כך **יתנה לך** זאת גר' קורן בעשרת הדברות כאן וגם ב-**במ' בהע' ט, ט) פיי יתנה טמא**. ולא כגירסת הכת"ר הממוחשב ביתרו ובהעלותך שטעם געיא(=מעמיד) אחרי השואו. נמשיך בגעיא לפני השואו.

אם מלת "לא" במונח אז אין מקף אחריה בטעם עליון ובטעם תחתון, וכללית יראה **לא יתנה לך**. משמעות הדבר שטעם מונח במלת "לא" מרבה את תפקיד הטעם הבא או של תבנית הטעמים הבאה. כגון דרוש עוד פעם את טעם תרסא בטעם עליון, או דרוש עוד פעם תבנית מרכא תביר וגו' בטעם תחתון.

בגרסת השו"ת מלת "לא" בטעם געיא(=מעמיד) **לא** ואין מקף. אפשר שמלת "לא" צריכה להיות בטעם געיא(=מעמיד), אחריה מקף ואחריו מלת "יהיה" בטעם מרכא, ויראה כך **לא יתנה לך** בטעם תחתון או ללא מעמיד **לא יתנה לך אלהים אחרים על פני:** ראה להלך בירור של הרב-משמעות של **לא יתנה לך** בטעם תחתון כתוצאה מהמקף, ע"פ **[מכילתא דר"ש יתרו פרשה ו]**.

בטעם עליון זה יראה כך **לא יתנה לך** - געיא(=מעמיד) מקף מונח תרסא. או ללא געיא **לא יתנה לך** אבל אז אין הסבר לגרסת השו"ת והכת"ר למקף שבין מלת "יהיה" ומלת "לך".

אם יש מקף הכתוב בטעם עליון יהיה **לא יתנה לך אלהים אחרים על פני**

שמות יתרו כג: לא יתנה לך אלהים אחרים על פני (גירסת תורה תמימה לטעם עליון)

גירסה זאת מקשה על גלוי מעניין בלימוד בפנימיות התורה, שעשרת הדברות בשמות יתרו מכילות רמז לעשר ספירות דעגולים. מונח נוסף שכאן מקלקל זאת. וגם לא מספיק להועיל לגירסה של הכת"ר הממוחשב שבה אין טעם תרסא בדיבר הראשון ואין גם טעם מונח שלפניו שמרבה תפקיד תרסא ונשאר רק עם תשע תלישות (קטנות(=תרסא) וגדולות(=תלשא)).

נמשיך עם **(שמ' יתרו כג) לא יתנה לך אלהים אחרים על פני** בטעם עליון

נמשיך עם **(שמ' יתרו כג) לא יתנה לך אלהים אחרים על פני:** בטעם תחתון

1.9 שמות יתרו יחא, (התשע"ט) (בהשתתפות נחלת יעקב)

נמשיך עם **(שמ' יתרו כג) לא יתנה לך אלהים אחרים על פני** בטעם עליון

נמשיך עם **(שמ' יתרו כג) לא יתנה לך אלהים אחרים על פני:** בטעם תחתון

[בבלי שבת עבב] (ביום שבת) נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר - פטור, לחתוך את התלוש וחתך את המחובר, רבא אמר: פטור, ... דתניא, חומר שבת משאר מצות (בהמשך הגמרא מתברר שרישא של הברייתא משהו בין שבת לע"ז), וחומר שאר מצות משבת (בהמשך הגמרא מתברר שסיפא של הברייתא משהו בין שבת לשאר מצות פרט לע"ז). חומר שבת משאר מצות: שהשבת, עשה שמים בהעלם אחד - חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשאר מצות (הכוונה לע"ז). וחומר שאר מצות (פרט לע"ז) משבת - שבשאר מצות שגג בלא מתכוין - חייב, מה שאין כן בשבת. **[רמב"ם שבת פ"א, ה"ח]** כל המתכוין לעשות מלאכה ונעשית לו מלאכה אחרת שלא נתכוין לה פטור עליה לפי שלא נעשית מחשבתו, ... נתכוין לעשות דבר המותר ועשה דבר אחר ... אינו חייב כלום וגו' **[רמב"ם שגגות פ"ב, ה"ז פ"ז, ה"א]** ... אע"פ שנתכוין לחתוך הואיל ולא עשה מחשבתו פטור מן החטאת שזה כמתעסק ולא אסרה תורה (בשבת) אלא מלאכת מחשבת וגו'. **[בבלי שבת עבב]**, אמר מר: חומר שבת משאר מצות, שהשבת עשה שמים (מלאכות שונות אסורות) בהעלם אחד (בשכחה אחת של מלאכות אסורות) - חייב על כל אחת ואחת, מה שאין כן בשאר מצות (הכוונה ל) אעבודה זרה, ... דאמר רבי אמי: זיבב וקיטר וניסך בהעלמה אחת - אינו חייב אלא אחת. במאי אוקימתא - בעבודה זרה, אימא סיפא: חומר בשאר מצות, שבשאר מצות (פרט לע"ז) - שגג בלא מתכוין - חייב, מה שאין כן בשבת. אבל הרמב"ם פסק כי על כל פעולה בהעלם אחד יש חטאת **[כסף משנה קרבנות הל' שגגות פ"ז, ה"א]** הרמב"ם פסק ע"פ סנהדרין פרק ארבע מיתות, **[לחם משנה]** הרמב"ם פסק ע"פ [כריתות ג, א]. האי שגג בלא מתכוין דעבודה זרה היכי דמי? ... באומר מותר, **[רש"י שבת עבב]** כגון גר שנתגייר בין הנכרים, כסבור שאין עבודה זרה בתורה, וקרי ליה שגג בלא מתכוין.

הסבר ע"פ טעמי **(שמ' יתרו כג) לא יתנה לך אלהים אחרים על פני** בטעם עליון תבנית הטעמים מונח תרסא = תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביע, כעין תבנית פרט קדמאה וכלל ופרט בתרא.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור ל) כי במצותך האמנתי – הלהים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **מצותי ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבוי; **ורגא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפחא** = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דרגא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **ורקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה; **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עקירה. שגגה = שכחה; **פוז** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

פרט קדמאה: (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך** – מונח מקף **טרסא**, טעם מונח מרבה כעין עוד טעם **טרסא**. ונראה שכאן כל טעם **טרסא** שייך לכלל אחד משני כללים. **כלל אחד** עוסק בכל מצוות לא תעשה, **כלל שני** עוסק בתת קבוצה והיא קבוצת מצוות לא תעשה בעבודה זרה. לכל מצוות הלא תעשה טעם **טרסא** ששמו בנוסח אשכנז תלישא-קטנה מרמז לתלישת ידיעת האיסור היינו שכחה ובלשון התורה שבע"פ העלם (ידיעה). כמו כן, לכל מצוות הלא תעשה טעם **טרסא** עשוי לשמש בתפקיד אומדנה (כעין שיעור) האם העושה עבר על הלא תעשה או לא עבר.

כלל וטעם טרסא אחד, כלל: (שמ' יתרו כג) **אלהים אחרים** – קדמא ואלא, מרמז כי בכתוב נמצא כעין כלל מלמד וזה כמאמר [זוהר ח"ב יתרו צגב, ו-תניא פ"כ] – דיבר שני כלל ושורש שס"ה מצוות לא תעשה. יש מחלוקת (כגון בין רמב"ם ובין רמב"ן) על מצוות לא תעשה אחדות האם הן או אחרות כלולות במנין זה. טעם תלישא-קטנה מרמז להעלם ידיעת מצוות לא תעשה כלשהי. דבר זה למדנו קודם ללימוד שכאן בדיבר הרביעי של קדושת שבת ומדימיון תבניות הטעמים הצענו ללימוד לדיבר השני. הסבר בכלל העוסק בע"ז. ע"פ [בבלי שבת קהב] השלטת יצר הרע על פעולות האדם מובילה לע"ז וזה בסיס לכל העבירות.

כלל וטעם טרסא שני.

[מנחת חינוך, מצוה כו] (כותרת המצוה) שלא נאמין אלוהות בלתי השם לבדו. (ציטוט המצוה) (א) שלא נאמין אלהים זולתי השם יתברך לבדו^א שנאמר (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך אלהים אחרים על פני** ופירושו לא תאמין אלוה אחר זולתי^ב.

א. כן פירשו הרמב"ם ושאר מוני המצוות, זולת הסמ"ק סי' ס"א שכתב: שלא לקיים עבודה זרה, ושיטתו היא כהמכילתא שהביא רש"י כאן. ב. כן פירש הרמב"ן וכמבואר לקמן ודלא כרש"י שכתב: ולא יתכן לפרש אלהים אחרים זולתי, שגנאי הוא כלפי מעלה לקרואם אלהים אצלו. ולכן פירש כהמכילתא הנ"ל דלא יתנה לך היינו לא תקיים. וכתב הרמב"ן ז"ל [בפירוש התורה כאן, ובהשגותיו לשה"מ ל"ת ה'ן, לא תמצא לעולם שיאמר הכתוב אלהים אחרים רק על האמנת הלב, אבל על העשיה לא יאמר לעולם לא תעשה אלהים אחרים, כי לא תפול בלשון עשיה אחרים]. ויפה דקדק ז"ל, דברי פי חכם חן. ג. דשייך לומר לא תקבל עליך לשום אחר לאלוה ולא תעבדנו, אבל קבל עליך אלוה אמיתי ותעבדנו, אבל לא שייך לומר לא תעשה דבר אחר לאלוה אלא האלוה האמיתי, דחלילה לחלילה להזכיר בו עשיה, כי הוא העושה כל ולא נעשה. (פי' הטור עה"ת). וכן בקיום משמע ח"ו דאלהים אחרים אינו רשאי לקיימם, ומה דמות תערכו לו שיהא רשאי לקיימו, אלא על כרחך דפירושו שלא לעלות במחשבה, מלשון והיה ה' לי לאלהים. (משנת חכמים שם).

נסביר את [מנחת חינוך מצוה כ"ו] ע"פ תבנית הכתוב. [בשולי המנחה] כתב שהש"ס חיפש אזהרות על העבודות האסורות בעבודה זרה להזהיר עליהן בפני עצמן, ובנוסף כל האזהרות נכללו בלאו אחד (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך אלהים אחרים** והוא לאו שבכללות ובמצב כזה לומדים האזהרה אף מלאו שבכללות. ולפי עניות דעת טט הכתוב הזה הוא השורש לכתובים האחרים, על-פיהם מענישים. הלאו שבכללות מרומז בתבנית הטעמים של **אלהים אחרים** – קדמא ואלא בתפקיד כלל.

פרט קדמאה הוא טעם טרסא שני: (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך** – טעם תלישא-קטנה מרמז להעלם ידיעת אמונת הבורא בלבד וכתוצאה עבירה על מצוות לא תעשה של עבודה זרה.

נקדים לברר תפקיד טעם מקף בין המלים (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך** – מקף שאחרי מלת "יהיה" בורר בין משמעויות **יתנה לך** (א) יהיה בהיותך – היינו ברשותך **אלהים אחרים**. (ב) לא **יתנה לך** בהיותך, במחשבתך אמונה ב-אלהים זולתי השם יתברך לבדו, טעם תלישא בתפקיד עקירה (= שכחה = שוגג) של ידיעת אמונת הבורא בלבד. התורה ממשיכה עם מצב (ב). ברשותך קשור לטעם תחתון. לימוד מדמיון תבניות טעמים.

שמות יתרו כג: **לא יתנה לך אלהים אחרים על פני** בטעם עליון תבנית הטעמים מונח **טרסא** ואלא רביע והיא כעין פרט וכלל ופרט. תבנית הדומה מאד לתבנית הטעמים של הדיבר הרביעי (שמ' ית' כח) **זכור את יום השבת לקדשו**: - בטעם עליון תלישא-קטנה מקף קדמא ואלא רביע, טעם **טרסא** = תלישא-קטנה רמז לעקירה = שכחה = שגגה, קדמא ואלא מרמז לכלל כלשהו, רביע רמז לארבעה פרטים. ואפשר שתבנית הטעמים מרמזת אל [משנה שבת פ"ז, מ"א] כלל גדול אמרו בשבת (הימצאות לימוד בכלל ופרט מרומז בתבנית הטעמים קדמא ואלא של **את יום השבת**) (הפרטים הם) (טט: פרט א) כל השוכח (השכחה = השגגה מרומזת בטעם **טרסא**) עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת (טט: פרט ב) היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת (טט: פרט ג) היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה (טט: פרט ד) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת: ב-[פירושו המשניות רמב"ם שבת פ"ז, מ"א] מוסברת המשנה בארבעה פרטים שהם ארבע שגגות ובהתאמה החטאות לכפר עליהן.

במסכת ע"ז אין משנה על שגגת ע"ז. אבל תבנית הטעמים הדומה בטעם עליון של הדיבר השני המרכבת מפרט קדמאה, כלל, פרט בתראה. הפרט קדמאה הוא **לא יתנה לך** בהיותך, במחשבתך אמונה ב- **אלהים אחרים** זולתי השם יתברך לבדו, (מחשבה בלי מעשה) הכלל ע"פ [בשולי המנחה] הוא (שמ' יתרו כג) **לא יתנה לך אלהים אחרים** והוא לאו שבכללות לכל האזהרות בעבודות בפועל של ע"ז פרט בתראה ע"פ [רמב"ם הל' שגגות] הוא בעל ארבעה פרטים של שגגות בע"ז. התבנית הזאת מעוררת לחשוב על לימוד דומה לדיבר הרביעי (שבת). אפשר כי הרמב"ם הרגיש בדמיון זה וכתב ב-[הלכות שגגות פ"ז, ה"א] הלכה בשגגת ע"ז כעין משנה המקבילה ל-[משנה שבת פ"ז, מ"א] בשגגת שבת, ובה ארבעה חילוקי הלכות, שהם ארבע שגגות ובהתאמה החטאות לכפר עליהן.

[רמב"ם הלכות שגגות פ"ז, ה"א] הלכה בשגגת ע"ז המרומזת בטעם **טרסא** של **לך** בתפקיד עקירת ידיעה (= שכחה = שוגג) בלאו שבכללות של **אלהים אחרים** ובו על-פני – רביע מרמז לארבעה חילוקי שגגות ובהתאמה החטאות לכפר עליהן. (טט: א) המשתחוה לע"ז (טט: אחת) וניסך וקטר וזיבח בהעלם אחת (טט: ארבע עבודות כלליות) חייב ארבע חטאות, (טט: ב) וכן אם פיער עצמו לפעור וזרק אבן למרקוליס (טט: עבודות זרות שונות כל אחת עם עבודה יחודית לה) בהעלם אחת, חייב שתיים, וכן כל כיצוד בזה יחא חייב על כל עבודה ועבודה, במה דברים אמורים בשהודי בע"ז (טט: ידע שזאת ע"ז) ושגג בעבודות אלו (טט: שגג = שכה שעבודות יחודיות אלו אסורות לעבודות החרות האלה), (טט: ג) אבל אם הויד בעבודות אלו ושגג בע"ז אינו חייב אלא חטאת אחת, כיצד ידע שזו ע"ז ושאסור לעובדה אבל לא ידע שהשתחויה והניסך עבירה והשתחוה וניסך חייב שתיים,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טורד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; זרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפקא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפקא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; זרנא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפקא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפקא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף-בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; מונח רביעי – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אזלא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואזלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.10 שמות יתרו יחא, (התש"פ) (בהשתתפות נחלת יעקב)

- הפסוקים מוצגים כאשר טעם עליון וטעם תחתון ביחד
1. שמות יתרו כד: **לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל** וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם וּמַעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
 2. דברים ואתחנן ה,ח: **לֹא-תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל** וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם וּמַעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
- הפסוק מוצג בטעם עליון לעצמו ובטעם תחתון לעצמו
- שמות יתרו כד: טעם עליון **לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ (ל-ך)** פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם וּמַעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:
- שמות יתרו כד: טעם תחתון **לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מַעַל וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת וְאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ:**

מה ההבדל בין (שמות יתרו כג) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני ובין (שמות יתרו כד,ה)?

תשובת [ספר המצוות לרמב"ם מצוות לא תעשה א] בשם ר"י אל עולם מצות לא תעשה המצוה הראשונה ממצוות לא תעשה היא שהזהירנו מהאמין האלהות לזולתו יתעלה והוא אמרו ית' (עשרת הדברות) (שם יתרו כג,א) **יְהִי-לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל-פְּנֵי**. ט: ולא זה הוא מכלל תרי"ג מצוות ולעיל הסברנו שהוא שורש כל מצוות לא תעשה.

[ספר המצוות לרמב"ם מצוות לא תעשה ב] והמצוה השני' היא שהזהירנו מעשות עבודה זרה להעבד. ואין חלוק בין שיעשם בידו או שיצוה לעשותם. והוא אמרו יתעלה (שמות יתרו כד,א) **לֹא-תַעֲשֶׂה** (לא מלת לך) **פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה** (להלן יוסבר מדוע בטעם תחתון). ומי שעבר על לאו זה חייב מלקות רוצה לומר על עשיית העבודה זרה ואפילו עשאה לו זולתו במצותו ואף על פי שלא עבד אותה: וכתב ב-[מצוות השם כז מצוות לא תעשה טו] ... ואם עשה בעצמו לעצמו לוקה שתיים ונוהג בכל מקום ובכל זמן ובזכרים ובנקבות.

(שמות יתרו כד,א) **לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה** – בטעם תחתון קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד כעין לכתחילה ובפועל. זקף-קטן בתפקיד שני לימודים בתפקיד לכתחילה ובפועל.

(א) ע"פ [סה"מ לרמב"ם ל"ת ב] לכתחילה היא שהזהירנו מעשות עבודה זרה להעבד ובפועל חייב מלקות ... אף על פי שלא עבד אותה

(א) לכתחילה הכתוב אומר (שמות יתרו כד,א) **לֹא-תַעֲשֶׂה לְךָ** – משמע לעצמך. אפשר שמה שהרמב"ם השמיט מלת "לך" מלמד שבפועל אין חלוק בין שיעשם בידו או שיצוה לעשותם.

(כד,א) **לֹא-תַעֲשֶׂה** – מקף כבורר בין שני אופנים. (אופן א) עשיה ע"י עצמו (אופן ב) מצוה לאחרים או לוקה מאחרים ע"ז לשם ע"ז ב-(אופן א) לוקה שתיים ב-(אופן ב) לוקה אחד.

[רמב"ם עבודה זרה פ"ג,ה"ט] העושה עבודת כוכבים לעצמו אף על פי שלא עשאה בידו ולא עבדה לוקה שנא' (שמות יתרו כד,א) **לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶסֶל וְכָל תְּמוּנָה**, וכן העושה עבודת כוכבים בידו לאחרים אפילו עשאה לעובד כוכבים לוקה שנאמר (וי' קד' יט,ד) **וְאֵלֵהֶיךָ מִסֵּכָה לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם**, לפיכך העושה עבודת כוכבים בידו לעצמו לוקה שתיים.

השגת הראב"ד/ העושה עבודת כוכבים לעצמו אף על פי שלא עשאה בידו ואף על פי שלא עבדה לוקה. א"א קשיא לי אמאי לוקה והלא לאו שבכללות הוא (כוונתו ל-(שמות יתרו כד,א) מי לא אמרינן (האם לא אומרים) במגפף ומנשק אינו לוקה עליה משום הדהה ליה לאו שבכללות שכלל עבודת הרבה ב-(שמות יתרו כה,א) **וְלֹא תַעֲבֹדֶם** והכא נמי כל התמונות בלאו אחד (תמונות זה רק ב-(שמות יתרו כד,א) לכן זה הלאו שבכללות שהזכיר לעיל), ותו קשיא לי מאי דאמרינן במגפף ומנשק וכו' דלא לקי עליהו ובתוספתא דמכות [פ"ד,ה"ה] דקא קשיא בלוקים קא חשיב הסך והמקנה המגפף (לפי גרסתנו כנראה טעות) והמגדר אלמא (מדוע) לקי, והקושיא הראשונה (על שם יתרו כד,א) כלאו שבכללות) אפשר לתרצה דשאני עבודות אלו (שבתוספתא מכות פ"ד,ה"ה) כיון דאינם עבודות פנים דאפליגו (נבדלים) מזביחה דכתיב (שם) **מִשֵׁי כַבִּיט וְזָבַח לְאֱלֹהִים יִתְגַּם בְּלַתִּי לֵה' לְבָדוּ**: וכלהו שאר עבודות (פנים עושה לע"ז) כללינהו (נכללות) הכא לאסור ב-(שמות יתרו כד,א) **וְלֹא תַעֲבֹדֶם** הוי (כלאו שבכללות) (שחיובן בסקילה מתפרש ונדרש מכתובים אחרים) אבל ענין עשיית (שמות יתרו כד,א) **פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה** בעבודת כוכבים אחת היא (כאן זה לאו שבכללות וחיובן במלקות מתפרש ונדרש מכתובים אחרים). (הראב"ד משיג על הרמב"ם בטענה ש-(שם יתרו כד,א) לא תעשה לך פסל כל התמונות בלאו אחד זה לאו שבכללות (הכולל עשיה שלמה או חלקית) שאין לוקים עליו. וה-[תוספתא מכות (צוקרמאנדל פ"ד,ה"ה)] מפרטת העושה עב' זרה המחתיך והמעמיד הסך והמקנה והמגדר עובר (על כל פעולה) בלא תעשה:(ולוקה))

בעיון הבא נשוה את תבנית הטעמים בטעם עליון של (שמות יתרו כד,א) **לֹא תַעֲשֶׂה-לְךָ פֶסֶל וְכָל-תְּמוּנָה** – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין לפחות ארבעה או חמישה נושאים בתורה ובתורה שבעל-פה. וההמשך **אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם וּמַעַל** – מונח מונח פסק פזר, מלמד לעוד שלושה או ארבעה נושאים, וההמשך (שמות יתרו כד,א) **וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת** – קדמא ואזלא מרמז לכלל כלשהו להשוואה נתבונן בתבנית הטעמים של (מלא ו,א) **וַיְהִי בְּשָׁמוּנִים שָׁנָה וְאָרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה** – מונח מונח מונח מונח פזר (לימוד לנושאים אחרים) **לְצִאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם** – מונח מונח תרסא (לימוד לשיעורים אחרים) **בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית** – קדמא ואזלא (רמז לימוד בכלל כלשהו)

[בבלי ראש השנה ב,ב] לומד ללפחות ששה נושאים אחרים בתורה ובתורה שבעל-פה ע"פ [משנה ר"ה פ"א,מ"א] ארבעה - ראשי שנים הם. באחד בניסן - ראש השנה למלכים ולרגלים, באחד באלול - ראש השנה למעשר בהמה. רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים: באחד בתשרי. באחד בתשרי - ראש השנה לשנים, ולשמיטין, וליובלות, לנטיעה, ולירקות. באחד בשבט - ראש השנה לאילן, כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים: בחמשה עשר בו.

מההשוואה הזאת מוצע לומר כי תבנית הטעמים של (שמות יתרו כד,א) **וְאֲשֶׁר בְּאָרֶץ מִתַּחַת** – קדמא ואזלא אחרי מונח ... פזר ומונח ... תרסא מרמזת לכלל הוא הלאו שבכללות שבהשגת הראב"ד על [רמב"ם עבודה זרה פ"ג,ה"ט] שאין לוקין עליו.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – המצות ההשעיות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששנויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום: דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; טפחא – כד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עיריה. שגגה = שכהה: פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע.

העושה ע"ז בעצמו לעצמו יש שני לאוים ללקות. אז זה שונה מהלימוד שהביאו (תורה שלמה קלג) (כג, לא-תעשה לך) מלמד שכל העושה ע"ז בעצמו עובר משום שתיים משום (כג, לא-תעשה) ומשום לך (מכדרשב"י) (שני לאוים מ-שמות יתרו כד, א) אבל לראב"ד זה לאו שבכללות.

נאמר ב-[ספרא קדושים פרשה א פרק א] (יב) (וי קד' יט, ד) ואלהי מסכה לא תעשו יכול יעשו להם אחרים, תלמוד לומר לא ... לכם, או לא ... לכם יכול הם יעשו לאחרים, תלמוד לומר (ט: א) לא תעשו (ט: ב) לא ... לכם, מיכן אמרו העושה עבודה זרה לעצמו עובר משום שתי אזהרות משום (ט: א) לא תעשו ומשום (ט: ב) לא ... לכם רבי יוסי ואמר משום שלש משום (ט: א) לא תעשו ומשום (ט: ב) לא ... לכם ומשום (שמ' יתרו כג, לא יהיה לך). (שני לאוים מ-וי קד' יט, ד) ולר' יוסי לאו שלישי מ-שמ' יתרו כג, שני הלאוים נדרשים כך: וי קד' יט, ד) ואלהי מסכה לא תעשו לכם. (ט: א) לא תעשו (ט: ב) לא ... לכם לשון רבים כולל גם יחיד ה-[חזון יחזקאל, הרב יחזקאל אברמסקי] [תוספתא מכות פ"ד, ה"ה] הביא כתוב נוסף (שמ' תשא לד, יז) אלהי מסכה לא תעשה-לך: מתאים מאד ליחיד במקום ללמוד מרבים.

בע"ה מצאנו שני כתובים (שמ' תשא לד, יז) לא תעשה-לך ו- (וי קד' יט, ד) לא תעשו לכם הנותנים שני לאוים שלוקים עליהם בעשיית ע"ז. וכך נענה על השגת הראב"ד על הרמב"ם שהביא (שמות יתרו כד, לא-תעשה לך) שהוא לטענת הראב"ד לאו שבכללות שאין לוקים עליו. ההסבר לשלושה פסוקים שאחד מהם לאו שבכללות עומד מול דרשת התנא ר' יוסי על כתוב אחד בשני אופנים הנאמר ב-[ספרא קדושים פרשה א עד פרק א] (יב) רבי יוסי ואמר משום שלש (כתובים לוקה שלוש) משום (ט: א) (וי קד' יט, ד) לא תעשו ומשום (ט: ב) (וי קד' יט, ד) לא ... לכם ומשום (שמ' יתרו כג, לא יהיה לך).

(וי קד' יט, ד) אל-תפנו אל-האלילים ואלהי מסכה לא תעשו לכם אני ה' אלהיכם: (וי קד' יט, ד) לא תעשו – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, ע"פ פירוש [חזון יחזקאל] על [תוספתא מכות פ"ד, ה"ה] שחייב על כל פעולה ופעולה שהוא עושה בה כדי לעשותה עבודה זרה. [חסדי דוד] דלאו בעשיה דוקא, דהיינו העושה אותה לגמרי הוא דאזהר רחמנא אלא הוא הדין נמי כל תיקון שעושה בגופה עובר משום לא תעשה,

(כד, לא תעשה-לך) – בטעם עליון מקף כבורר בין (אופן א) כפשוטו של מקרא פסל וְכַל-תְּמוֹנָה מכל מיני חומרים. ובין (אופן ב) [תורה שלמה קלב] (כד, לא תעשה-לך פסל) תניא האומר בואו עבדוני (רש"י: עשה עצמו ע"ז, ומסית בני אדם לעבדו) רבי מאיר מחייב (מיתה כמסית) ר' יהודה פוטר, היכא דפלתו כולי עלמא (ט: א) אם עבדו את המסית) לא פליגי (שחייבים כי) דכתיב (כד, לא תעשה-לך פסל) כי פליגי בדיבורא בעלמא רבי מאיר סבר דיבורא מילתא הוא (דיבור המסית מעשה הוא של עקימת שפתים והייב) ורבי יהודה סבר דיבורא לאו מילתא הוא וכו' [סנהדרין סא, א]

[תורה שלמה הערה קלב] ... בדפוס שונצינו מובא גרסה לא תעשה פסל – כלומר לא תעשה עצמך לע"ז. ... וביד הרמ"ה גורס כי מלת לך יתירה ודרשינן ביה לא תעשה עצמך פסל. וכתיב (כה, לא-תשתחווה להם) אקשינהו רחמנא להדדי לחיובי (ט: א) הקיש הכתוב את (כד, ואת (כה, זה לזה).

[תוספתא מסכת מכות (צוקרמאנדל) פרק פ"ה, ה"ז] העושה עבו' זרה המחתיך והמעמיד הסך והמקנח והמגרר עובר בלא תעשה: [חזון יחזקאל, הרב יחזקאל אברמסקי] [תוספתא מכות פ"ד, ה"ה] הביא כתוב נוסף (שמ' תשא לד, יז) אלהי מסכה לא תעשה-לך: (ט: א) הפסוק בא) לאשמועינן שחייב על כל פעולה ופעולה שהוא עושה בה כדי לעשותה עבודה זרה. כדאייתא ב-[ירושלמי ע"ז פ"ד ה"ד] החוצב צלם לע"ז אע"ג דאת אמר אין קרקע נאסר מתרין בו על כל סיתות וסיתות לכשיתלש (פסל הנחשב – המסות) לוקה. ... וגם אם לא עשאה בידו וגם לא נעשתה על פי ציוויו, אך כיון שקנאה להשהותה ולא לאבדה נמי חייב עליה. אבל אם לא נעשתה לו על פיו, וגם לא קנאה, או בהשהותה בכיתו אינו חייב על זה.

[חסדי דוד, הרב דוד פרדו] [תוספתא מכות פ"ד, ה"ה] ... דאצטרין לאשמועינן הדושא, דלאו בעשיה דוקא, דהיינו העושה אותה לגמרי הוא דאזהר רחמנא אלא הוא הדין נמי כל תיקון שעושה בגופה עובר משום לא תעשה, דמה לי עביד כולה מה לי פלגא. וקמ"ל דאין זה מיקרי לאו שבכללות (אפשר שמתיהס להשגת הראב"ד על [רמב"ם עבודה זרה פ"ג, ה"ט]) וכדכתיבנא התם [סנהדרין פ"ג, ה"ב ז]. ולא מיבעיא קאמר, (לא מיבעיא) מחתך דהיינו חיתוך אכירם שהוא ודאי בכלל עשיה אלא אפילו להעמידה ביושר ואפי' סיכה וקינות או גירוד בשל עץ, שאינו אלא ליופי בעלמא בכלל עשיה.

ע"פ הפירושים ל-[תוספתא מכות פ"ד, ה"ה] מוצע הסבר לתבנית הטעמים בטעם עליון של (שמות יתרו כד, לא תעשה-לך פסל) וְכַל-תְּמוֹנָה – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין לפחות ארבעה או חמישה נושאים בתורה ובתורה שבעל-פה. [בהוספת ההמשך אשור בשמנים] ממשל – מונח מונח פסק פזר, עוד שלושה או ארבעה נושאים, [ביתך] כעין לפחות שמונה או תשעה נושאים בתורה ובתורה שבעל-פה שיהיה בהם חיוב על עשיה חלקית כחיוב על עשיה שלמה. ו/או דמוי עשיה מסוימת לכעין עשיית או עבודת ע"ז. [בדומה בטעם עליון של (דברים ואתחנן ה, ח) המוסיף כמספר הזה של נושאים. צ"ע מהם הנושאים האלו. כגון המוצג להלן בקצרה: (לימוד א) [בבלי פסחים קיח, א] ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדות - כאילו עובד עבודה זרה, (לימוד ב) [ירושלמי חגיגה פ"ג, ה"א] (וילנא טו, א) [[אמרין כל מי שפיקה בידו לעבר את השנה ואינו מעברה כאילו עובד עכו"ם (לימוד ג) [תנא דבי אליהו אליהו זוטא (איש שלום) פרשה ד] העלה עליו [על אהרון] הכתוב כאילו עבד עבודה זרה (בעשיית העגל), (לימוד ד) (לימוד ה) [מסכתות קטנות מסכת כלה פ"א, ה"ח] ו' אליעזר בן עזקב ואמר כל ... לבטלה כאילו הורג את הנפש, [חכמים ואומרים] כאילו עובד עבודה זרה, וכל המחליף בדבור כאילו עובד עבודה זרה,

[דברי מלכיאל מסכת נדה יג, א] ועל פי מה שכתבנו דהבטל מפריה ורביה כאילו עובד עכו"ם. (לימוד ו) [שפתי כהן] (שמות משפטים כג, ג) וְכָל אֲשֶׁר-אָמַרְתִּי אֵלֵיכֶם תַּשְׁמְרוּ וְלֹשֶׁן אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִפְּרֹוּ לֹא יִשְׁמַע עַלְפֵיכֶם: ... לזה בא הציווי שלא יפריד ביניהם שאם הפריד (בין העשה ובין הלא תעשה ומקיים רק אחד מהם) כאילו עבד עבודה זרה, ולזה וְלֹשֶׁן אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִפְּרֹוּ: (לימוד ז) (לימוד ח) [ש"ת מים חיים חלק א סימן ב] (כנראה על בסיס הנאמר ב-[בבלי שבת קה, ב]) שהרי אמרו כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה, או כל המתגאה כאילו עבד עבודה זרה, והאם יעלה על הדעת לחייבו סקילה כאילו עבד עבודה זרה ממש, אלא שיש בו צד הדומה לעבודה זרה וכו', (לימוד ט) [בבלי כתובות סח, א] ותני רבי חייא בר רב מדיפתי, רבי יהושע בן קרחה אומר: כל המעלים עניו מן הצדקה - כאילו עובד עבודת כוכבים, (לימוד י) [תוספתא ע"ז פ"ד, ה"ה] דרש דוד כל המניח ארץ ישראל בשעת שלום ויוצא כאילו עובד עכו"ם [יערות דבש חלק ב דרוש ה] וכבר אמרו [כתובות קו ב] כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עכו"ם, (לימוד יא) [רשימות שיעורים (ר"ד סולובייצ'ק) מסכת יבמות ו, א] בפשטות דין המחלל שבת בפרהסיא כאילו עובד עכו"ם ונעשה מומר לכהת"כ (לכל התורה כולה) חל רק כשהגברא עשה מלאכה בשבת,

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור"ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **מצות ההשערת**: **אתנה**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותקדימים) – להגביל: **מונח** – רבוי; **המקצף** – פטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מר"ך, רבוי; **הרצא** – מצרף; **תבר** – מחלק; **ממעט**, **לא ממש**; **טפא** = טר"ף – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; **מרכא טפא** – ק"ב ששעיה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; **דנא תבר טפא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפא** – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקא** – כ"ב בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקא-קטן** – 2; **זקא-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מונח רביע** – לפחות 4; ... **זקא-קטן** ... **זקא-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **טרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלסא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע.פ.

==--ע"כ התש"פ==--

הרחבה של שמונה הנושאים שלעיל

[תוספתא מסכת מכות (צוקרמאנדל) פרק פ"ה,ה"ז] העושה עבו' זרה המחתיך והמעמיד הסך והמקנה והמגרר עובר בלא תעשה:
[חזון יחזקאל, הרב יחזקאל אברמסקין] **[תוספתא מכות פ"ד,ה"ה]** הביא כתוב נוסף (שמ' תשא לד,י) **אֲלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ**:
(טט: הפסוק בא) לאשמעוין שחייב על כל פעולה ופעולה שהוא עושה בה כדי לעשותה עבודה זרה. כדאיאת ב-**ירושלמי ע"ז פ"ד ה"ד** החוצב צלם לע"ז אע"ג דאת אמר אין קרקע נאסר מתרין בו על כל סיתות וסיתות לכשיחלש (פסל הנחצב – המסותת) לוקח. ... וגם אם לא עשאה בידו וגם לא נעשתה על פי ציווי, אך כיון שקנאה להשהותה ולא לאבדה נמי חייב עליה. אבל אם לא נעשתה לו על פיו, וגם לא קנאה, אז בהשהותה בביתו אינו חייב על זה.

[חסדי דוד, הרב דוד פרוז] **[תוספתא מכות פ"ד,ה"ה]** ... דאצטרין לאשמעוין הדושא, דלאו בעשיה דוקא, דהיינו העושה אותה לגמרי הוא דאזהר רחמנא אלא הוא הדין נמי כל תיקון שעושה בגופה עובר משום לא תעשה, דמה לי עביד כולה מה לי פלגא. וקמ"ל דאין זה מיקרי לאו שבכללות (אפשר שמתחם להשגת הרב"ד על **[רמב"ם עבודה זרה פ"ג,ה"ט]**) וכדכתיבנא התם **[סנהדרין פ"ה,ה"ב ?]**. ולא מיבעיא קאמר, [לא מיבעיא] מחתך דהיינו חיתוך איברים שהוא ודאי בכלל עשיה אלא אפילו להעמידה ביושר ואפי' סיכה וקינות או גירוד בשל עץ, שאינו אלא ליופי בעלמא בכלל עשיה.

ע"פ הפירושים ל-**[תוספתא מכות פ"ד,ה"ה]** מוצע הסבר לתבנית הטעמים בטעם עליון של **(שמות יתרו כד)** **לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וּכְלֵ-תְמוּנָה** – מונח מונח מונח פסק פזר, כעין לפחות ארבעה או חמישה נושאים בתורה ובתורה שבעל-פה ובהוספת ההמשך **אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם וּמַעַל** – מונח מונח פסק פזר, עוד שלושה או ארבעה נושאים וביחד כעין לפחות שמונה או תשעה נושאים בתורה ובתורה שבעל-פה שיהיה בהם חיוב על עשיה חלקית כחיוב על עשיה שלמה. ו/או דמוי עשיה מסוימת לכעין עשיית או עבודת ע"ז. צ"ע מהם הנושאים האלו. כגון המוצג להלן:
[לימוד א] **[בבלי פסחים קיח, א]** ואמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה: כל המבזה את המועדות – **כאילו עובד עבודה זרה**, שנאמר **(שמ' תשא לד,י) אֲלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ**; וכתוב בתריה **(שמ' תשא לד,י) אֲתַחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמָר**.

[לימוד ב] **(ירושלמי חגיגה פ"ג,ה"א (וילנא טו,א))** מעתה הדא מילתא דהוון דרשין מימר **(שמ' תשא לד,י) אֲלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ**: מה כתוב בתריה **(שמ' תשא לד,י) אֲתַחַג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמָר**. (כדי לשמור את חג המצות בחדש האביב חייבים לעבר את השנה מידי פעם כדי לתאם בין שנות חמה ושנות לבנה הקצרות משנות חמה בכ-11 יום). אמרין כל מי שספיקה בידו לעבר את השנה ואינו מעברה כאילו עובד עכו"ם

[לימוד ג] **[תנא דבי אליהו אליהו זוטא (איש שלום) פרשה ד]** ובאהרן מה כתב בו ומה נאמר בו, תורת אמת היתה בפיהו וגו' (מלאכי ב' ו'), וכי תעלה על דעתך שאהרן עובד עבודה זרה היה, הוא לא עיכבן אלא כדי שיבא משה. ויש אומרים כדרך שעשה יעקב אבינו, קיים יעקב אבינו את התורה קודם שתינתן (לפניו) [לבניו], שנאמר ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר וגו' (בראשית ל"ה ד'), מה שכרה של אותה מצוה, ויסעו ויהי חתת אלהים וגו' (שם שם /בראשית ל"ה /ה'). לכך נתכוון אהרן, וקיים את התורה קודם שתינתן לישראל, אף על כי /פי/ כן העלה עליו הכתוב כאילו עבד עבודה זרה, שנאמר ויגף ה' את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן (שמות ל"ב ל"ה).
[לימוד ד] **[לימוד ה]** **[מסכתות קטנות מסכת כלה פ"א,ה"ח]** ר' אליעזר בן יעקב אומר כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאילו הורג את הנפש, שנאמר שוחטי הילדים בנחלים, [שנאמר (ישעיה נז, 2) הנחמים באלים תחת כל עץ רענן] אל תקרי שוחטי אלא סוחטין[שנאמר (ישעיה נז,ה) סוחטי הילדים], וחכמים אומרים כאילו עובד עבודה זרה, וכל המחליף בדבור כאילו עובד עבודה זרה, שנאמר (בר' תול' כז,יב) אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע, ואין מתעתע אלא עבודה זרה, שנאמר (ירמיה נא,יח) הבל המה מעשה תעתועים.
[בבלי נדה יג,א] ד"ר יוחנן: כל המוציא שכבת זרע לבטלה חייב מיתה, שנאמר **(בר' וישב לח,ו) וַיֵּרַע בְּעֵינֵי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּמָּט גַּם-אֹתוֹ**: רבי יצחק ורבי אמי אמרי: כאילו שופך דמים שנאמר **(ישעיהו נז,ה) הַנְּחָמִים בְּאֱלִים תַּחַת פְּלִיִּצִין רַעְיוֹן שִׁחְטֵי הַיְלָדִים בְּנִחְלָיִם תַּחַת סַעֲפֵי הַפְּלָעִים**: אל תקרי שוחטי אלא סוחטי. רב אסי אמר: **כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא (ישעיהו נז,ה) תַּחַת פְּלִיִּצִין רַעְיוֹן** וכתוב התם **(דב' ראה יב,ב) עֲלֵה-הָרִים הַרְמִים וְעַל-הַגְּבֻעוֹת וַתַּחַת פְּלִיִּצִין רַעְיוֹן**:
[דברי מלכאל מסכת נדה יג,א] ועל פי מה שכתבנו דהבטל מפריה ורביה כאילו עובד עכו"ם,

[לימוד ו] **[שפתי כהן (שמות משפטים כג,יג) ובכל אֲשֶׁר-אֶמְרָתִי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַי לֹא תִזְכְּרוּ לֹא יִשְׁמַע עֲלֵיפֶיךָ**: כפי לשון הקרי תשמרו, היה לו לומר מכל אשר אמרתי, כי תשמרו היא לא תעשה ... (טט: הפסוקים מלפני ואחרי פסוק זה בלשון יחיד) ופסוק זה גם כן בא בלשון רבים לפי שכלל בו עשה ולא תעשה לזה קרי תשמרו וכתוב תשמרו, לומר אף על פי שהפרשה כולה בלשון יחיד היא כלולה בעשה ולא תעשה, ולזה בא הציווי שלא יפריד ביניהם שאם הפריד (בין העשה ובין הלא תעשה ומקיים רק אחד מהם) כאילו עבד עבודה זרה, ולזה **וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַי לֹא תִזְכְּרוּ**:

[לימוד ז] **[לימוד ח]** **[שו"ת מים חיים חלק א סימן ב]** שהרי אמרו **כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה**, או **כל המתגאה כאילו עבד עבודה זרה**, והאם יעלה על הדעת לחייבו סקילה כאילו עבד עבודה זרה ממש, אלא שיש בו צד הדומה לעבודה זרה וכו',

[בבלי שבת קה,ב] והתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר משום חילפא בר אגרא, שאמר משום רבי יוחנן בן נורי: המקרע בגדיו בחמתו, והמשבר כליו בחמתו, והמפזר מעותיו בחמתו - יהא בעיניך כעובד עבודה זרה; שכך אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך. עד שאומר לו עבוד עבודה זרה והולך ועובד. אמר רבי אבין: מאי קראה - **(תהלים פ"א) לֹא-יִתְּנָה בָּךְ אֵל גֹּר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נָכָר**: איזהו אל זר שיש בגופו של אדם - הוי אומר זה יצר הרע. - לא צריכא, **דקא כעובד קאק** [רמב"ם דעות פ"ב, ה"ג] ... ולפיכך צו חכמים מאד מאד הוי שפל רוח, ועוד אמרו שכל המגביה לבו כפר בעיקר שנאמר **(דב' עקב ח"ד) גָּרַם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ**, ... אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובד עבודת כוכבים,

[בבלי סוטה דב,א] א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי: כל אדם שיש בו גסות הרוח - **כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: (משלי טז,ה) תוֹעֵבֶת ה' פְּלִיגְבָהּ-לֵב יָד לֵד לא יִנְקָה**; וכתוב התם: **(דב' עקב כ"ו) וְלֹא-תִבְרֵא תוֹעֵבָה אֶל-בֵּיתְךָ**. ורבי יוחנן דידיה אמר: כאילו כפר בעיקר, שנאמר: **(דב' עקב ח"ד) גָּרַם לְבַבְךָ וְשָׁכַחְתָּ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ** וגו'.

[לימוד ט] **[בבלי כתובות סח,א]** ותני רבי חייא בר רב מדיפתי, רבי יהושע בן קרחה אומר: כל המעלים עיניו מן הצדקה - **כאילו עובד עבודת כוכבים, כתיב הכא: (דב' ראה טו,ט) הִשְׁמַר לָךְ פְּנֵי-יְהוָה דְּבָר עַם-לְבַבְךָ בְּלִעַל** וגו', וכתוב התם: **(דב' ראה יג,ד) יִצְאוּ אַנְשֵׁים**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוור"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; תמצית ההשערות: אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקש; השלישיה; קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מי"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עקירה. שגגה = שכחה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחר/ים בתושבע"פ.

בְּנֵי־לֵעֵלִי מִקֶּרֶךְ וַיִּדְּיחוּ אֶת־יִשְׁבִּי עֵינֵם לֹא־מֵרַגְלָה וְנִעְבְּדָה אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם: מזה להלן עבודת כוכבים, אף כאן עבודת כוכבים.

[רמב"ם מתנות עניים פ"י, ה"ג] כל המעלים עיניו מן הצדקה הרי זה נקרא בליעל כמו שנקרא עובד עכו"ם בליעל,

(לימוד י) **[כתב עת נזר התורה יג, תשס"ו, פז – קכד] [תוספתא ע"ז פ"ד, ה"ה] דרש דוד כל המניח ארץ ישראל בשעת שלום ויוצא כאילו עובד עכו"ם שנאמר (ירמיהו לב,מא) ונטעתיים בארץ הזאת באמת בכל-לבי ובכל-נפשי: וכן הלשון בתו"כ [יערות דבש חלק ב דרוש ה] וכבר אמרו [כתובות קו ב] כל הדר בחוץ לארץ כאילו עובד עכו"ם,**

(לימוד יא) **[רשימות שיעורים (רי"ד סולובייצ'יק) מסכת יבמות ו,א] בפשטות דין המחלל שבת בפרהסיא כאילו עובד עכו"ם ונעשה מומר לכהת"כ (לכל התורה כולה) חל רק כשהגברא עשה מלאכה בשבת,**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טור"ל) כי מצוותות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התש"א – התשפ"א; תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק ו – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנח רביע – 4; זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשאא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושב"ע"פ.

1.11 שמות יתרו יחא, (התשפ"א) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כד: טעם תחתון לא-תעשה להך פסל וכל-תמונה בטעם תחתון

אשר בשמים מפעל ואשר בארץ מתחת ואשר בפנים מתחת לארץ:

[מכלילתא דרבי שמעון בר יוחאי פ"כד]

(שמ' ית' כד), לא-תעשה שמה תאמר אעשה צורה ואעבוד אותה ת"ל **לא-תעשה** יכול צורת אדם ת"ל (דב' וא' ד, טז) **תבנית זכר או נקבה** יכול צורת אבן ת"ל (וי' בהר כ"ו, א) **ואבן משפית** יכול צורת עץ ת"ל (דב' שפ' טז, כא) **לא-תטע להך אשרה פליעץ** יכול צורת דג ת"ל (דב' שפ' ד, יח) **תבנית פלדגה** יכול צורת עוף ת"ל (דב' שפ' ד, יח) **אשר תעוף בשמים** יכול צורת בהמה ת"ל (שם) **תבנית פלדגמה** יכול צורת מלאכים ת"ל **אשר בשמים מפעל** יכול תהום וחושך ת"ל **ואשר בפנים מתחת לארץ** יכול הבוכיא (בבואה במים או במראה) ת"ל **ואשר בפנים** יכול צורת סרסורירין (מין שד שבמים, או צורות המצטרות בדעתו של אדם הנראים לעינינו בחושך) ת"ל **ואשר בפנים** יכול צורת חמה ולבנה כוכבים ומזלות ת"ל (דב' שפ' ד, יט) **ופריתשא עיניך השמימה** **לא-תעשה להך** מלמד שכל העושה ע"ז לעצמו עובר משום שמים משום **לא-תעשה ומשום להך** **פסל** אין לי אלא פסל כשהוא אומר **וכל-תמונה** לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות. **אשר בשמים** לרבות שמים עצמם. **מפעל** לרבות מלאכי שרת **ואשר בפנים** לרבות הרים וגבעות נחשים ועקרבים. **מתחת** לרבות את התהומות. **ואשר בפנים** לרבות את חיות הים ואת הדולפנין. **מתחת** לרבות את השלשולין. **לארץ** לרבות ארץ עצמה. כשהוא אומר **כל-תמונה** לא בדמותן ולא בדמות בכואה שלהן ולא בדמות חיות רעות ולא בדמות חיות שלמעלה אם סופיני לרבות כולן מה ת"ל **פסל** אלא אם אתה עושה כן נמצאת פוסל עולם ממני והריני פוסל עולם ממך.

(שמ' ית' כד), ואשר בפנים – מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים העשויה להתרחב כנאמר ב-**[מכדרשב"י]** ... יכול הבוכיא (בבואה במים או במראה) ת"ל **ואשר בפנים** יכול צורת סרסורירין (מין שד שבמים, או צורות המצטרות בדעתו של אדם הנראים לעינינו בחושך)

ת"ל **ואשר בפנים**, לרבות הרים וגבעות נחשים ועקרבים. לרבות את חיות הים ואת הדולפנין.

(שמ' ית' כד), מתחת – מרכא בתפקיד רבוי בלי קשר לסלוק שאחריו כנאמר ב-**[מכדרשב"י]** לרבות את התהומות. ... את השלשולין.

(שמ' ית' כד), מתחת לארץ – מרכא מרבה, סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות, הגבל עצמך מעשיית כל הנמנים בפסוק כדי שלא תהיה פוסל עולם ממני והריני פוסל עולם ממך, כנאמר ב-**[מכדרשב"י]**.

(דב' שפ' ד, יט) ופריתשא עיניך השמימה

[רש"י] (דב' שפ' ד, יט) ופריתשא עיניך – להסתכל בדבר ולת"ל לב לשוב לטעות אחריהם:

[שפת"ח ע] דק"ל מה דכתיב (דב' שפ' ד, יט) ופריתשא עיניך וגו' משום דנושא עיניו לשמים משום הכי יבא לעבוד אותם. לכן פירש להסתכל כו': [עיקר שפת"ח] ולא יתפרש (דב' שפ' ד, יט) ופריתשא עיניך לדרוש עזר וישע וכמו "אשא עיני אל ההרים" אך יתפרש כמו "שאו מרום עיניכם" פירוש להסתכל ולהתבונן.

ופריתשא – מקף בורר בין משמע הרמת עיניים כפשוטו הסתכלות והתבוננות, ובין דרישה באסטרוולוגין **[ב"ר וישב פז, ד]**
(דב' שפ' ד, יט) ופריתשא עיניך – קדמא ואולא כעין כלל בדרישה באסטרוולוגין המנחשים ע"פ השמימה – רביע עם ארבע פרטים כנאמר ב-**[מכדרשב"י]** צורת חמה ולבנה כוכבים ומזלות, ומתוך כך ח"ו יבוא לעבוד את הגופים האלה.

שמות יתרו כה: לא-תשתחוו להם ולא תעבדם – טעם תחתון (סלוק) מקף מרכא טפחא מונח אתנה

כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פקד עון אבת על-בנים על-שלישים ועל-רבעים לשנאי:

שמות תשא לד, יד: כי לא תשתחוו לאל אחר כי ה' קנא שמו אל קנא הוא:

שמות יתרו כ"י: ויום השביעי שבתו לה' אלהיך לא-תעשה כל-מלאכה אתה ויבנה ויבנה ויבנה עבדך ובאמתה ובהמלה וגרש אשר בשעריך:

שמות ויקהל להג: לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: פ

על הפסוק **(שמ' ויק' להג) לא-תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת:** נאמר "כל דבר שהיה בכלל וצא מן הכלל ללמד לא על עצמו יצא ללמד אלא ללמד על הכלל כולו יצא". מזה למדו שחייב על כל אחת מל"ט מלאכות שעשה בהעלם אחד. ולגבי עבודה זרה עיין **[ירושלמי נזיר פ"ה, ה"א]** רבי זכאי סובר זיבה וקיסר וניסך בהעלם אחד חייב על כל עבודה, ורבי יוחנן חולק.

עיין **[רמב"ם הל' שגגות פ"ז, ה"א]** וזה לשונו: המשתחווה לע"ז וניסך וקיסר וזיבה בהעלם אחת חייב ארבע חטאות, היינו **[רמב"ם שם]** פסק כרבי זכאי (אף שרבי זכאי לא הזכיר את המשתחווה, אבל זה כלול). אמנם המעיין ב-**[בבלי סנהדרין סב, א]** יראה איפכא, וז"ל: תני רבי זכאי קמיה דרבי יוחנן: זיבה וקיסר וניסך והשתחווה בהעלם אחד - אינו חייב אלא אחת. אמר ליה (ר' יוחנן לר' זכאי): פוק תני לברא (צא ולמד כך בחוץ, במשמע תחוק דברך!) ז"א שבבבלי מובאת דעת ר' יוחנן שחייב על כל אחת ואחת מארבע פעולות שעשה בהעלם אחד.

ורב יוסף סבר כר' יוחנן ורב אמי סבר כר' זכאי (בבבלי), וכתב ה-**[כסף משנה שם ברמב"ם שג' ז, א]** אביי דבתראה פליג עליי על רב אמי, הילכך קים ליה הלכתא כר' יוחנן. והנה בסוגיה בירושלמי מובאים ארבעה טעמים מדוע בע"ז לא חשיב כ"דבר שהיה בכלל וצא מן הכלל ללמד לא על עצמו יצא ללמד אלא ללמד על הכלל כולו יצא".

(טעם א) רבי זעירא בשבת כלל (כתוב) במקום אחד ופרט במקום אחר (הפסוק **(שמ' ית' כז) לא-תעשה כל-מלאכה** בפר' יתרו, והפסוק **(שמ' ויק' להג) לא-תבערו אש** שהוא הפרט נאמר במקום אחר, פר' ויקהל, לכן נחשב הפרט "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל" לעומת זאת בע"ז הווי כלל שהוא בצד פרט שהכל נאמר בפסוק אחד **(שמ' ית' כה) לא-תשתחוו להם ולא תעבדם** ומבאר רבי זעירא אף על פי שגם בע"ז נאמר פרט במקום אחר **(שמ' תשא לד, יד) כי לא תשתחוו לאל אחר** כיוון שאין את למד מצידו אפילו במקום אחר. **(טעם ב) [ירושלמי שם]** חברייא אמרי בשבת כלל ואח"כ פרט ובע"ז פרט ואח"כ כלל (חברייא סוברים אין הבדל בין פרט באותו מקום ובין פרט במקום אחר) אלא כיוון שהפרט בע"ז נאמר לפני הכלל (ב-**(שמ' ית' כה)**) לא דרשינן "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל" ואף שגם בע"ז נאמר פרט לאחר הכלל (ב-**(שמ' תשא לד, יד)**) אך כיוון שב-**(שמ' ית' כה)** הקדים פרט לכלל לא דרשינן באופן של "דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על הכלל"

(טעם ג) [ירושלמי שם] ר' יוסי אמר בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה, ובע"ז כלל בעבודתה ופרט למלאכת הגבוה. פירוש בשבת בין הכלל לא תעשה כל מלאכה ובין הפרט לא תבערו אש נאמרו באותו ענין של איסור מלאכה בשבת. לכן נחשב הפרט "כדבר שיצא מן הכלל ומלמד על הכלל". אך בע"ז הכלל והפרט עוסקים בשני מינים שונים של עבודה. שהכלל **(שמ' ית' כה) ולא תעבדם** נאמר על עבודה שדרך העובדים לעשותה לע"ז זו ואילו הפרט נאמר על עבודת השתחווה שהיא ממלאכות הגבוה מין העבודות שעושים לה' ואע"פ

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטור'ל) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והטורה שבעל-פה, התשפ"ג; **תמצית ההשקפה: אתנה, סלוק = סוף-ספוק** (נקראים קיסרים ותפקידם) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דוקא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; **דוקא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסיף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט, 1; **זקף-קטן** – 2; **זקף-גדול** – 3; **רביע** – 4; **מנח רביע** ... **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי ספוק – הוקש; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא ואלא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), **תלישא-קטנה** = **תרסא** – דרוש בפסוק שיעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור, מחיצה, עירייה, שגגה = שכהה; **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים/אחרים בתושבע"פ.

השתחווה אינה עבודה ממש לגבוה, מכל מקום דרך כבוד היא לעשותה בבית המקדש ועבודה כזאת כשנעשית לע"ז חייבים עליה אף שאין דרך ע"ז זאת (כגון מרקוליס) לעבדה בכך. כיוון שהפרט אינו ממינו של הכלל אינו נחשב כדבר שיצא מן הכלל. **(טעם ד) [ירושלמי שם]** רבי מנא אמר הבערה שלא לצורך יצאת (שהרי הבערה היא בכלל לא תעשה כל מלאכה וכיוון שהפסוק מיותר דורשים אותו במידת "דבר שיצא מן הכלל") אבל השתחוויה לצורך יצאת ללמד על עצמה שאינה מעשה (כלומר הכתוב לא תשתחווה להם אינו מיותר שהוצרך לגופו ללמדנו שאף השתחווה לע"ז חייבים עליה אע"פ שאינה מעשה גמור וכיוון שהוצרך הכתוב לגופו אז אין דורשים אותו במידת "דבר שיצא מן הכלל"). מביא הירושלמי ברייתא המסייעת לרבי מנא **(שמי' מש' כביט) זבן לאלהים יתרה פלתי לה'** **לבדו: יצאת זביחה ללמד על הכל**. (שזביחה יצאה מן הכלל ללמד שכל עבודה הנעשית בפנים חייבים עליה כשהיא נעשית לע"ז אפילו שאין דרך לעובדה בכך). (המשך הברייתא) והשתחווה ללמד על עצמה שאינה מעשה (ואע"פ כן חייבים עליה). שואלת הברייתא או חלף (אולי נאמר שהשתחווה היא זו שיצאה ללמד על הכלל) משיבה הברייתא דבר שהוא מעשה מלמד דבר שאינו מעשה אינו מלמד. ע"כ ארבעה טעמים מדוע **(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם** (לע"ז) לא נדרש במידת "דבר שיצא מן הכלל"

(המשך [ירושלמי שם]) אמר ר' ירמיה הבערה לצורך יצאת ללמד על בתי דינים שלא יהיו יושבים בשבת, מה טעם? נאמר כאן **(שמי' ויק' להג) לא-תבערו אש פכל מושבתכם** ונאמר להלן **(במ' מס' לה, כט) בתי דינים אף מושבות שנאמר כאן (שמי' ויק' להג) הכתוב מדבר**. (אם כן הפסוק **(שמי' ויק' להג)** **לא-תבערו אש** מלמד שאסור להבעיר אש בשבת אף לצורך מיתת בית דין כי מצוות בית דין אינה דוחה את השבת. נמצא שהפסוק **(שמי' ויק' להג) לא-תבערו אש** הוצרך לגופו וכיצד הוא נדרש במידת יצא מן הכלל? עונה **[ירושלמי שם]** אמר רבי שמואל בר רב דומא מכיון דתימר לצורך יצאת כמי שיצאת שלא לצורך ודבר שיצא שלא לצורך מלמד. (עייני במפרשי הירושלמי שנדחקו לפרש מימרא זאת, ונראה לומר **(שמי' ויק' להג) לא-תבערו אש** – זקף-קטן רומז לשני לימודים (א) שלא דנים בשבת, (ב) כל דבר שיצא מן הכלל יצא ללמד על הכלל כולו, ונשארנו עם הלימוד הידוע שהכערה בשת לחלק יצאת וללמד שחייב על כל מלאכה ומלאכה שעשה בשבת בהעלם אחד) אבל לגבי הכתוב **(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם** ה-**[ירושלמי שם]** נוטה מארבעה טעמים לומר שהשתחווה לאו לחלק יצאה אם עשה הרבה עבודות לע"ז בהעלם אחד ויהיה חייב אחד כר' יוחנן ב-**[ירושלמי שם]** ואילו ב-**[בבלי סנהדרין סב, א]** מובא דעת ר' יוחנן כפסק **[רמב"ם]** שחייב על כל מעשה שעשה בהעלם ידיעה.

והטעמים בקצרה הם: (א) בשבת כלל במקום אחד ופרט במקום אחר (ב) בשבת כלל ואח"כ פרט (ג) בשבת כלל בעבודתה ופרט בעבודתה (ד) בשבת הבערה שלא לצורך עצמה יצאת אלא לחלק יצאת. וה-**[רמב"ם שגגות פ"ז, ה"א]** פסק כר' יוחנן בבלי שדרשינן **(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם** לחלק יצאת כמו שמצינו שהבערה לחלק יצאה. ובבלי אין התיחסות לטעמים המובאים בירושלמי שהשתחווה לא לחלק יצאת.

(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם ולא תעבדם – טעם עליון מקף מונח זקא סגול, אפשר שלהסבר תבנית זאת מתאים הפסק הבא **[רמב"ם הל' שגגות פ"ז, ה"א]** וזה לשונו: המשתחווה לע"ז וניסך וקטר וזיבח בהעלם אחת חייב ארבע חטאות, וכן אם פיער עצמו לפעור זרק אבן למרקוליס בהעלם אחת, חייב שתיים, וכן כל כיצא בזה יהא חייב על כל עבודה ועבודה, במה דברים אמורים בשהזיד בע"ז ושגג בעבודות אלו, אבל אם הזיד בעבודות אלו ושגג בע"ז אינו חייב אלא חטאת אחת, כיצד ידע שזו ע"ז ושאסור לעובדה אבל לא ידע שהשתחווה והניסוך עבירה והשתחווה וניסך חייב שתיים, ידע שאלו עבודות הן ואסור לעבוד בהן לא אחר ולא ידע שזו ע"ז לפי שלא היתה של כסף וזהב ועלה על דעתו שאין קרויין ע"ז אלא של כסף וזהב ועבדה בכל העבודות אינו חייב אלא חטאת אחת. **(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם ולא תעבדם** – טעם עליון מקף מונח מרבה לימודים בתבנית הבאה, זקא מונח סגול בתפקיד מוסיף על הענין ממין הענין או גורע ממין הענין מהענין שבו עוסק. הזיד בעבודות ושגג בע"ז חייב חטאת אחת (היינו גורע מהחויב). הזיד בע"ז ושגג בעבודות חייב על כל עבודה ועבודה (מוסיף על החויב). אפשר כי טעם מונח שבאמצע **להם ולא תעבדם** – זקא מונח סגול, מחלק בין מצב שוגג ובין מזיד בעבודות.

שמות יתרו כה: לא-תשתחווה להם ולא תעבדם – טעם תחתון (סלוק) מקף מרכא טפחא מונח אתנה **כי אנכי ה' אלהיך אל קנא פקר עין אבת על בגים על-שלישים ועל-רבעים לשנאי:** **[בבלי מגילה כבב, (וי' בהר כ"ו, א) לא-תעשו לךם אילים ופסל ומצבה לא-תקמו לךם ואבן משפית לא תתנו פארצכם להשתחווה עליה כי אגני ה' אלהיכם: גופא, רב איקלע לכבל בתענית צבור. קם קרא בספרא, פתח - בריך, חתם - ולא בריך. נפול כולי עלמא אנפיייהו - ורב לא נפל על אנפיה. מאי טעמא רב לא נפיל על אפיה? - רצפה של אבנים היתה. ותניא: (וי' בהר כ"ו, א) ואבן משפית לא תתנו פארצכם להשתחווה עליה. עליה אי אתה משתחווה בארצכם, אבל אתה משתחווה על אבנים של בית המקדש. כדעולא, דאמר עולא: לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד. עליה - אתנה מגביל איסור השתחווה דווקא על רצפה של אבן משכית, אבל לא על תחתית אחרת רצפה [רמב"ם עבודה זרה פ"ו, ה"ו] **[בבלי שבועות טז, ב]** כמוכרעו) מצבה שאסרה תורה היא בנין שהכל מתקבצין אצלה ואפילו לעבוד את ה' שכן היה דרך עובדי כוכבים, שנאמר ולא תקים לך מצבה, וכל המקים מצבה לוקה, וכן אבן משכית האמורה בתורה אף על פי שהוא משתחווה עליה לשם לוקה שנאמר **(וי' בהר כ"ו, א) ואבן משפית לא תתנו פארצכם להשתחווה עליה** מפני שהיה דרך עובדי כוכבים להניח אבן לפניה להשתחווה עליה, לפיכך אין עושיין כן לה', ואינו לוקה עד שיפשוט ידיו ורגליו על האבן ונמצא כולו מוטל עליה שזו היא השתחווה האמורה בתורה.**

(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם – טעם תחתון (סלוק) מקף מרכא טפחא, מקף בורר בין השתחווה שהיא לה' על רצפת אבן בעזרה של בית המקדש בפישוט ידים ורגלים, ובין השתחווה שאינה כך ולא חייב עליה. **(שמי' ית' כה) לא-תשתחווה להם** – טעם תחתון (סלוק) מקף מרכא טפחא, בתפקיד כעין סמוכים כעין מידה כ"ב וכ"ג מ"ב מ"ל מידות, מכתוב שחבירו מלמד עליו או הוא מלמד על חבירו. בסיפא של **(שמות יתרו כד)** נמנו עצמים ורוחות שעלולים להיעבד, והשתחווה להם כמו להבדיל לה' בעזרת ביה"מ בפישוט ידים ורגלים, אפילו אינה עבודת אותו ע"ז מחייבת חטאת ובזדון מיתת ביי"ד. **פקד** – תלשא בתפקיד לימוד אלפניו ולאחריו. אלפניו בתפקיד העלם (עקירת) ידיעה = שגגה לכתוב לפניו, **כי** – מונח מרמז ללמוד יותר מפעם אחת את התבנית הבאה **כי אנכי ה' אלהיך אל קנא** – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני לימודים, בסה"כ יש כאן יותר משני לימודים. בתבנית **כי אנכי ה' אלהיך** גרשיים מהפך פשטא בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר. (לימוד א) אינו לוקה על השתחווה שלא כמו לה' בעזרת ביה"מ. (לימוד ב) מוצע לומר ע"פ **[רמב"ם הל' שגגות פ"ז, ה"א]** שב-**[ירושלמי נזיר פ"ו, ה"א]** לר' יוחנן הזיד בעבודות אלו ושגג (= בהעלם ידיעה) בע"ז אינו חייב אלא חטאת אחת (עד כאן להקל), ואילו ב-**[בבלי סנהדרין סב, א]** לר' יוחנן הזיד בע"ז ושגג (= בהעלם ידיעה) בעבודות אלו, מאחת עד כולם שחיטה, קבלה, הולכה, זריקה, והשתחווה, ועבודה המיוחדת לע"ז שהזיד בה. ורבי זכאי סובר להפך מר' יוחנן.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (סטור"ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשפעות: **תנ"ך**, **סלוק** = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תבר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' ששנויה לגזול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תבר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תבר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקא – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסקא – סדור שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; זקא-רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4 ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיררה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע"פ.

1.12 שמות יתרו יחא, (התשפ"ב) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כה: לא-תשתחנה להם ולא תעבדם (עד כאן הבדל בין טעם עליון לטעם תחתון)

כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא פקד עון אבת על-בנים על-שלשים ועל-רביעים לשנאי:

(שמי' ית' כה), **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא**

[מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ו]

(שמי' ית' כה), **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא**. [וכי אני אלוה של קנאה], אני שליט בקנאה ואין קנאה שולטת בי. אני שליט בנומה ואין

הנומה שולטת בי, שנאמר (תה' קנאד) הנה לא-יגנום ולא יישן שומר ישראל: - דבר אחר (שמי' ית' כה) **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא**,

בקנאה אני נפרע מהם מן עבודה זרה, אבל רחום וחונן אני בדברים אחרים.

(שמי' ית' כה), **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא** – כי - מונח מרמז שאפשר שיש למודים אחרים על תבנית הטעמים עד לזקא-קטן (אפשר

שזה שני למודים בכל פעם).

(שמי' ית' כה), **אל קנא** – זקא-קטן מרמז לשני לימודים (א) **אנכי ה' אל ה'יה** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר כמו

שנדרש ב-**[מכילתא דר"ש שם]** בקנאה אני נפרע מהם מן עבודה זרה, אבל רחום וחונן אני בדברים אחרים.

(ב) (שמי' ית' כה), **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא** – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, (ראה במקום אחר במאמר)

שבעברית ע"ו הבורא מעניש רק את העובד ואינו צובר עבירה זאת גם כדי להעניש את הדורות הבאים אם גם הם ע"ז. בעבירות

אחרות מדור לדור יש צבירה של העבירה כדי להעניש את הצאצאים.

[מדרש תהלים (שוחר טוב; בובר)] (תהלים גא) מזמור לאסף אלו אלהים ה' דבר ויקרא ארץ ממזרח-לשמש עד-מבאן: ...

אמר להם (ר' שמלאי) שלשתן (אלו אלהים ה') שם אחד, כאינש דאמר אומנון בניין ארכיטקטינן. ולמה הזכיר כאן שמו של הקדוש

ברוך הוא שלש פעמים, מלמד שבשלושה שמות ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, כנגד שלש מדות טובות שבהן נברא העולם,

בחכמה ובתכונה ובדעת, שנאמר (משלי ג'ט) ה' בַּחֲכָמָה יִסְדָּרְאָרְצָא כֹּהֵן שְׁמַיִם פְּתוּבָהּ: (משלי ג'ט) בְּדַעְתָּו תְּהוֹמָתוֹ נִבְקַעְתּוּ אֲשַׁחֲקִים יִרְעַפְיִטְלָא:

(שמי' ית' כה), **כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא** – מהפך פשטא מרמז (א) להוציא את הכתוב מפשטו של קנאת הבורא לכבודו מפני ע"ז

שאינה אלא המצאה של עובדיה, אלא מקנא לכבוד יריאיו, עם ישראל, שהם בבחינת כלת הבורא, ועובדי ע"ז מתנשאים עליהם

ומפתים את ישראל להמיר את ה' בע"ז. על הכחשת הבורא ופגיעה בכלת ה' הבורא מענישים. כנאמר ב-**[מכילתא דר"ש שם]** וכי

אני אלוה של קנאה, ע"פ **[תו"ש קנו - קס]** הבורא י"ש, ששלושה משמותיו ה' אל ה'יה אל מצוינים בכתוב, ברא את הבריאה וראוי

לעבוד בה את מי שבראה, ואין ראוי לעבוד בה להמצאה של עובדיה, שטוענים בדעה כוזבת שמישהו אחר מלבד הבורא ברא את

הבריאה, או שהיא חומר קדמון. (נגד שני העיקרים של הרמב"ם).

(שמי' ית' כה), **פקד עון** – תלישא-גדולה (תלשא) אפשר שמשמש בלימוד אלפניו ולאחריו בתפקידי תלשא. ע"פ **[אור החיים]** אפשר

שהלמוד אלפניו על **(שמי' ית' כה) כי אנכי ה' אל ה'יה אל קנא** בתפקיד שיעור ב"ארכ אפים" עד דור ב, ג, ד ובתפקיד כעין מחיצת שכהה

אולי שגגה הוא. אבל אחרי ג' דורות זה בגדר חזקה ודור ד' פרצו שיעור "ארכ אפים" והשרישו בקליפה.

[אור החיים] (שמי' ית' כה) פקד עון אבת וגו'. פירוש לצד כי אמר שהוא קנאי ברוך הוא **(אל קנא)** הכתוב לפני כן) וידוע הוא כי הקנאות

תפעיל סמוך לדבר המתקנא עליו ורואים אנו הכחשת הדבר חס ושלום כמה וכמה מרדו ופשעו ועשו והצליחו ולא ננעה יד הקנאי, לזה אמר **(כה) פקד** פירוש

ואם ראית הפכיות הקנאה דע כי אני פוקד פירוש זו היא מדתי שאין אני נפרע מעושי רשע מיד ומאריך אפי עד דור ב' וגו' וד' פירוש

לפעמים. ואין אני מאריך אפי אל אלא עד זמן זה, והטעם כי אם היה ה' מתקנא לאדם תכף אין קיום לנבראים, לזה מתחכם ה' לעושי

רשעה ומעלים אני מלאבדם בעולם הזה כדי שיקומו בניהם אולי יטיבו דרכיהם ונמצא עולם קיים בהם, גם יועיל לאבות לזכותם

בעולם הבא כאומרם (סנהדרין ק"ד א) ברא מזכה אבא, ואם דור ב' התעבדו כמעשה אבות אז יפקד עליהם עון אבותם אדם ימקו, ועיין ישנו לקנאות רשע האב בפרעון הבנים. ולפעמים יוסף ה'

להאריך אפו גם לדור ג' ותולה להם עד דור ג' לטעם עצמו האומר וכשרישעו יפקד עליהם וכו', ולפעמים יוסף גם כן להאריך אפו גם לדור ג'. אבל דור רביעי אין עוד תקוה להם כי הושרשו בקליפה

לא ינתקו ממנה ובערה בס קנאת ה' עונם ו-**עון אבת** אבות אבותם מדור ראשון יחרב, והטעם כי כולם בחינת רע שלשלת אחת.

ואשכילך כי בערך האדון ברוך הוא אפילו כשיאריך אפו עד דור רביעי יקרא מיד, כי ג' וד' דורות הם ג' מאות שנה ויומו של הקדוש

ברוך הוא אלף שנה וכמו שיאמר תכף ומיד בערך האדם ו' וז' שעות כמו כן יהיה בערך האדון ג' מאות שנה. ובוזה תמצא ישוב טעם

למה האריך ה' לומר על ועל ולא אמר בדרך כלל פוקד עון עד רביעים כאומרנו בעושה חסד לאלפים, כי ישנתה זה מזה והבן ועיין

בסמוך:

ודע כי התכונות דבר זה שאין ה' מתקנא בעושי רשע הוא דבר מבחיל ומה גם רשע מאריך ברשעתו ומצליח ברום ההצלחות,

והמשכיל בגדר אשר גבל הבורא שהוא לד' דורות יצדיק משפט ישר, והוא שאמר אסף (תהלים ע"ג) אבינה לאחריתם פי' אחרית

קצבת הדורות אשר קצב ה'. ודע כי כח בחי' הרע ישנו עד ד' דורות ולא יפרע ה' מדור ה' עון אבות הראשונים שהוא חמישי להם מה

שארין כן בחינת הטוב שתגדל עד אלף ואלפים:

[תורה תמימה] (שמי' ית' כה) פקד עון אבת – כתוב אחד אומר **פקד עון אבת על-בנים** וכתוב אחד אומר **(דב' תצא כד, טז) ובנים**

לא-יומתו על-אבות, הא כיצד, כאן כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (טט: או פקד), כאן כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם ^(ל)

[ברכות ז' א']: (טט: ולזה מתאימה נבואת **יחזקאל יח, ד, כ**) **הַגִּפְשׁ הַהֲטָאת הָיָא תְּמוּת: הַמְצוּטַת בַּהֲסַבְרָא הַבָּא שֶׁל תו"ת)**

(דב' תצא כד, טז) לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על-אבות איש פקטאו יומתו: **ס**

[תו"ת הערה לה] נראה דלכן נראה לו לדרוש כן, משום דהפסוק שלפנינו מורה מפורש דאירי כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם,

שהרי סיים **(שמי' ית' כה) לשנאי**, כלומר שהם רשעים.

ודע דכפי הנראה גם בעון האם בנים מתים, וקצת ראיה לזה אפשר להסמך מ-**[ר"ה י"ח א']** דאיתא שם דרבא היה חי ארבעין שנין

משום דאתא מבית עלי [שלא האריכו ימים אף הצדיקים שבתוכו, יעו"ש] ופירש"י אף על פי דרבא לאו כהן היה ובית עלי כהנים היו,

שמא אמו מבית עלי הוית, עכ"ל, הרי דנתפסים גם בעון האם, וכן משמע מפסוק **(דה' קט, יד) וַיִּזְכְּרוּ עוֹן אֲבוֹתֵינוּ אֵלֵינוּ וְהִטַּאת אִמּוֹ**

אַל-תִּמְחוּ: (תה' קט, טו) יִהְיוּ נִגְדֵיהֶּ תְּמִיד וַיִּכְרַת מֵאָרֶץ זָכָרָם: ומבואר כמש"כ:

[תורה תמימה] (שמי' ית' כה) פקד עון אבת - א"ר יוסי בר חנינא, משה רבינו גזר גזירה ובה נביא ובטלה, משה אמר **פקד עון אבת**

על-בנים ובה יחזקאל ובטלה, שנאמר **(יחזקאל יח, ד, כ) הַגִּפְשׁ הַהֲטָאת הָיָא תְּמוּת: [מכות כד, א]:**

[תו"ת הערה לו] צ"ל דס"ל להדרוש הזה דלא כל הדברות שמעו ישראל מפי הגבורה ורק אנכי ולא יהיה לך ויתרם ע"י משה,

כמבואר לעיל בתחלת הפרשה, דאל"ה קשה מ"ש משה אמר, ועיין במהרש"א שהתעורר בזה, דלפי דרשה הקודמת דיש חלוק בין

אוחזין מעשה אבותיהם ובין כשלא אוחזין א"כ אין צריך לומר שבטלה יחזקאל (יש לומר שלא ביטל) אלא דאירי כשאין אוחזין מעשה

אבותיהם, וכתב דקרא דאוחזין מעשה אבותיהם (לא נענשים), עכ"ל. ודבריו מופלאים, שהרי מפורש אמר

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטרול) כי במצוות האמתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשפ"א – תמצית ההשערות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרשא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקר – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק 1 – סדור שנהלוק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מנחג רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואלא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ו"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט, תלישא-קטנה = תראא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא/אם אחר/בתושבע"פ.

שם ביחזקאל אביו כי עשק עשק גזול וגו' והנה מת בעונו ואמרתם מדוע לא נשא הבן בעון האב והבן משפט וצדקה עשה את כל חקותי שמר וגו' הנפש החוטאת היא תמות, הרי מבואר מפורש דאיירי כשאין אוחזין מעשה אבותיהם, וא"כ לפי"ז יותר קשה קושיית מהרש"א (או למה נדרש שיחזקאל ביטל?).

ומה שנראה בזה, כי הנה אמרו בספרי פ' תצא עה"פ (דב' תצא כה,טו) לא יומתו אבות על-בנים ובנים לא יומתו על-אבות איש בקטא וימתו: ס, פריך בספרי מה ת"ל עוד איש בקטא וימתו אחרי שפירש מקודם לא יומתו אבות על-בנים וגו' (סיום הפסוק נראה כיתר לאור המסקנה העולה מהנאמר קודם), אלא גדולים (מבוגרים) מתים בעון עצמם, קטנים מתים בעון אבותם, ומדייק כן מלשון איש שמורה על גדול, ע"כ. מבואר מזה דלולא (אם לא היית) דרש גדולים וקטנים (אי) היה מיותר כל המאמר איש בקטא וימתו: וא"כ בפסוק יחזקאל דכתבי, (יחזקאל יח,ד,כ) הגפיש החטאת היא תמות, ושם נפש כולל גם קטנים כמבואר ב- [סנהדרין פ"ד ב'] כל מכה נפש, נפש אפילו קטן משמע, קשה וקושיית הספרי מה ת"ל (יחזקאל יח,ד,כ) הגפיש החטאת היא תמות, אלא ודאי דבא להורות דבכל אופן רק (יחזקאל יח,ד,כ) הגפיש החטאת היא תמות בעצמה ולא קרובה (היינו ילדיה), ואפילו אם (ילדיו של החוטא) אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (או יענשו על עצמם ולא על מעשה של אביהם), וזה ע"כ שביטל יחזקאל גזירת משה:

(יחזקאל יח,ד) הן פלה-הנפשות לי הנה גפיש האב וגפיש הבן ליהנה הגפיש החטאת היא תמות: ס (יחזקאל יח,כ) הגפיש החטאת היא תמות פן לא-ישאו בעון האב ואב לא ישא בעון הצדיק עליו תהיה ורשעת רשע עליו תהיה: ס (שמ' ית' כה) פקד עון אבות על-בנים ועל-רבעים לשנאי (שמ' ית' כה) פקד – תלישא-גדולה (תלשא) אפשר שמשמש בלימוד אלפניו ולאחריו בתפקידי תלשא. אפשר שבלמוד לאחריו מרמז לעקירת גזרת משה ע"י יחזקאל הנביא.

(שמ' ית' כה) פקד עון אבות על-בנים ועל-רבעים – תבנית הטעמים בכתוב זה מרמזת לשני למודים. (א) (שמ' ית' כה) אבות על-בנים ועל-רבעים – דרגא תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים, הקשורים לנושא, שעל כל אחד מהם חלה אותה (הלכה א). פקד מעניש בנים גם על עון – קדמא במשמע קדום, אפילו על מעשי אב ו/או אם קדומים רשעים (ראה לעיל [אור החיים]), כגון כהני בית עלי בגלל מעשי פנחס וחפני בני עלי שלפני ה' היו גרועים מאד (מנעו פריה ורביה, ביזו את הקדשים), ובדרך כלל אם הבנים אוחזים בדרך אבותיהם הרשעים.

(ב) (שמ' ית' כה) על-בנים על-שלישים ועל-רבעים – תביר מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים, הקשורים לנושא, שעל חלקם לא חלה (הלכה ב). וזה מה שהביא [תורה תמימה] (שמ' ית' כה) פקד עון אבות – א"ר יוסי בר חנינא, משה רבינו גזר גזירה ובא נביא ובטלה, משה אמר פקד עון אבות על-בנים ובא יחזקאל ובטלה, שנאמר (יחזקאל יח,ד,כ) הגפיש החטאת היא תמות: (1) [מכות כד,א]: אלא ודאי דבא להורות דבכל אופן רק (יחזקאל יח,ד,כ) הגפיש החטאת היא תמות, (היינו ילדיה), ואפילו אם (ילדיו של החוטא) אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם (או יענשו על עצמם ולא על מעשה של אביהם),

(שמ' ית' כה) לשנאי – סלוק בטעם תחתון, אתנה בטעם עליון ושניהם בתפקיד הגבלה. ב- (הסבר א) הפקידה חלה רק עם הדורות הבאים הם עברינים ברצף. אבל אם הם מסורגין (דור חוטא דור זכאי) לא תחול פקידת עונש. ב- (הסבר ב) הפקידה לדורות הבאים לא חלה בעובד עבודה זרה. [תורה שלמה קעא] בזמן שתופסין מעשה אבותיהן [מכילתא דרשב"י]

(הסבר א) [מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ו] [מדרש תנאים, (דב' וא' ה,ט)] (שמ' ית' כה) פקד עון אבות על-בנים. בזמן שאינן מסורגין או בזמן שהן מסורגין, הא כיצד רשע בן רשע בן רשע; רבי נתן אומר, קוצץ בן קוצץ בן קוצץ. כיון ששמע משה את הדבר הזה, (שמ' תשא לה,ה) וימחר מלשה ויקד ארצה וישתחו: אמר, חס ושלום, אין בישראל רשע בן רשע בן רשע.

(הסבר ב) [ספרי במדבר פרשת שלח פיסקא קיב] ר' ישמעאל אומר (במ' שלח טו,לא) עונגה בה: למה נאמר לפי שהוא אומר (שמ' ית' כה) פקד עון אבות על-בנים יכול אף ע"ז תהא נפקדת (שמ' ית' כה) על-בנים על-שלישים ועל-רבעים ת"ל (במ' שלח טו,לא) עונגה בה: בה עון תלוי ואין נפקדת לא על בנים ולא על שלישים ולא על רבעים. (במ' שלח טו,לא) כי דבריה ביה ואת-מצותו הפר הכרתו תכרת הגפיש ההוא עונגה בה: פ

(שמ' ית' כה) על-בנים על-שלישים ועל-רבעים – מקף מקף מקף, כל מקף בורר בין פקידת הדורות הבאים על עבודה זרה של האב ובין פקידה על על עבירות אחרות. ומסיק ב- [ספרי שלח קיב] שאין פקידת דורות הבאים על ע"ז של האב. (שמ' ית' כה) על-בנים על-שלישים ועל-רבעים – מקף מקף מקף, כל מקף בורר בין האם הדור הזב חוטא כמו האב ואז הוא מצורף לחייב האב והדור ובין שהדור אינו חוטא ומפסיק את צבירת החיוב שהחלה באב החוטא.

[תו"ש קעא] לא-תשתחנה... לשנאי נאמר בפסוק זה ארבעה לאוין למה כנגד ארבע מלכיות אמר הקב"ה לישראל ראו שלא יטעו אתכם לא תעשה כך לא תעשה כך למה שאני עתיד ליפרע מהן (בבל, מדי, יון, אדום). ... ואח"כ (שמ' ית' כה) ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: מכאן אתה למד שאין הקב"ה משרה שכניתו בציון עד שהוא נפרע מן האומות וכן הוא אומר (ויאל ד,כא) ונשיתי דגם לא-נשיתי ונה' שכן בציון: [מכדרשב"י]. (שמ' ית' כה) פקד עון – תלשא כשעור עולה בגי' קפ"ד ועוד קכ"ו בסה"כ ש"י עולמות שחר יראי ה'

שמות יתרו כו: ועשה חסד לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי: ס (שמ' ית' כה) ועשה חסד לאלפים – בטעם עליון מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות למוד אחד יוצא מהפשט. (למוד א) [תורה תמימה] (שמ' ית' כה) לאלפים לאהבי - תניא, ר' שמעון בן אלעזר אומר, גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, שזה תלוי (דב' וא' ז,ט) לאלף דור וזה לאלפים דור, הכא כתיב לאלפים לאהבי ולשמרי מצותי והתם כתיב (דב' וא' ז,ט) ולשמרי מצותו מצותיו לאלף דור (17) [סוטה ל"א א']:

(דב' וא' ז,ט) ונדעתי פיר' אלהיך הוא האלהים האל הנאמך שמר הפרית והחסד לאהבי ולשמרי מצותו מצותיו לאלף דור: [תו"ת הערה לח] ואף על פי דגם שם כתיב (דב' וא' ז,ט) ולשמרי מצותו מצותיו לאלף דור, אך האי דריש לדסמין ליה והאי לדסמין ליה, כאן סמוך לאלפים לאהבי והתם סמוך אלף דור לשמרי מצותי, והפי' מאהבה ומיראה היינו מאהבת המקום ומיראת המקום, שאימתו ומוראו וגדולתו מוטלת עליו, אבל אין הפי' מאהבת השכר ומיראת העונש, דזו מדה פשוטה היא ולא יתכן שישבח הכתוב בזה:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשס"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: אתנן, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרקה – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקף- בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות, פסק ו – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, ו; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרש"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצגת נושא ולימוד פרטיו בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה. עמירה. שגגה = שכהה; פוזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושבע"פ.

(למוד ב) [מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ו] [מדרש תנאים, (דב' וא' ה,ט)]

... כשם שמידת פורענות לארבעה דורות, כך מדת הטוב לארבעה דורות(?) , תלמוד לומר **לְאַלְפִים**. אי לאלפים, שומע אני מיעוט

אלפים שנים, תלמוד לומר (דב' וא' ז,ט) **לְאַלְף דָּוָר**: לאין חקר ואין מספר.

(שמ' ית' כו) **לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי**. **לְאַהֲבֵי**, זה אברהם אבינו וכיוצא בו; **וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי**, אלו הנביאים והזקנים. רבי נתן אומר,

(שמ' ית' כו) **לְאַהֲבֵי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי**, אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות. מה לך יוצא ליהרג, על שמלתי

את בני, מה לך יוצא לישרף, על שקראתי בתורה, מה לך יוצא ליצלב, על שאכלתי המצה, מה לך לוקה מאפרגל, על שנטלתי את

הלולב; ואומר **(זכריה יג)** **אֶעֱרֹךְ הַפִּי בֵּית מִאֲהָבֵי**: מכות אלו גרמו לי ליאהב לאבי שבשמים.

מוסבר מהסוף להתחלה. **(שמ' ית' כו)** **וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי** – מרכא מרבה סלוק מגביל, בסה"כ רבוי הגבלות לקיום מצוות שהטילו

האומות השולטות על עם ישראל. אבל ישראל **אַהֲבֵי** – טפחא ללא מרכא לפניו בתפקיד שנוי, לא נכנעים ומאהבת הרוממות של ה'

נותנין נפשם על המצות. ולכן ה' **וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאַלְפִים** רבים של שנים **לְאַהֲבֵי** ליאהב לאבי שבשמים. חיי נצה בזיו השכינה.

(זכריה יג) **(ו) וְאָמַר אֵלָיו מַה הַמִּפְקֹת הָאֵלֶּה בְּיַד יְהוָה וְאָמַר אֶעֱרֹךְ הַפִּי בֵּית מִאֲהָבֵי** :

(שמ' ית' כו) **וַעֲשֵׂה חֶסֶד** – בטעם תחתון (סלוק) מרכא טפחא, כעין מדת סמוכים (מדה כב וכג מל"ב מדות) כתוב המלמד על חבירו או

כתוב שחבירו מלמד עליו. וזה הלמוד שמובא ב-**[תורה תמימה]** **(שמ' ית' כו)** **וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאַלְפִים** - מרובה מדת הטובה ממדת

פורענות על אחת חמש מאות, במדת הפורעניות כתיב **(שמ' ית' כה)** **פָּקֹד עֲוֹן אָבֹת עַל-בָּנָיִם עַל-שְׁלֵשִׁים וְעַל-רַבְעִים** ובמדת הטובה הוא

אומר **(שמ' ית' כו)** **וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאַלְפִים** ⁽⁷⁾ **[תוספתא סוטה פ"ד]: [תו"ת הערה לז] ועיין ב-[תוס' סוטה י"א א'] ולפנינו ב-[בר' נח**

ז,יא] וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טסור"ל) כי במצוות האמנותי – החלים ק"ט, שם; טעמי המקרא והתורה שבעל-פה, התשפ"א – התשפ"ג; **תמצית ההשערות**: **אתנה**, **סלוק** = **סוף-פסוק** (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל; **מונח** – רבוי; **מהפך פשטא** – מוציא מפשט; **מרכא** = **מאריך**, **רבוי**; **דרגא** – **מצרף**; **תבר** – מחלק, **ממעט**, **לא ממש**; **טרחא** – שנוי משמעות, **רבוי מתפשט**; **מרכא טפחא** – קב' שעשויה לגזול, יתור לרבות, **מכל מקום**; **דרגא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שממעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; **מקף** – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; **פסק** – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; **זקף-קטן** – 1; **זקף-גדול** – 2; **זקף-רביעי** – 3; **מונח רביעי** – 4; **זקף-קטן** ... **זקף-קטן** בחצי פסוק – היקף; השלישיה: **קדמא** – סדר קדימות; **אולא** = **גרש** = **גרשייב** – יוצא מהענין; **קדמא ואולא** – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא לימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט); **תלישא-קטנה** = **תראא** – דרוש בפסוק שיעור. **מחיצה**, **עיריה**, **שגגה** = **שכחה**: **תלישא-גדולה** = **תלשא** – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. **מחיצה**, **עיריה**, **שגגה** = **שכחה**: **פזר** – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

1.13 שמות יתרו יחא, (התשפ"ב) (בהשתתפות נחלת יעקב)

שמות יתרו כז: לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה ה' את אשר-ישא את-שמו לשוא: פ

בפסוק זה טעם עליון הוא גם טעם תחתון. הצגת ההשערה מה מלמדות תבניות הטעמים בפסוק:

(שמ' ית' כז) את-שם-ה' – מקף מקף בתפקיד בורר (א) **בין** שמות וכינויי ה' מה יוגדר שם או שמות או כינויים שחל עליו או חלים עליהם

לא תשא ... לשוא **ובין** שם או שמות או כינויים שלא חל עליו או לא חלים עליהם **לא תשא ... לשוא**

בורר (ב) **בנסיבות** שבם נאמר שם או שמות או כינויי ה' שחל עליו או חלים עליהם **לא תשא ... לשוא**

נסיבות: **(שמ' ית' כז) לא תשא** – משמעו כאן לא תשבע וב-**[מדרש חפץ]** לא תשבע ולא תברך ברכה שאינה צריכה. צ"ע האם הלאו

ועונשו-כפרתו חל על שבועה מדאורייתא בלבד או גם על שבועה מדרבנן: כלל הברכות הן מרבנן כמוסבר ב-**[תורה תמימה]** פרט לברכת המזון שהיא מדאורייתא וצ"ע האם גם בה חל הלאו והעונש. ובברכת השם בזדון ובהתראה העונש בסקילה. וצ"ע על אזכרות השם בלמוד התורה שבכתב ושבעל-פה, תפילות שונות, פיוטים, ומי קובע שבאלה מותר ובאחרים אסור ומה עונשם כדי לכפר. ויש אסור אזכרה של שמות מסוימים בלעז, ותדירות המשתנה לפי הענין, וברכות שלא במקומם או בטעות. **[תורה שלמה קפז]** ... במסכת כלה רבתי (הוצאת היגר ע' 173) לא תשא את שם ה' א' כיצד כגון המברך ברכה שאינה צריכה. בכת"י ילקוט אור האפלה לא תשא זה המברך ברכה שאינה צריכה והמוציא שם שמים לבטלה שאין כתיב לא תשבע אלא לא תשא. וכן הוא בכת"י מדרש החפץ ולמה אמר לא תשא ללמדך שאף המברך ברכה לבטלה או המזכיר שם שמים ללא צורך עובר בלא תעשה ומבואר ממאמרים אלה שבכמה שאינה צריכה אסורה מן התורה כמו מוציא שם שמים לבטלה וראה לקמן קפח-ט וכן נראה שיטת הגאונים שיש בברכה לבטלה איסור דאורייתא בתשובת הגאונים לרב האי גאון שערי תשובה סי' קט"ו. ... תשובת ר' נטרונאי מוציא שם שמים לבטלה הוא והיית מלקות.

[תורה תמימה] (שמ' ית' כז) לא תשא - ר' יוחנן וריש לקיש דאמרי תרווייהו, כל המברך ברכה שאינה צריכה עובר משום **(כז) לא**

תשא ^(ט) **[ברכות לג א']**: **[תורת לט]** כגון שאוכל ויודע שיאכל עוד, ובכ"ז מברך באמצע הסעודה, או שמשיח בין שחיטה לשחיטה כדי שיברך על כל שחיטה בפני עצמה, והוי כנושא שם שמים לבטלה, ועי' בתוס' ר"ה ל"ג א' דדרשה זו היא אסמכתא ועיקר איסור זה הוא מדרבנן, משום דהא עכ"פ הוא מברך, וכ"כ הרא"ש פ"ק קדושין. והמג"א סי' רט"ו כתב דמרמב"ם פ"א הט"ו מברכות משמע דהוי דאורייתא, אבל אנכי לא מצאתי כל הכרח לזה בדבריו, ונ"ל עוד ראייה דהוי אסמכתא בעלמא משום דעיקר הפסוק איירי שלא ליטבע בשם ה' לשוא כפי שיתבאר בדרשות הבאות:

(כז) לא תשא - [מכאן דתשא הוא לשון שבועה] ^(ט) **[שבת ק"כ א']**: **[תורת מן]** ר"ל במקום שמורה על ענין שבועה, כמו (ישעיה ג') ישא ביום ההוא לאמר לא אהיה חובש, וכן כוונת הפסוק (פ' האזינו) כי אשא אל שמים ידי הוא ענין שבועה, וכאן משמע ליה דקאי על שבועה משום דאם להזכיר השם לבטלה באין כל תועלת ותכלית הרי זה כעין מגדף שלא נחשבה אצלו קדושת השם, וגם במקום אחר הוא מוכרע ולא תשבע בשמי לשקר, ומה שהוציא ענין שבועה בלשון לא תשא הוא משום דבכלל הנשבע בדבר הוא מחשב אותו הדבר למרום ונשא עד שמאמת ענינו בו:

הכתוב **(שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך** מרמז לשתי תבניות טעמים ומזה לשני ענינים.

(ענין א) (שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים ל-(ענין א) אזכרת שם שמים לבטלה, והשונים בהלכותיהם ביחס ל-(ענין א)

(ענין ב) (שמ' ית' כז) תשא את-שם-ה' אלהיך – תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים ל-(ענין ב) וחלקם ממועטים מ-(ענין ב). **(שמ' ית' כז) לשוא** – אתנח בתפקיד הגבלה, צריך הגדרת "לשוא" שבה יחול הלאו.

(שמ' ית' כז) כי – מונח מרבה למודים בתבנית הטעמים שאחריו **לא ינקה ה'** – מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן מרמז לשני למודים, מהפך פשטא מרמז שלפחות אחד מהלמודים יוצא מהפשט.

[מכילתא דרבי ישמעאל יתרו - מסכתא דבחדש פרשה ז] (שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא. אף שבועת שוא היתה בכלל **(וי' ה'ז) או נפש כי תשבע לבטא בשפתים**, והרי הכתוב מוציאה מכללה ומחמיר עליה ופוטרה מן הקרבן. וכשם שהיא פטורה מן הקרבן, כך תהא פטורה מן המכות, תלמוד לומר **(שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא כי לא ינקה, מכלל קרבן יצאת מכלל מכות לא יצאת.** - דבר אחר, **(כז) לא תשא** למה נאמר, לפי שהוא אומר **(וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר**, אין לי אלא שלא ישבע, מנין שלא יקבל עליו להשבע, ת"ל **(כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך**, עד שלא קבלת עליך להשבע, הריני לך אלהים, משקבלת עליך להשבע, הריני לך לדיין, שנאמר **(כז) כי לא ינקה ה' את אשר-ישא את-שמו לשוא:** אי אפשר לומר **לא ינקה, שכבר נאמר ינקה (שמ' תשא ז, ד) (במ' שלח יד, יח) (ינקה)**, ואי אפשר לומר ינקה שכבר נאמר לא ינקה, אמור מעתה, מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינן שבים.

(ויקרא קדושים יט, יא) לא תגנבו ולא-תכששו ולא-תשקרו איש בעמיתו: (וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך אגני ה': (ספרא קדושים פרשה ב סוף פרק ג) (אות ה) (וי' קד' יט, יא) לא תגנבו ולא-תכששו ולא-תשקרו איש בעמיתו: (וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר, הא אם גנבת סופך לכחש סופך לשקר סופך להישבע בשמי לשקר.

(ספרא שם) (ו) (וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר מה תלמוד לומר לפי שנאמר **(שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך לשוא** שיכול אין לי חייבים אלא על שם המיוחד בלבד, מנין לרבות את כל הכינויים תלמוד לומר **(יט, יב) בשמי** כל שם שיש לי.

(וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, כ-**(ספרא שם)** לרבות את כל הכינויים **(שמ' ית' כז) לא תשא את-שם-ה' אלהיך** – מלת "את" מרבה, **את-שם-ה' אלהיך** – מרכא טפחא בתפקיד כעין קבוצת פרטים העשויה להתרחב, מוצע לומר לרבות את כל (השמות) הכינויים שאינם נמחקים.

(ספרא שם) (ז) (וי' קד' יט, יב) וחללת את-שם אלהיך, מלמד ששבועת שוא חילול השם, ד"א **(יט, יב) וחללת,** נעשה אתה חולים לחיה ולבהמה. כהמשך ל-**(ספרא שם) (ז)**

[בבלי שבת לגא] בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת - חיה רעה רבה, ובהמה כלה, ובני אדם מתמעטין, והדרכים משתוממין שנאמר (וי' בח' כו, כג) ואם-באלה לא תנסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה, וכתוב (וי' בח' כו, כב) והשליחתי בכם את-חתי השדה ושקלה אתכם והכריתה את-בהמתכם והמעטיה אתכם ונשמו דרכיכם: וכתוב בשבועת שקר **(וי' קד' יט, יב) ולא-תשבעו בשמי לשקר וחללת את-שם אלהיך** ובחלול השם כתיב **(וי' אמר כב, לב) ולא תחללו את-שם קדשי** ובחלול שבת כתיב **(שמ' תשא לא, יד) מחלליה מות יומת,** ויליף חילול חילול משבועת שקר. **(בעשרת הדברות רמז לסדר של דיבר של שבת אחר דיבר של לא תשא)**

ב"ה טוב טעם ודעה למדני (טטור ל) כי במצוות האמנותי – תהלים ק"ט, שם: טעמי המקרא והתורה שבעל פה, התשס"א – התשפ"א; תמצית ההשערות; אתנח, סלוק = סוף-פסוק (נקראים קיסרים ותפקידים) – להגביל: מונח – רבי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבין; דרנא – מוציא; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא = טרףא – שנוי משמעות, רבוי משמעות; מרכא טפחא – קב' שעשויה לגדול, יתור לרבות, מכל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיהי לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שיהי לפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שמעטים חלק מפרטיה מענין מסוים; מקפ – בד"כ בורר לימוד אחד מרב אפשרויות; פסק I – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זרנא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, I; זקף-קטן – 2; זקף-גדול – 3; רביע – 4; מונח רביע – לפחות 4; ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – היקף; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – בסדר זה או הפוך, הצבת נושא ולימוד פרטי בסדר מתאים, מלמד ולמד, כעין מדות מ"ג מדות דר' ישמעאל ול"ב מדות דר' אלעזר עם המלים כלל, פרט, רבוי, מיעוט), תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; תלישא-גדולה = תרסא – דרוש בפסוק ולפניו שיעור. מחיצה, עיריה, שגגה = שכהה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושאים אחרים בתושב"ע פ.

יודע שה' אסר את המלאכה בשבת ושכח שהיום שבת, חייב קרבן אחד על כל שבת ושבת שהרי שגגה אחת היא לכל היום. אבל אם ידע שהיום שבת ושהמלאכה בו אסורה, אבל לא ידע אם זו מלאכה ואסורה או לא חשב שאינה מלאכה, או שידע שהיא מלאכה ולא ידע שהיא בכרת אלא חשב שהיא במלקות, הרי זה חייב קרבן על כל מלאכה ומלאכה שהרי שגג על כל מלאכה ומלאכה. ואמרו מלאכות הרבה עם מלאכה אחת, הוא שיעשה בשגגה מלאכות הרבה כולן מיני אב אחד כגון שיקצור ויבצור וימסוק בעלם אחד. וכן אם עשה בשגגה אב מאבות מלאכות עם תוצאותיו והן הנקראין תולדות אינו חייב אלא חטאת אחת, כגון שטחן חטים בשגגה שהוא אב מאבות מלאכות, ונסר עץ לאסוף הנסורת, ושף את המתכת כדי שיקח את הנסורת שלה, וכל זה בעלם אחד אינו חייב אלא אחת, לפי שהנסירה הזו והשיפה הזו תולדות טוחן.

עתה נשלב את תבניות הטעמים בטעם עליון במשנה הנ"ל.
זְכוֹר – בטעם עליון תלישא-קטנה=תרסא, בתפקיד חציצה בין ידיעה ובין העלם ידיעה, תלישת, עקירת שכחת ידיעה במחיצות זמן הל' זמן קודש. **אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת** – בטעם עליון קדמא ואולא, בתפקיד כלל כללי ובו טעם רביע של **לְקַדְּשׁוּ** מלמד על ארבעה אופנים לכלל של הלכות בהם מתבטאה שכחת השבת וכפרתם או עונשם.

[משנה שבת פ"ז, מ"א] כלל גדול אמרו בשבת (טט: חלק א) כל השוכח עיקר שבת (טט: טעם תלישא-קטנה במלת **זְכוֹר** מרמז על השכחה של מחיצת זמן השבת) ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת (טט: חלק ב) היודע עיקר שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל שבת ושבת (טט: חלק ג) היודע שהוא שבת ועשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה (טט: חלק ד) העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת אינו חייב אלא חטאת אחת:

(שמ' ית' כח), זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת - זְכוֹר
 הכתוב בטעם עליון הוא שורש בעל ארבעה ענפים של כלל שכחת (תלישת) קדושת שבת ויום טוב, כפרת השכחה או עונשה הכתוב בטעם תחתון הוא שורש על מה לא יחול (תלישת) קדושת שבת ויום טוב, במיגבלות שהן מקיימות את התנאים הבאים: ישנן שלא תולשות השבת כלל אם הן נשארות בגדר: כגון: כמתעסק, כלאחר-יד, כלא מתכווין, כמלאכה שאינה צריכה לגופה ויש שהן תלישת קדושת השבת ואין להן חטאת, אם הן נשארות בגדר: כגון: חצי שיעור, שנים שעשו מלאכה של אחד, פיקוח נפש, מצוות שיש בהן חובת במועדו (ברית מילה, שחיטת פסח בשבת, קציר והכנת העומר בשבת, נטילת לולב ביום ראשון של סוכות, ערבה למזבח ביום שביעי של סוכות) עבודות המקדש

הלכות שבת מבררות היכן המחיצה בין הכלל הגדול הנלמד מתבנית הטעמים של הכתוב בטעם עליון ובין הפטור וההיתר הנלמד מתבנית הטעמים של הכתוב בטעם תחתון
[בבלי ביצה טוב, משנה] יום טוב שחל להיות ערב שבת לא יבשל בתחלה מיום טוב לשבת, אבל מבשל הוא ליום טוב, ואם הותר - הותר לשבת. ועושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בית שמאי אומרים: שני תבשילין, ובית הלל אומרים: תבשיל אחד. ושנין בדג וביצה שעליו שהן שני תבשילין. אכלו או שאבד - לא יבשל עליו בתחלה, ואם שייר ממנו כל שהוא - סומך עליו לשבת. **גמרא**. מנא הני מילי? - אמר שמואל: דאמר קרא **(שמ' ית' כח), זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוּ** - זכרהו מאחר שבא להשכיחו.

זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוּ שלא ישכח השבת מחמת יו"ט החל בערב שבת, לכן עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת רבא מכין מערב יו"ט שני תבשילין אף שיכול להכין ביו"ט לשבת, אלא כדי להרחיק מפשיעה לכן מכין מערב יו"ט
אֶת-יוֹם – מקף בתפקיד רב-מצב (א) שבת ללא יום טוב סמוך אליו לפניו או אחריו (ב) שבת עם יום טוב סמוך לפניו או אחריו מאי טעמא? - אמר רבא: כדי שיברור מנה יפה לשבת, ומנה יפה ליום טוב. רב אשי אמר: כדי שיאמרו: אין אופין מיום טוב לשבת, קל והומר מיום טוב לחול. תנן: עושה תבשיל מערב יום טוב וסומך עליו לשבת. בשלמא לרב אשי, דאמר: כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת - היינו דמערב יום טוב - אין, כיום טוב - לא. אלא לרבא, מאי איריא מערב יום טוב? אפילו ביום טוב נמי! - אין הכי נמי, אלא גזרה שמא יפסע. ותנא מייתי לה מהכא: **(שמ' בשלח טז, כג), אֶת אֲשֶׁר-הָאֶפֶסוּ אִפֹּסוּ וְאֶת אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ** - מכאן אמר רבי אלעזר: אין אופין אלא על האפוי, ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן סמכו חכמים לערובי תבשילין מן התורה.

ראה **[בבלי ביצה טז, א]** טעם **זְכוֹר** – תרסא (במערכת טעם עליון בעשרת הדברות) במלת **(שמ' ית' כח), זְכוֹר** מרמז שיש לעירובי תבשילין שיעור מינימלי והכמים שיערוהו בכזית. אפשר גם קידוש במשתה יין רביעית, אבל זה נלמד מכתוב אחר.
דָּרַךְ (ב) רובה מדרבנן **(שמות יתרו כח), זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוּ**: טעם עליון רביע: דרך (א) בארבעה דברים מקדשים את יום השבת: **זְכוֹר** – הטעם עליון תרסא, כמחיצה לעשות היכר לקדושת השבת כגון ע"י ארבעה דברים המרומזים בטעם רביע במלת **לְקַדְּשׁוּ** הסבר (א) **לְקַדְּשׁוּ** – רביע (בטעם עליון), **לְקַדְּשׁוּ** בארבעה דברים: (א) מאכל, (ב) משתה יין רביעית, (ג) כסות נקיה, (ד) נר, יוה"כ בשבת – (א) תפילה, (ב) כסות, (ג) נר.

הסבר (ב) **לְקַדְּשׁוּ** – רביע, **[שור'ע סי' רסב]** לקדש השבת **בשולחן ערוך ובכסות נקיה**, **[משנה ברורה (=מ"ב) סי' רעא]** דיני קדוש על היין - **זכירת השבת בתפילה**, ע"פ רמב"ם מ"ע דאורייתא. לקדש את יום השבת בדברים שנאמר **זְכוֹר אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוּ** זכירת שבת וקדוש וכו' ומדברי סופרים שתהא **זכירה זו על כוס יין**. וב-**[באור הלכה]** כתב ועיין בחידושי רבי עקיבא איגר שהביא מדברי הר"ן בסוגיא דנר חנוכה ונר ביתו דסבירא ליה דקידוש על היין או על הפת הוא דאורייתא ... מוכח ... דסבירא ליה דבתפלה בלבד אינו יוצא ודאי,

אפשר שצריך להזכיר יציאת מצרים בתפלה או סמוך לתפלה (בברכות שמע ישראל) לא בהכרח בקדוש הרב י"מ רושצקי - קדוש בדברים כגון **שבת שלום**, או ברכה באיאמ"ה **מקדש השבת** הבדלה - **[מנחת שלמה (רש"ז אורבך)]** - ברוך המבדיל בין קדש לחול
זְכוֹר – תביר בטעם תחתון, תב"י"ר – נוטריקון: תפילה, בגדים, יין, רי"ש במספר קטן - ב – לחם משנה
 הסבר (ג) **לְקַדְּשׁוּ** – רביע, כוס קידוש צריכה ארבעה דברים: חי, מלא, שטיפה (מבחוץ), הדחה (מבפנים). ראה הלכות שבת, בהקשר לכך טעם מלת **זְכוֹר** – תרסא בתפקיד שיעור לכוס מלא

(שמ' ית' כח), אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת – בטעם עליון קדמא ואולא - כעין כלל מלמד, אפשר בא לרבות על השבת את יו"ט לזכירה ולשמירה, הרב א"מ פרל: **אֶת-יוֹם הַשַּׁבָּת** – קדמא ואולא, להקדים לזכור את קדושת השבת מיום א' כד: א' בשבת, ב' בשבת, וכד' **לְקַדְּשׁוּ** – רביע, כרמז מיום ד' ואילך לזכור לשמור קדושת השבת לא להפליג בספינה, לא להבדיל על שבת קודמת זה גם שורש אפשרי לענין הדרישה ב"מועדו", **אֶת-יוֹם** - לא מרבה יו"ט, יו"ט - מתרבה ממקרא קודש יוה"כ – מתרבה מ-קדוש ה' מכובד – **[בבלי שבת קיט, א]** יוה"כ בשבת – **[רע"א]** לכוון במעריב, **[החת"ס על גליון השולחן ערוך סי' רעא]** לא צריך לכוין כי ממילא כך ולכן תקנו לומר מקדש השבת ויוה"כ